

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**NURETTİN TOPÇU - NECİP FAZIL KISAKÜREK -
SEZÂİ KARAKOÇ'TA İDEAL GENÇLİK
TASAVVURU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihan AKDEMİR

**Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı: Din Psikolojisi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdulvahit İMAMOĞLU

EKİM - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

NURETTİN TOPÇU - NECİP FAZIL KISAKÜREK -
SEZAI KARAKOÇ'TA İDEAL GENÇLİK
TASAVVURU

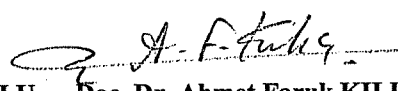
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cihan AKDEMİR

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı: Din Psikolojisi

Bu tez 05/10/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Abdülvahit İMAMOĞLU

Doç. Dr. Ahmet Faruk KILIÇ

Yrd. Doç. Dr. Sezai KÜÇÜK

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

CIHAN AKDEMİR

30.09.2010

ÖNSÖZ

Gençlik dönemi, bireyin şahsiyetinin oluşmasında zihinsel, duygusal, ahlaki, ruhi ve pek çok anlamda en kritik zaman dilimidir. Bu dönem, kişinin o güne kadar aile başta olmak üzere değişik kaynaklardan aldığı eğitim sonucu fikri, dini ve ahlaki değerleri mantık süzgecinden de geçirerek benimsediği, kendi hayat felsefesini oluşturduğu çok önemli bir dönemdir. Bu nedenle, insanın kişiliğinin oluşmasında kendinden sonra gelen dönemlere kaynaklık eden bir etkiye sahiptir.

Bu çalışmada, ülkemizin yakın geçmişinde geniş topluluklar üzerinde önemli tesirler uyandırmış Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un ideal gençlik tasavvurları üzerinde çalışılmıştır. Kişilik gelişiminin bu en kritik sürecinde üç şahsiyetin gençlik dönemini ve gençliği çeşitli yönleriyle değerlendirmeleri önemli görülmüştür. Bu anlamda, düşünce ve idealleri yetiştikleri coğrafyanın kendi mana kökleri ile sıkı sıkıya bağlı olan bu üç şahsiyetin, gençliğin şahsiyetini inşası noktasındaki fikirlerinin temel dayanaklarını değerlendirmenin, insan üzerine çalışan her sahaya fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında görüşleriyle her zaman rehberlik eden danışman hocam Doç. Dr. Abdulvahit İmamoğlu'na teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamın her aşamasında literatüre dair yardımları ve tavsiyelerinden ötürü Araştırma Görevlisi Mesut İnan'a; son okumalar ve yeni kaynaklara ulaşma konusunda hatırı sayılır yardımlarından ötürü Araştırma Görevlisi Ayşe Şentepe'ye teşekkürlerimi sunarım. Bu sürecin her aşamasında manevi desteğiyle yanımda olan sevgili eşime ve desteğini esirgemeyen herkese teşekkür ederim.

Cihan AKDEMİR

30.09.2010

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: GENÇLİK.....	5
1.1.Gençlik Dönemi	5
1.2.Gençlik Dönemi Tutum ve Davranışları.....	8
1.2.1. Gelişimsel Değişmeler.....	8
1.2.2. Anlam Arayışı.....	9
1.2.3. Bağımsızlık duygusu ve Çatışma.....	10
1.2.4. Aidiyet İhtiyacı ve Özdeşleşme.....	12
1.2.5. Rol Model Seçimi ve Özbilinçlilik.....	16
1.2.6 Gencin İnanç Dünyası.....	19
BÖLÜM 2: NURETTİN TOPÇU'DA İDEAL GENÇLİK TASAVVURU.....	24
2.1. Nurettin Topçu'nun Gençliğe Genel Bakışı.....	24
2.2. Nurettin Topçu'da İdeal Gençliğin Ana Vasıfları.....	28
2.2.1. İrade.....	28
2.2.2. İsyan Ahlakı.....	34
2.2.3. Hareket Ahlakı.....	37
2.2.4 Mesuliyet Şuuru.....	40
2.2.5 Hürriyet.....	43
2.2.6. Ahlak Nizamı.....	47
2.2.7. Millilik ve Millet Mistikleri.....	52
2.3 İdeal Gençliğin Yolundaki Engeller.....	56
2.3.1 İç Gözlem Terbiyesi.....	57
2.3.2. Siyaset.....	59

BÖLÜM 3: NECİP FAZIL KISAKÜREK’TE İDEAL GENÇLİK

TASAVVURU.....	61
3.1. Necip Fazıl Düşüncesine Genel Bakış.....	61
3.2 Necip Fazıl’ın Gençliğe Genel Bakışı.....	63
3.3 Büyük Doğu Nesli.....	63
3.4. Necip Fazıl Kısakürek’te İdeal gençliğin Temel Nitelikleri.....	65
3.4.1. Aksiyon	65
3.4.2. İnkılâp.....	70
3.4.3. Ruh Hürriyeti.....	72
3.4.4. Nefs Mücadelesi ve Toplum.....	75
3.4.5. İdeal ve Taklit.....	84
3.4.6. Çile.....	87

BÖLÜM 4: SEZAI KARAKOÇ’TA İDEAL GENÇLİK TASAVVURU.....87

4.1. Sezai Karakoç’un Gençliğe Genel Bakışı.....	87
4.2. Diriliş Mefkûresi.....	88
4.3. Sezai Karakoç’un İdeal Gençliğinin Ana Vasıfları.....	90
4.3.1. Değişim.....	91
4.3.2. Özgürlük.....	92
4.3.3. Ruh terbiyesi.....	96
4.3.4. Gurur ve Tevazu.....	97
4.3.5. Otokritik ve Çile.....	99
4.3.6. Çalışma.....	100

SONUÇ ve ÖNERİLER.....103

KAYNAKLAR.....110

ÖZGEÇMİŞ.....116

KISALTMALAR LİSTESİ

- A.Ü.İ.F** : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
- Çev.** : Çeviren
- DİA** : Diyanet İslam Ansiklopedisi
- Haz.** : Hazırlayan
- Hz.** : Hazreti
- İ.Ü** : İstanbul Üniversitesi
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- M.Ü.İ.F.V.Y** : Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
- TÜİK** : Türkiye İstatistik Kurumu

Tezin Başlığı: Nurettin Topçu - Necip Fazıl Kısakürek - Sezai Karakoç'ta İdeal Gençlik Tasavvuru

Tezin Yazarı: Cihan AKDEMİR

Danışman: Doç. Dr. A.Vahit İMAMOĞLU

Kabul Tarihi: 05.10.2010

Sayfa Sayısı: v (ön kısım) + 116 (tez)

Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Bilimdalı: Din Psikolojisi

Bu çalışmayla, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un ideal gençlik tasavvuru hakkında ön bilgiler elde etmek mümkündür. Bu bilgilere değinilmeden önce gençlik döneminin insan eğitiminde neden kritik bir eşik olduğu dönemin psiko-sosyal özellikleriyle anlatılmaktadır.

Bu çalışmada, hayatları ve eserleri üzerine pek çok araştırma yapılan üç şahsiyetin özellikle gençliğe bakışı ele alınmaktadır. Üç şahsiyet de yaşamları boyunca verdikleri eserlerde ideal toplumu oluşturacak ideal insandan bahsetmektedirler. Burada, ilk muhatap olarak geleceğin tohumları olarak görülen gençlerin alındığı şüphesizdir. Bu bağlamda, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un hayallerini kurdukları insanı tasvir ederken hangi niteliklere öncelik vermişlerdir? Onların ideal genci hangi temel vasıflara sahiptir? gibi sorulara cevap verilmiştir. Yöntem olarak betimleyici bir yaklaşım tercih edilmiştir. Yer yer karşılaştırmalara da başvurulmuştur.

Yine araştırmada, Üç şahsiyetin ideal gençlik tasavvurlarının farklı ve benzer yönlerine yer verilmiştir. Bu çerçevede, üç şahsiyetin de aktif fikir mücadelelerini verdikleri dönemde Anadolu'nun sosyo-ekonomik şartlarının, üç şahsiyetinde fikriyatının şekillenmesinde etkili olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un birlikte yaşama kültürüne önemli katkılar sağlayacak ahlak modeli tartışılmıştır.

Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un ideal gençlik tasavvurunu din psikolojisi açısından temel kavramlar bazında değerlendiren çalışmamız bizi, her üç şahsiyette de, ideal gencin en çok kuşatıcı mistik bir ahlâkın vasıflarına sahip olması sonucuna götürmüştür. Böylesi bir sonuçla üç şahsiyetin, tasavvuf eksenli bir ideal insan anlayışına sahip olduğu dile getirilmektedir. Bir diğer ifadeyle, üç şahsiyet de insanın şahsiyetini inşa etmesine tasavvufi görüşler çerçevesinde bakmaktadır.

Anahtar kelimeler: ideal, gençlik, nesil, tasavvur, Din Psikolojisi

Title of the Thesis: The Ideal Youth Imagination of Nurettin Topçu - Necip Fazıl Kısakürek - Sezai Karakoç

Author: Cihan AKDEMİR

Supervisor: Assoc.Prof.Dr. A.Vahit İMAMOĞLU

Date: 05.10.2010

Nu. of pages: v (pre text) + 116 (main body)

Department: Philosophy and Religious
Sciences

Subfield: Psychology of religion

In this study, it is possible to obtain preliminary information about the ideal youth imagination of Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek and Sezai Karakoç. Before dealing with this topic, it has been given some information about why the youth period is critical during human educatican.

In this study, the all works of three intellectuals which talks about the ideal youth imagination have been examined. By this way, a dream of new generation can be seen in their works. Thus, a special importance has been attached to detecting details about key concepts which were used by three intellectual regarding ideal youth imagination. As a method, descriptive approach was preferred. The comparisons were also applied.

On the other hand, we determine that Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek and Sezai Karakoç's understanding of new ideal youth imagination based on mystical features. In sum, their opinions related with new generation are formed within the frame work of mystical view.

Keywords: ideal, youth, generation, imagination, religion psychology

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç verdikleri eserleriyle ülkemizin yakın tarihinde toplumun önemli bir kesimi üzerinde yönlendirici etkide bulunmuşlardır. Nurettin Topçu bir felsefe öğretmeni, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç da öncelikle birer şair olarak bilinmelerine rağmen her üç şahsiyet de farklı alanlardaki düşünce ve yazılarıyla kendilerine özgü bir fikir ve anlam dünyası kurmuşlardır. Her üç şahsiyetin de eserleri, özgün anlamlar yükledikleri kavramları ve hayatları üzerine tez, doktora ve kitap çalışmaları yapılmıştır. Ancak, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un gençliğe bakışını din psikolojisi açısından ele alan bir araştırma mevcut değildir. Bu bağlamda, araştırmanın konusunu her üç şahsiyetin ideal gençlik tasavvuru oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanı ve onun davranışlarını çeşitli yönlerden inceleyip, bunların bilimsel çerçevede yorumlanmasını sistemli hale getiren insani bilimler 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra gelişmelerini hızlandırmışlardır. Bu bilimlerin sınırları içerisinde farklı alanlar ve onlarla ilişkili alt dallar doğmuştur. Bunlardan biri de 1879'da Almanya'da ilk psikoloji laboratuvarının kurulmasıyla bağımsız bir bilim haline gelen psikolojinin alt dallarından biri olan "din psikolojisi"dir.

Yöntem bakımından genel psikolojiye paralel yürüyen din psikolojisi, yüksek duygu realitesini, dinsel yaşamın psikolojik temellerini araştırır. Modern psikolojiye paralel olarak gelişen ve onun bir dalı olarak nitelendirilen din psikolojisi her şeyden önce, insana özgü olan dinsel yaşamın psikolojik açıdan çeşitli yönlerini inceler. Diğer bir deyişle, din psikolojisi, dinin insan ruhundaki temel karakteristiklerini davranışlara yansıyan etki durumlarını söz konusu eder (Armaner, 1980: 1-4).

Din insanın bütününe nüfuz edici bir özelliğe sahiptir; fert dinini bütün var oluş durumları içerisinde yaşayabilmektedir. Dinî yaşayışı duygular, düşünce ve tasavvurlar, ilgi ve eğilimler, istek ve idealler, hareket ve faaliyetler, törenler, sosyal ilişkiler, ahlakî ve estetik yönelişler... gibi insanı tanımlayan bütün ruhî süreçler içerisinde izlemek mümkündür. Ferdin dine yönelmesi, onu içselleştirerek safha

safha kişiliğine mâletmesi ve bütün davranışlarında dinin etkisini yansıtması bakımından Din Psikolojisi, insan kişiliğinin bütün yönlerini içine alan bir araştırma alanıdır (Hökelekli, 2005: 64).

Din kendisini tabiatüstü, insan ötesi, kutsal bir kaynağa ait olarak takdim etmektedir. Bu yönüyle din açıktır ki, insan bilgi ve tecrübesini aşan, “aşkın” bir tabiat ve mahiyet taşımaktadır. Vahyedilmiş bir sistem olarak din, insan ve tabiat ötesi, kendi bağımsız hüviyeti ile var olan tamamen başka bir mahiyet ve düzenle alakalıdır (Hökelekli, 2005: 7).

Dini değer ve inançlar özellikle hayatın trajik anlarında, yoğun gerilim yaşandığı stresli durumlarda gerçekliğin algılanması ve yorumlanmasında pek çok insan için temel referans noktasıdır (Canwallader, 1991: 271). İnsanın psiko-sosyal gelişim sürecine bakıldığında insan hayatında gençlik döneminin böyle kritik bir süreç olduğu görülmektedir. Ergenlik çağı, “dini uyanış” veya “dine dönüş” çağı olarak ta nitelenebilir. Bu dönem kişinin gerçeği ilk defa şuurlu, anlaşılır, açık-seçik anlamaya başladığı dönemdir. Bu dönemde kazanılan yüksek sentezlere erişebilme gücü, gelişen ve genişleyen duygu ve heyecanlar, ergende sağlam bir dünya görüşüne sahip olma ihtiyacını ortaya çıkarır ve bu onun dine yönelişinde önemli görev icra eder (Hurlock, 1978: 228; Hökelekli, 1980: 138).

Her değişim bir durumdan ötekine geçiş ile eski alışkanlıklardan sıyrılıp yeni koşullara uyma zorunluluğunu getirdiğinden, kendine göre bir zorluk taşımakta, dolayısıyla bir kriz ya da bunalım dönemi olarak adlandırılabilir. Buna göre, gençlikten orta yaşa, orta yaştan yaşlılığa, öğrencilikten iş yaşamına, iş yaşamından emekliliğe, bekârlıktan evliliğe ve yine evlilikten bekârlığa yahut dulluğa geçişlerin her biri kendine göre birer kriz ve bunalım dönemleridir. Ancak, gerek biyolojik, gerekse sosyal bakımdan en önemli bir değişiklik sayılan ergenlik ve gençlik dönemleri bunların arasında daha bir belirginlik taşır.

Bu yaşlarda artık genç ya çocukluktan beri kendisine telkin edilenleri almış olur ya da bazı konuları kabul etmiş bazılarını da reddetmiştir. Ya da bir inkâr yoluna sapmıştır (Erdoğan: 1972: 42). Bu bağlamda bir yaklaşıma göre, ergenlik dönemine giren gencin kendinde meydana gelen değişme ve gelişmelerle, çocukluktan yetişkinliğe doğru geçişini algılaması onun yetişkinlik rolüne hazırlanmasını

sağlayacak kimlik kazanma çabalarını da beraberinde getirmektedir (Kula, 2001: 43-45). Bu anlamda din, gencin kimlik krizini çözümlenmede başvuracağı önemli bir yol olabilir (Mardin, 1983: 26). Çünkü bu dönemin önemli sorunlarından biri de Erikson'un "kimlik kargaşası" olarak adlandırdığı durumdur. Ergenlerin çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde kendisi ve gerçek kimliği konusundaki kaygı ve arayışları onda ciddi sarsıntılara ve zaman zaman denetimlerini kaybetmelerine yol açabilir. Bu dönemde, ergenler yeni bir kimlik kazanma mücadelesinde başkalarının gözündeki kendileri ile kendi gözündeki kendilerini karşılaştırırlar (Erikson, 1986: 26-30).

Bu çerçevede, toplumun can damarını oluşturan gençlerin ideal bir şahsiyet olarak yetişmeleri açısından hangi kavramların ön plana çıkması noktasında, Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un düşünceleri tazeliğini korumaktadır. Her üç şahsiyet de uzun fikir ve düşünce serüvenlerini ideal bir toplum düzeninin kurulmasına kaynaklık edecek ideal bir neslin oluşmasına hasretmişlerdir. İşte bu çalışmanın amacı da Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un ideal gençlik tasavvurunun en başta kendi eserlerine dayanarak kavramsal temelde ele alınmasıdır. Bu kavramların belirlenmesi, onların hayalini kurdukları ideal gençliğinin koordinatlarının belirlenmesinde son derece önemlidir.

Bu çalışmayla, insan hayatının ileriki yıllarına önemli ölçüde etki edecek gençlik dönemi için, ele alınan üç şahsiyetin değerlendirmelerinin hem din psikolojisi, hem de rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanlarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Varsayım, bir bütünün içinde ihmal edilebilecek istisnaları yok kabul ederek bütünü değerlendirmek veya denenmemiş olmakla birlikte bir durumu varmış, gerçekmiş kabul edip çalışmayı ona dayandırmaktır (Cebeci, 1997: 31). Araştırmanın varsayımlarını şöyle sıralayabiliriz:

- Her üç şahsiyet de çağdaşları olan gençliğin bir takım sıkıntılar içinde olduklarını düşünmektedirler.
- Ülkenin geleceği adına gençlik zümresinin yeterince şuurlu olmadığı fikri hâkimdir.

- Bir değişim yaşanacaksa bunun öncelikle gençlikten başlanarak yapılması gerektiğine inanılmaktadır.
- Üç şahsiyetin de gençliği ahlaki ve dini değerlere bağlıdır.

Araştırmanın Yöntemi ve Sınırlılıkları

Çalışmamızda konu ile ilgili yazılı kaynaklara ulaşarak araştırmamızın teorik kısmı oluşturulmuştur. Bu kaynaklar, araştırmamızı temelini oluşturan Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un kendi eserleridir. Bu düşünce ve dava adamlarını incelenmesinde düşünceye dayalı metotlar izlenilmiştir. Çalışmamızın başlığı, araştırmamızın çerçevesini belirlemektedir. Öncelikle eserler titizlikle okunarak anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda okuma sürecinde anlama metodu etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Anlamanın ardından kavramların daha iyi anlaşılması için açıklama yoluna başvurulmuştur. Ayrıca kavramlarla alakalı olarak yer yer yorumlama metodu da kullanılmıştır.

Birinci bölümde, çalışmamızın sınırlılığını gençlik dönemi olmasından hareketle, bu dönemim daha iyi anlaşılması ve sonraki bölümler bir ön hazırlık olması amacıyla gençlik döneminin psiko-sosyal özelliklerinden bahsedilmiştir. Bu bölümün şekillenmesinde daha çok genel psikoloji, gelişim psikolojisi ve pedagojinin verilerinden yararlanılmıştır.

Araştırmamızın ikinci, üçüncü ve dördüncü bölümünde, üç şahsiyetin her birinin, hayalini kurduğu gençliği tanımlarken öne çıkardıkları kavramlar ve bu kavramlara yükledikleri anlamlar ele alınmıştır. Bu kavramların seçilmesinde, yazarın o kavramı tüm eserleri içinde ele alma sıklığı etkili olmuştur.

Son bölümde, üç şahsiyetin ideal gençlik tasavvurlarını inşa ederken kullandıkları benzer ya da farklı kavramlar karşılaştırmıştır. İnsana genel bakışları, gençliğe yaklaşımları çeşitli noktalardan ele alınmıştır. Bu bağlamda, öncelikle her üç şahsiyetin eserleri, daha sonra genel psikoloji kaynakları ve din psikolojisi kaynakları temel alınarak araştırmamızın çerçevesi sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM 1. GENÇLİK

Çalışmamızın konusu genel anlamda insan ve özellikle gençlik dönemi olduğu için gençlik döneminin psiko-sosyal özelliklerini bilmek elzemdir. Bu dönemin özelliklerini ana hatlarıyla bilmek insan tabiatını daha sağlıklı değerlendirmede yararlı olacaktır. Gerçekten de ideal gençlik tasavvurlarını çalıştığımız üç şahsiyetin neden ısrarla bu dönem üzerinde durdukları anlamak ancak bu dönemin mahiyetini en azından kısaca tanımaktan geçmektedir.

İnsanlar, içinde yaşadıkları toplumun değerlerini, aile ve toplumsal yapıda yer alan diğer insanlarla kurdukları ilişkilerle zenginleştirirken, her yaş döneminin kendisine özgü koşulları içinde var olan ama en önemli derecedeki kopmalar ve çatışmalar gençlik döneminde yaşanmaktadır. Gençlik çağının önemi, gençlerin içinde yaşadıkları toplumun üyesi olarak o toplumda yer alabilmek için çaba harcadığı bir dönem olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmamızda öncelikle genel olarak gençlik ile ilgili bilgiler verildikten sonra bu dönemin psiko-sosyal özelliklerinden bahsedilecek, daha sonra üç şahsiyetin ideal gençlik tasavvurları ana hatlarıyla ortaya konmaya çalışılacaktır.

Lügat anlamı olarak genç, “taze, yaşlı olmayan, yeni, körpe, yaşı az ilerlemiş kimse ve bu kimseye özgü bedensel, ruhsal özellikler ya da davranma biçimleri” gibi anlamlara gelmektedir. Gençlik ise “çocuklukla olgunluk arasındaki dönem, tazelik, civanlık, genç olma durumu, genç insanlara özgü olan; ancak bazıları artık genç olmayanlarda da var olabilen fiziksel ya da ruhsal özellikler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Parlatır, 2009:502, Milliyet Büyük Laurosse, Genç ve Gençlik Maddesi, 1986: C.9: 4490).

1.1 Gençlik Dönemi

Gençlik kavramı günümüzde biyolojik, psikolojik, toplumsal, kültürel ve ekonomik yönden geniş boyutlarda değerlendirilmektedir. Ancak konuyla ilgili literatüre bakıldığında, gençliğin en genel kabul gören tanımının biyolojik yaklaşım içerisinde, yaş unsuru dikkate alınarak yapıldığı görülmektedir. Buna uygun olan UNESCO'nun tanımına göre genç; 15 ile 25 yaşları arasında öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu bulunmayan kişidir (Yavuzer, 1999: 278).

Diğer yandan biyolojik tanımlama ile psikolojik tanımlama arasında bir örtüşme de vardır. Psikolojik gelişimimiz, beynimizin bize her yaş döneminde sağladığı

olanaklara dayanarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle ergenlik olarak adlandırılan dönem, insan beyninin en önemli gelişim aşamalarından birinin gerçekleştiği 11–14 yaş arasındaki bir dönemde, kişiden kişiye değişen bir süratle başlamaktadır ve gençlik dönemiyle devam etmektedir. Chapman’a göre ise, aslında “ergenler” diye adlandırılan belli yaşlar arasındaki gençler, 1940’lara kadar ayrı bir kuşak olarak görülmemektedir (Chapman, 2002: 279-280). Ergen kelimesi ikinci dünya savaşı sırasında günlük hayattaki yerini almıştır. İkinci dünya savaşından önceki bir dönemde gençliğin başlangıcı olarak kabul edilen ergenlik döneminde gençlerin büyük bir kısmı yaşamlarını kazanmak için çiftliklerde, fabrikalarda ya da evde çalışıyor, ailelerinin gösterdikleri işleri yapıyorlardı. Kendileri evlenip bir yuva kurana kadar bu durum böyle sürüp gitmekteydi. Çocuklukla yetişkinlik arasında bunlardan ayrı bir ergen kültürü yoktu. Bu kültür daha sonraki yıllarda lise eğitimindeki öğrenci sayısındaki artışla beraber gençlerin yaşlarıyla daha fazla aynı zaman ve mekânı paylaşmaya başlamasıyla ortaya çıkmaya başlamıştır. Gençliğe özgü moda, müzik, konuşma ve hayatı anlayış tarzı oluşmuştur.

Ergenlik döneminde başlayıp gençlik döneminde önemli ölçüde tamamlanan bu düşünsel ve psikolojik değişim döneminin süresi 8–10 yılı bulabilmektedir. Bir yoruma göre, bu dönemin en belirleyici yanı bir geçiş dönemini temsil ediyor olmasıdır. Sonuç itibarıyla, çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş döneminin bütününe, yaş ve biyolojik sınır koymaksızın ergenlik denebilmektedir (Yazgan, 2007: 1-2). Bu bağlamda ergenlik ve gençlik, kesintisiz devam eden, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe gidilen yolda uzunca kalınan bir ara istasyon görevi görmektedir. Bu süreç gelişim ve değişimin en çarpıcı olduğu yılları oluşturmaktadır. Bu hızlı değişim ve gelişim bu dönemi özel ve önemli kılmaktadır. Gençlik periyodunda, ergenlikten kazanılmış olan yeni yetilerin, becerilerin ve özellikleri pekiştirildiği, kullanıma daha çok girdiği ve yerini bulduğu bir zamandır. Bundan sonra bireyin kişilik koordinatları bu temel dönemler üzerinde yükselmeye başlamaktadır. Bu hızlı değişim aşamasında, insan beyninin bu dönemdeki gelişimi çok ciddi bir inşaat faaliyetinin yürütüldüğü, ufak tefek kaza ve yıkımların olduğu yapıcı bir dönem (Yazgan, 2007: 5) benzetmesi ile tarif edilmektedir.

Şemin’e göre ise, ergenliği belirli bir olaydan sonra meydana gelen bir fenomen olmaktan çok, belirli bir döneme yayılan bir gelişme olarak ele almak daha

uygundur. Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasındaki bir dönemdir, anlamını kendisinden önce ve sonra gelen olaylardan alır (Şemin, 1992: 11). Ergenlik, kişinin o güne kadar aile başta olmak üzere değişik kaynaklardan aldığı eğitim sonucu dini ve ahlaki değerleri mantık süzgecinden de geçirerek benimsediği, kendi hayat felsefesini oluşturduğu çok önemli bir dönemdir.

Günümüzde “gençlik” kavramının tanımı, ekonomik, toplumsal ve kültürel açılarından da değerlendirilmektedir. Değişik toplumlarda ve farklı dönemlerde gençlik kavramı, tanımı, sınıflandırma ve yaş dilimleri farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır. Her ne kadar ortak bir gençlik tanımı yapılamamış olsa bile, Yörükoğlu, gençliğin niteliklerini; “çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir” şeklinde sıralamıştır. Bu bağlamda, ergenlikle başlayan hızlı büyüme gençlik çağının sonunda bedensel, cinsel ve ruhsal olgunlukla biter. Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı, Yörükoğlu’na göre büyümenin durmasına kadar sürer ve bu dönem 12-21 yaşları kapsar (Yörükoğlu, 1993: 13).

Gençlik kavramının tanımlanmasında karşımıza çıkan en büyük güçlük, kültürlerin yapmış oldukları farklı tanımlardır. Farklı kültürlerin ve farklı toplumsal yapıların gençlik kavramını tanımlamalarındaki çeşitlilik, biyolojik yaklaşım içinde geliştirilen yaklaşımlarda da gözlenebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki gençler için geçerli olan yaş grubunun, 12-24 yaş arasını kapsadığını söylememiz mümkündür. Bu durum, kavramın biyolojik olduğu kadar sosyal bir fenomen olmasıyla da açıklanabilir. Buradan hareketle gençlik döneminin başlangıcının biyolojik değişikliklerle, sonlanışının ise ekonomik bağımsızlığın kazanılması gibi sosyal faktörlerle açıklandığını görmekteyiz. Bu yaklaşıma göre gençlik dönemi, bireyin biyolojik ve duygusal süreçlerindeki değişikliklerle başlayan, cinsel ve psiko-sosyal olgunluğa doğru gelişmesiyle sürerek, bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı belirlenmemiş bir zamanda sona eren, kronolojik bir dönemdir (Özbay ve Öztürk, 1992: 12-13).

1.2 Gençlik Dönemi Tutum ve Davranışları

Gençlik dönemi, anne babadan ya da kendine bakan diğer büyüklerden kopma ve bağımsızlık duygusunun oluşma dönemi olmasının yanında, aynı ve karşıt cins gruplarla etkili bir sosyal ilişkinin başladığı dönemdir. Gençlik çağı, yaşamda bir yön ve amacın arandığı, mesleki ve ailevi rollerin üstlenilmesi için gerekli kişilik ve becerilerin kazanıldığı, bireyin daha bağımsız ve sorumlu bir kimse olarak hareket etmeye başladığı dönemdir. Bu dönem kendine has özellikleri nedeniyle sorunlu ve bunalımlı bir hayat evresi olarak bilinir. Bu bağlamda Psikiyatr Saygılı'ya göre de, bu dönemde kişinin geçirdiği büyüme ve gelişme bunalımları tüm hayatını etkilemektedir (Saygılı, 2006: 42). Dünyayı değiştirme, yenilik yapma, her zaman yaşadığı ortamlardan uzaklaşma, macera yaşama gençte bir kararsızlık bir bocalama meydana getirir.

Bu dönemde başlayan bedensel değişimlerle birlikte ergende, yeni ruhsal davranışlar görülmektedir. Tutum ve davranışlardaki değişiklikler kısmen hormonlar kısmen de toplumsal değişimler nedeniyle olmaktadır. Hormonlar bedenin kimyasal dengesi üzerinde etkili olurken, çevre, anne-baba, kardeş, arkadaş ve öğretmenlerin tutumu da bu etkilere dayanmayı zorlaştırıcı etkenler olabilirler. Onur'a göre, bedensel değişimin erinlikteki tutum ve davranışlar üzerindeki etkileri: yalnızlık isteği, çalışma isteksizliği, ahenksizlikler, can sıkıntısı, huzursuzluk, toplumsal zıtlık, otoriteye karşı direniş, karşı cinse yönelmiş zıtlık, duygusallığın artması, kendine güvensizlik, cinsiyetle fazla uğraşma, aşırı çekingenlik ve gündüz rüyalarıdır (Onur, 1985: 105). Ergenin bu dönemi olumlu atlatabilmesi için enerjisini olumlu bir biçimde kanalize edebileceği etkinliklere yönlendirilmelilerdir. Örneğin; spor, müzik, resim gibi, zihin-kas koordinasyonu gerektiren etkinlikleri yapabilmeleri için ergene uygun öğretme-öğrenme ortamları sağlanmalıdır (Senemoğlu, 1997: 17).

1.2.1 Gelişimsel Değişmeler

Gençlik dönemi, daha sonraki yıllarda insan yaşamı üzerinde yönlendirici bir etkiye sahip olan kişisel beğeni ve ilgilerin oluşmaya başladığı zamandır. Daha kalıcı etkiye sahip ilgiler bu dönemde oluşmaya başlamaktadır. Çocukluktan ergenliğe ve yetişkinlikten yaşlılığa doğru bireysel ilgiler konusunda, bağlanma süresinde ve ilgilerin değişme hızında farklılıklar görülür. İlgilerde başka bir ifade ile bireylerin

hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları faaliyetlerin türündeki değişme ömür boyu devam eder. Ancak en çarpıcı değişme ve gelişme çocuklukla ergenlik yıllarında olmaktadır. Değişen yaşla beraber ergenlerin zihinsel olgunlukları da artar, bedenlerinde değişiklikler olur. Görev ve sorumlulukları değişir. Bunlara bağlı olarak ilgi alanlarında da farklılıklar olur. Bu yaklaşıma göre, çocuklukta ilgilerde devamlılık azdır, çocuğun ilgileri daha az kararlılık gösterir. Ergenlikte ilgilerde kararlılık ve devamlılık yaşın, zihinsel gelişmenin getirdiği olgunlaşma sonucudur (Kulaksızoğlu: 2000: 153). Parasal durum ve dünya görüşündeki tutum ve yargılar da bireylerin ilgilerini farklılaştırabilir. Bu dönemde, gençlerin özellikle koleksiyon yapma, yazma-okuma, konuşma ilgilerinin yanında televizyon, bilgisayar, müzik ve spor ilgileri de öne çıkmaktadır.

Bir başka yaklaşımda, ergenlik döneminin başlangıcındaki büyümenin hızlı oluşu, biyolojik-cinsel değişmeye eşlik eden hormonal salgılar buluşta ve onu izleyen yıllardaki ergenin hem duygularında, hem de davranış ve tutumlarında belirgin farklılıklar sergilemesine neden olur (Hurlock, 1987: 120-123). Buluşta başlayarak ergenin duygularının yoğunluğunda artma olur. Üzüntü sevinç öfke korku gibi duygularını ifade ederken bu yoğunluk göze çarpar. Artan duygululuk ve öfke hali ergende duygularını dışa vurma ve ifade etme ihtiyacı doğurur. Söz konusu süreçte Kulaksızoğlu'na göre, ergenin duygusal tepkileri düzenlilik göstermez. Hem duygusal durumların değişim hızı çabuktur, hem de duygularında istikrarsızlık vardır (Kulaksızoğlu, 2000: 67).Ergenin aynı olaya bir gün arar ile gösterdiği tepkiler farklı olabilir. Ayrıca neşeli ve mutlu bir durumda iken kısa süre sonra duygusal durumu tamamen değişebilir. Yine, âşık olma, mahcubiyet ve çekingenlik, aşırı hal kurma, tedirginlik ve huzursuz olma, yalnız kalma isteği, çalışmaya karşı isteksizlik, çabuk heyecanlanma gibi durumlar dönemin kendine has çok tecrübe edilen süreçleridir.

1.2.2 Anlam Arayışı

İnsan beyninin doğumu izleyen ilk 3 yıldan sonraki en büyük değişimi geçirdiği süreç bu zaman dilimidir. Bu sebeple bazı problemler yaşamaya genetik yatkınlıkları olan gençler olumsuz yaşam koşulları, kazalar ve travmalarla karşılaştıklarında, bu büyüme ve değişim döneminin beyinsel karmaşıklığı, ciddi rahatsızlıkların ortaya çıkmasına zemin oluşturabilmektedir. Frankl'a göre de "insanın gerçekten ihtiyaç duyduğu şey, gerilimsiz bir durum değil, daha çok uğruna çaba göstermeye değer bir

hedef, özgürce seçilen bir seçilen bir amaç ve hedef için mücadele etmektir” (Frankl, 2009:119). Onun tecrübelerine göre, kişinin yaşamda anlama ulaşmasının üç temel yolu vardır. Bunlardan ilki bir eser meydana getirmek ya da bir iş yamaktır. İkincisi, bir şey yaşamak ya da bir insanla etkileşime girmektir. Yani anlamlı bir yaşantıyı tecrübe etmektir. Sonuncusu ise acı bir durula karşılaşan insanın, değiştiremeyeceğini düşündüğü bir kaderle karşı karşıya kalan bir insanın bu umutsuz durumu değiştirmek ve kendini aşmak için gurur verici bir mücadele ortaya koymasındır.

Frankl’a göre, her ne kadar durum farklı gibi görünse de üniversite gençliği üzerinde yapılan araştırmalarda kendilerine neyin çok önemli olduğu sorusuna, büyük çoğunluk, “yaşamımda bir amaç ve anlam bulmak” cevabını vermektedir (Frankl, 2009: 114). Hayatı anlama ve yaşamı anlamlandırma adına kritik bir süreci ifade eden bu dönem bu yönüyle de oldukça hassas bir zamandır. “Gençler bugün yaşadıkları hayat ile gelecekleri arasındaki bir devamlılık çizgisini koruya bildikleri sürece hayatları anlam kazanmaktadır” (Yazgan, 2007: 27). Bu bağın kurulmasında gençlerin içinde yetiştikleri aile ve toplumdan aldıkları kültür ve eğitimin önemi çok büyüktür. Bu sebeple Yazgan, çocuklara, ergenlere ve gençlere psikolojik açıdan verilecek en faydalı desteğin, geleceğe dönük bakış açılarını daha umutlu hale getirmek olduğunu (Yazgan, 2007: 31) düşünmektedir. Bu anlamda, bireyin hayata temel bakışının umutlu, olumlu, yapıcı ve üretken düzeyde olmasının sağlanmasında gence verilecek kültür oldukça önemlidir. Çünkü bu dönem insanın değişik düşüncelerden etkilenmeye en çok açık olduğu, düşüncelerinin temellerinin atıldığı bir zamandır.

1.2.3 Bağımsızlık Duygusu ve Çatışma

Gençlerin yaşadıkları sorunlar ve sıkıntılar yalnızca modern ve gelişmiş ülkelere has olmayıp farklı gelişmişlik düzeyi ve kültüre sahip, hemen her zaman ve mekânda hayatını devam ettiren insanda az çok benzerlerine rastlanan neredeyse evrensel bir olgudur. Bununla birlikte bu sorunlar gerek mahiyeti ve gerekse boyutları açısından son yüzyılda çok ileri boyutlara ulaşmıştır. İlk olarak Erikson tarafından dile getirildiği şekliyle çağımız gençleri bir “kimlik bunalımı” sürecini yaşamaktadırlar. 1960’lı yıllardan itibaren gelişmiş batı toplumlarında çağının yerleşik düzenine karşı bir başkaldırı ve isyan mesajı taşıyan büyük gençlik hareketleri Erikson’un tespitini

doğrulayan gerçeklerdir. Diğer bir tanım da ise, kimlik bunalımı, her gencin kendi kimlik duygusunu kazanabilmesi için bilinçli ya da bilinçdışı olarak verdiği bir savaştır. Kimi gençte daha sessiz kiminde daha fırtınalı geçebilir (Ekşi, 1990: 33). Kimlik bunalımı, özellikle gencin duygusal bağılıklara girdiği veya meslek, iş ve yön seçiminde karar vermek zorunda kaldığı ya da kendisi için önemli olan yarışmalara girdiği dönemde ortaya çıkmaktadır. Çünkü bir öndere bağlanmak, birine âşık olmak gibi başkalarıyla ilişkide genç belli bir gerginliğe uğramaktadır. Bir yaklaşıma göre, eğer ergen bu gerginliği gideremezse, kendine güvenini yitirebilir, utangaç hale gelebilir, başarısızlıklardan paniğe uğrayabilir (Yörükoğlu, 1985: 70).

Ergenlik çağındaki gençlerle yapılan araştırmalar, bu gençlerin sorunlarının, buldukları yaş gurubuna, okula devam edip etmemesine, anne-babasının gence karşı olan tutumuna, gencin zekâsına, çevresi tarafından kabul edilme derecesine göre değiştiğini göstermiştir. Araştırmalarda gözlenen ortak sonuca göre gençler en çok gelecekte ne yapacakları konusunu sorun etmektedirler. İstedikleri mesleğe girip giremeyecekleri konusunda kaygılılar ve sonra sırasıyla serbest zamanlarını değerlendirecek imkânların olmaması, okuldaki çalışmalara uyulmakta güçlük çekilmesi ve arkadaşlarla olan anlaşmazlıklar sorunların yoğunlaştığı genel alanlardır (Kulaksızoğlu, 1985: 187). Ergen, kararsızlık, karamsarlık, huzursuzluk gibi hoş gitmeyen duygulardan bunalır. Kendisine güven verecek ve bu duygusal durumların yaşa bağlı, bu çağa has ve geçici olduğunu anlatacak bir anne-baba ihtiyacı vardır. Anlaşılamamak bu yaş gencinin en belirgin sorunlarından. Anne ve babanın gencin söylediklerini onu eleştirmeden, küçümsemekten ve yargılamadan dinlemesi ve böylelikle gencin kendisini anlatmasına fırsat tanıyacaktır (Kulaksızoğlu, 2000: 79). Ergen gittikçe artan bağımsız davranışları engellenince gerginleşebilir ve ebeveynleriyle çatışabilir.

Büyüdükçe çocuğun bağımsızlık gereksinimi kuvvetlenir; kendi sınırlarını ve gücünü keşfetme çabası içine girer. Anne babasının “yapma” dediklerini yapma isteği kuvvetlenmeye başlar. Kendi yaşamının kaptanı olmak ister. Bu istek, Cüceloğlu’na göre 13-16 yaşlarında doruğa ulaşır ve birçok anne baba çocuklarının kendi yaşamlarının kaptanı olma isteğini anlamaz ya da anlamak istemez ve bu yaşlarda çocuklarıyla büyük çatışmalar içine girerler (Cüceloğlu, 2004: 41). Bu süreçte, çeşitli türden şikâyetleri ebeveynlerden duymak mümkündür.

Ebeveynlerin genci istediğinden farklı alanlara yöneltmesi, ondan yapabileceğinin üstünde görevler beklemesi, onu aşağılaması, başkalarıyla kıyaslaması, ona akranları yanında kaba davranması, sık sık eleştirmesi ve çocukların yanında kavga etmesi, genci kaygılandıran tipik anne- baba davranışlarıdır. Bu dönemde gençler anne babalarına kötü davranabilirler ve bazen neden böyle yaptıklarının nedenlerini de bilmeyebilirler. Bütün dünya onların aleyhine çalışıyormuş gibi düşünebilirler ve hiç kimsenin kendilerini anlamadığına inanabilirler. Yine bu devrede yetişkinlerin kusurlarını görmeye başlarlar. Bu yüzden, çocukken ebeveynlere karşı duyulan hayranlık tenkide dönüşebilir (Saygılı, 2006: 30). Ebeveynlere karşı durum böyleyken diğer yanda sevecekleri, saygı duyacakları hatta sözlerini dinleyecekleri bir yetişkin bulurlar. Bu süreçte anne babalarının dışında bir yetişkin desteğine de ihtiyaç duyarlar. Bu yetişkinler, öğretmenleri, arkadaşları ya da arkadaşlarının anne babaları olabilmektedir. Aktuna (1987: 67) da bu durumu : “Genç beğendiği kişi veya fikirleri örnek alarak davranışlarında onlar gibi olmaya çalışır ve belirli bir hayat anlayışı kazanmaya çalışır ve bu özdeşleşme faaliyeti gencin kendi kimliğini kazanıncaya kadar devam eder” tespitiyle ifade etmiştir. Kula’ya göre de anne ve babanın bağımlılığından kurtulma çabaları olarak yeni özdeşleşim örneklerine yönelme, aynı zamanda gencin sosyalleşmesinde de etkili olur ve toplum içindeki rolünü, yerini belirlemesi için birtakım çabalarda bulunmasını sağlar (Kula, 2001: 59).

1.2.4 Aidiyet İhtiyacı ve Özdeşleşme

Diğer yandan, ergenin bir gruba ait olma duygusu sosyal gelişme için önemli bir duygudur. Saygılı’ya göre, ergenlik çağının başından itibaren birey kendi çevresinde özellikle sevilen ve sayılan biri olmayı çok istemektedir (Saygılı, 2006: 45). Kendilerine ilgi gösterilmesinden değer dönemlerde olduğundan daha çok hoşnut olurlar. Zaman zaman bu isteklerin aşırıya kaçtığı gözlemlenebilir. Bu gibi hallerde çevrelerine uyum sağlamakta zorluk çıkabilir. Çünkü bu dönem başkalarının kendisiyle alakalı düşünce ve yorumlarının oldukça önemsendiği bir zamandır. Ancak hemen her genç bir grubun üyesi olmak ister. Bir spor kulübü, siyasi amaçlı bir örgüt veya mahalledeki arkadaşlarından oluşan bir grup olabilir. Girmek istediği çevre tarafından benimsenmemek genç için bir üzüntü kaynağıdır. Okul, insan ilişkileri ile ilgili becerilerini geliştirecekleri bir ortamdır ve bu yaklaşım içerisinde

okul sosyalleşme için bir deney yeridir (Stanton, 1962: 399). Öğrenciler okulda arkadaşları tarafından onaylanan davranışları benimser ve tekrarlar.

İlköğretim ve ortaöğretim boyunca çocuk uzun bir zaman dilimi süresince sosyal ilişkiler kurabileceği bir çevrede yaşar. Ailede ve okulda çocuk, yetişkinlerle kurduğu ilişkide belirli bir kontrol altında bulunur. Bu süreçte öğretmenin öğrenciye yönelik davranışları, öğretmen-öğrenci ilişkisinin biçimini belirler. Öğretmenlerin tutumları ve davranışlarının öğrenciye değer veren, onu peşin şekilde yargılamadan olumlu bir insan olarak ele alan, ona karşı samimi ve dürüst davranan ve onunla duygudaşlık (empatik anlayış) kurabilen özellikler taşıması son derece önemlidir (Kılıççı, 1989: 137). Öğrenciler okulda öğretmenlerinin gösterdikleri sosyal tavırları örnek alırlar ve kendilerine yönelik öğretmen davranışlarının etkisinde kalırlar. Bu bağlamda ergenlik dönemindeki genç, tutum ve davranışlarını örnek alacağı, kendisini onlarla özdeşleştireceği, uygun bireylere ihtiyaç duyar. Diğer bir yorumla, çocuklar ve gençler kahraman ve ideal seçme yoluyla kişiliklerini geliştirir, olgunlaştırır (Saygılı, 2006: 53). Bu dönemde ideal insan olarak zihinlerde yer bulan kişi yaşa göre değişmektedir. 8-10 yaşında kadar çocukların gözünde ideal insan genellikle ebeveynleri ya da bunların yerini alan insanlardır. Modelin kişiliği sosyal gelişme açısından önemlidir. Bu ergen için en etkili örnekler kendi anne ve babasıdır. Erkek çocuğun baba ile ve kız çocuğun anne ile özdeşlik kurabilmesi gerekmektedir. Anne ve babanın ev içindeki rollerindeki aksaklıklar ergenlerin uygun olmayan modelleri gözlemlemelerine yol açar, bu da ergenin ruhsal ve sosyal gelişiminde aksamalara neden olabilir. Bu yüzden, bu dönem ebeveynleri, davranışlarının ergenler tarafından her zaman kayıt altında olduklarının bilincinde olmaları gerekmektedir.

Stekel'e göre, Çocuklarının derslerine karışmak, yüksek okul başarısı beklemek, arkadaş seçimine doğrudan müdahale etmek, karakterinin bozulacağı endişesi ile sokaktan ve oyundan uzak tutmak anne babanın çocuğa yapacağı en büyük kötülüklerdendir (Stekel, 2004: 27). Ancak, ebeveynlerin tutumlarındaki bu durum zamanla değişir. Ergenliğin son ve gençliğin ilk dönemleri olarak görülen 18-21 yaş grubundaki gençlere anne-babalarının tutumlarında önemli farklılıklar meydana gelir. Ebeveynler olgun davranışlarından dolayı ergenlere karşı daha az müdahaleci olurlar. Bu dönemdeki gençler yetişkin sınıfında yer alma yolunda çaba gösterirler ve

yetişkin tavırlarını daha çok benimser. Hurlock'un yaklaşımına göre gençler olaylar karşısında daha gerçekçi bir tutum izler. Ergenliğin ortalarındaki gençler kadar gerçekleştiremeyecek isteklerinin peşinden koşmazlar (Hurlock, 1987: 127-129). Toplumsal konulara artan ilgi göze çarpar. Toplumsal aksaklıkların ve az gelişmişliğin nedenleri, ülkenin ve dünyanın ekonomik ve siyasi yapısının nasıl düzeleceği gibi konularla meşgul olabilir (Kulaksızoğlu, 2000: 130). Çocukluk döneminde kendisine öğretilmiş ahlaki ve dini bilgileri yeniden gözden geçirip sorgulayabilir. Bu dönemde düşünme yeteneğinde önemli bir sıçrama söz konusudur. Gencin ilgi alanı genişlemiş ve çeşitlilik kazanmıştır. Saygılı'ya göre, genç insan bu süreçte bir inanç ve otorite benimseme ve kendini ispat çağındadır (Saygılı, 2006: 48). Bu benimseme süreci ile kişide aidiyet duygusu gelişir. Genç bu dönemde kendini bir yere, bir fikre, inanca, gruba mensup hissetmeye başlar. Bu aynı zamanda bir kimlik kazanma sürecidir. Adam yerine konmadığı, kişiliğine saygı gösterilmediği, tatminkâr bir hayat görüşü verilmediği, kendini ifade etme imkân ve fırsatı tanınmadığı ortamlarda genç; okul ve aile dışı arayış ve yönelişlere girebilmektedir. İşte böyle durumlarda çeşitli gruplar gencin sığınma ihtiyacını karşılar.

Bu kritik dönemde, otoriteye karşı olma, söz dinlememe, eleştirme, hata bulma gencin genel tutumlarından. Gelişme döneminde anne-baba tarafından bazen çocuk, bazen yetişkin gibi algılanan çocuk, ne zaman ne şekilde davranacağını bilmez. Gelişmekte olan bedenine, cinsel ve duygusal değişimlerine ayak uyduramaz ve kimlik karmaşasına düşebilir. Yetişkinin baskılı ve disiplinli davranmaktan çok, gence karşı sevgi gösteren, güven veren, önemseyen ve değer veren bir tutum içine girmesi gencin kimlik gelişimini kolaylaştırmaktadır. Gençlik döneminde birey kendisine güven duyulmasına ihtiyaç duyar. Aksi halde kendisine güven duyulmaması onda kaygı yaratır.

Bu durum gençlerde görülen genel bir davranışsal eğilimi ortaya çıkarabilmektedir. Bu, hayata yeterince asılmama durumudur. Psikiyatr Yazgan'a göre, başa çıkmama hali, kendini hayat karşısında yetersiz ve aciz hissetmeye yol açtığında kızgınlık ve öfke olaya eşlik edebilmektedir (Yazgan, 2007: 87). Hayatın gereklerini yerine getirmede ve hayata asılmakta güçlük o kadar fazla olabilmektedir ki, genç artık bıkmış ve kendini bırakmış bir ruh haline bürünebilmektedir. Giderek zorlaşan hayat

başa çıkılması zor bir süreç haline gelebilmekte, o noktadan sonra vazgeçiş ve depresyon meydana gelebilmektedir. Bu süreçte gençlerin gelişimine engel olan ve bir “gelişim gecikmesi” olarak tanımlanan diğer bir nokta da davranıştaki sınırsızlık duygusudur. Bu duyguyla gençler, kendileriyle ilgili sınırları oluşturmakta zorlanabilmektedirler. “Ben kimim, benim sınırlarım nerde başlıyor, başkasının ki nerede bitiyor, toplum nerede başlıyor” sorularıyla ilgili henüz netleşmemişliğin egemen olduğu görülmektedir. Bu bir gelişim gecikmesi sayılmaktadır.

Bir gelişim gecikmesi olarak görülen sınırsızlık duygusunun ilacı olarak ise, özellikle bu dönemde edilmesi gereken kendini sınırlayabilme becerisi görülmektedir. Bu durum, yani kendini sınırlayabilmek, Yazgan’a göre kendini tutabilmeyi, kendini dizginleyebilmeyi ya da hedeflerimize odaklanmayı gerektirir (Yazgan, 2007: 90-91). Sınırlar yoğunlaşmayı ve yapabileceklerimizi tam olarak yapabilmemizi sağlar. Böyle olmadığına gençler, aynı zamanda özgürlük arzusu varken davranışsal olarak kendilerini sınırlayamadıklarında o sınırı dışsal otoritelere havale etme eğiliminde olabilmektedirler. O sınırlar olmadığına, kendini nasıl kontrol edeceğini bilmediği için dışsal kontrolü davet etmektedir. Bu açıdan, bir geçiş dönemi olan bu süreçte gençlerin belli durumlarda kendilerini sınırlayabilme becerisinin bir kültür olarak onlara kazandırılması önem arz etmektedir.

Gençlik dönemi ile birlikte gençlerin her türlü otoriteye karşı gelme eğilimleri toplumsal iletişimlerinde kopukluklar ortaya çıkarırken, gençler genellikle farklı iletişim kaynakları aramaya yönelirler. Chapman’a göre, “geçmişte ortaya çıkan ergen kültürü ve onun şundaki çağdaş temsilcileri aynı iki tema etrafında toplanmıştır. Bunlar, bağımsızlık ve özbenliktir” (Chapman, 2002: 1). Bu temaların hiçbiri ergenlik öncesi dönemde bu denli yoğun görülmemiştir. Aileden ayrı bağımsızlıklarını kurmaya çalışırken gençlerin başvurduğu farklı kaynakların başında ise arkadaş grupları ve çağın iletişim araçları gelmektedir. Bu kaynaklar, gençlerin dünya görüşleri, inançları, tutum ve davranışları üzerinde son derece etkilidir. Kişilik ve kimlik arayışı içindeki gençler kendilerine ideal olarak seçtikleri ünlü şahsiyetlerle kişiliklerini özdeşleştirme yoluna gitmektedirler. “Sosyal ve duygusal davranışın üç şekilde öğrenileceğinden söz eden eğitimciler ve psikologlar, bunlardan birinin özdeşleşme olduğunu savunmuşlardır” (Kılavuz, 2002: 209). Gençlik çağında özdeşleşme, “gençlik çağına ait ruhsal yapı içinde aile bireylerinden

başlayarak çevredeki kişilere, düşüncelere, kültüre doğru gittikçe genişleyen bir alanda gencin, bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkilendiği, benimsediği duygu, düşünce, tutum ve davranışlarından oluşan bir süreç” (Köknel, 1979: 36) olarak tanımlanmıştır. Bu noktadan hareketle, çocuklar ve bilhassa gençler büyükleri taklide çalışmakta ve onlarla özdeşleşme yoluna gitmektedirler. Bu yüzden büyükler çoğu zaman, onların bazı tutum ve davranışlarının nedenlerini fark edememekte veya anlayamamaktadırlar. Bu durumun sonucunda ise gençlerle yetişkinler arasında, problemler çıkmaktadır. Özdeşleşmenin gençlerin hayatındaki rolünün gereği gibi anlaşılabilmesi çatışmaların sebebini oluşturmaktadır.

Gençlerin pek çok konudaki değerlendirmeleri ile kendilerinden bir kuşak önceki insanların değerlendirmeleri arasında bariz uçurumlar olduğunu pek çok konuda müşahade etmekteyiz. Gençlerin anne-babalarının nazarında özel yaşamın kapsamına giren konular, bugün gençler açısından gayet rahat bir biçimde dile getirilebilmektedir. Bu gibi durumlar ise gençlerin zaman zaman toplumun normları ve değerleriyle çatışan davranışlar sergilemelerine neden olmaktadır. Ancak bu durum bir kriz ya da büyük bir sorun sürecinin başlangıcının habercisi değildir. Aksine gençlik döneminin kendine has psiko-sosyal özelliklerinden biridir. Çünkü tarih boyunca kuşak çatışması hep olagelmıştır. Mısır’da bulunan binlerce yıllık papirüslerde bile kuşak çatışmaları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu durumu günümüz psikoloji ve psikiyatri çalışmaları da ortaya koymaktadır. Örneğin, psikiyatr Nevzat Tarhan, “bu tür çatışmalar doğaldır ve insan gelişimine hizmet eder” (Tarhan, 2009: 29) şeklinde bir tespitle bulunarak, bu durumun gençlik döneminin tabiatı gereği yaşanan bir gelişme olduğunu ortaya koyar.

1.2.5 Rol Model Seçimi ve Özbilinçlilik

Gençlik döneminde kişilik oluşumu sürecinde gençler üzerinde en fazla gözlenen durumlardan bir tanesi de son dönemlerde çokça kullanılan ifadeyle “rol model” seçmedir. Rol model gencin bu hassas geçiş döneminde, kişiliğini inşa etme sürecinin en kritik dönemlerden biri olan bu aşamada çok etraflıca sorgulamaksızın belki bir veya birkaç özenliğinden ötürü kendine örnek seçtiği şahsiyettir. Bu bazen bir pop yıldızı, şöhretli bir futbolcu, bir yazar, öğretmen ya da çevresindeki bir büyüğü olabilir. Söylendiği gibi rol model bir takım denemelerden geçen biri değildir, şahsiyetinin derinlemesine araştırılmasına gerek yoktur. İnsanın kendine

örnek alınacak kişiler seçmesi gençlik döneminin tabii bir durumudur. Bu yüzden eğitimciler, bu süreçte ebeveynlerin de onaylayacağı bu rol modellerin dolaylı bir şekilde gençlere tanıtılmasını, özendirilmesini teşvik etmektedirler. Yoksa genç kendi rol modelini kendisi zaten seçecektir. O yüzden eğitimciler ve ebeveynler gençlere rol model alternatiflerini onların anlayacağı dilden sunmakta birinci derece mesuldürler.

Gençlere duygusal olgunluk kazandırmak, eğitimin en önemli amaçlarından biridir. “Özgüvenin yeterli şekilde gelişebilmesine, gençlerin ne istediğini bilen ve kendini ifade edebilen bir duygusal olgunluk düzeyine gelebilmelerine büyük ölçüde bağlıdır” (Kasatura, 1998: 30). Genç birey bir şeye öfkelenildiği veya üzüldüğü zaman, “ben bunu nasıl çözebilirim?” Neden bu kadar üzgün veya heyecanlıyım? Bu olayın ne şekilde telafisi mümkündür? diye düşünebildiği zaman, yaşadığı heyecana karşı objektif bir silahlanma içine girmiş olmaktadır. Bu nedenle, gençlere duygularını ifade etme konusunda ölçülü olmak gerektiği anlatılmaktadır. Öfke, korku ve üzüntüye neden olan heyecanlar, duygusal canlılığımızı ayakta tutmak için gerekli olduğundan, bunları ortadan kaldırmak düşünülemez. Ancak sürekli gerilim içinde yaşamak, ya da öfke ve korku krizleri geçirmek de bireyi yıpratıcı duygusal durumlardır. Bütün bu duygusal durumları dengeleyecek duygusal bir olgunluğun kazanılması noktasında gençlik dönemi kritik bir süreçtir.

Dönemin belirgin özelliklerinden birisi de özbilincin, kendini tanıma ve bilme sürecinin tam olarak tamamlanmamış olmasıdır. Özbilinçli olan kişiler ruh hallerinin farkındadır ve duygusal hayatları hakkında bilimli bir anlayışa sahiptirler (Goleman, 2004: 67). Duyguların bilincinde olmaları, diğer bazı kişilik özelliklerini desteklemektedir. Bunlar, özerk, kendi sınırlarından emin, psikolojik açıdan sağlıklıları yerinde ve hayata olumlu bir gözle bakan insanlardır. Kötü bir ruh haline girdiklerinde, bunu dert edip kafalarına takmaz ve daha kısa bir süre içinde kendilerini bu durumdan kurtarırlar. Kısacası öz bilinçleri duygularını idare etmekte kolaylık sağlar. Aksi halde, özbilinç denetimini kontrol edemeyen kişilerde, duygularına kapılıp giden ve bu durumdan kendilerini kurtaramayan, duyguların hükmü altında yaşayan bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, özbilinç eğitiminin kişiliğin şekillenmesinde erken yaşlardan itibaren önemli olduğu görülmektedir. Diğer yandan, günümüz psikologları “bu kendini tanıma ve bilme

sürecinin sağlıklı geçmesi nispetinde kişisel bütünlüğün sağlanacağına dikkat çekmektedir” (Cüceloğlu, 2004: 97). Kişisel bütünlük kişinin, özünün, düşüncesinin, sözünün ve davranışlarının tutarlı olmasını ifade eden bir ilkedir. Birey kişisel bütünlüğünü gösterdikçe kendine olan inancı, güveni artar ve kendini iyi hisseder.

“Duyguların karşısında yılmamak, sorunlarla nasıl başa çıkılabileceğini öğrenmek, yenilgi ve başarısızlıklarla karşılaştığı zaman, bunların nasıl üstesinden geleceğini bilmek, benlik yapısı gelişmiş bir gence özgüdür” (Kasatura, 1998: 52-53). Bu anlamda, bir genç hoşla gitmeyen durumları düzeltmeye çalışmak yerine, onun kaçarak kurtulmaya çalışması benliğinin gelişmiş olduğu söylenemez. Her insan fiziki olarak da psikolojik olarak da bir denge içinde olmak ister. Ruh sağlığı yerinde her birey için, çevreye sağlıklı bir şekilde uyum sağlamak söz konusudur. Bu noktada özbilinci gelişmiş bireyler herhangi bir başarısızlıklarında sorumluluğu kendi dışındaki nedenlere yüklemek yerine bu durumun gerçek nedenlerini araştırırlar. Böyle davranışları benimseyen gençler, bir davranış kalıbı olarak sorunlarla her karşılaştıklarında, neler yapabileceklerini, sorunların nasıl üstesinden gelebileceklerini düşünerek çözüm ararlar. Ayrıca böyle bir durum genci olaylara devamlı olumlu yönlerinden bakabilme yeteneği de kazandırır. Yaşanan olayların olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz yönleri de vardır. “Karamsar bir görüş açısı ile hep olumsuzlukları düşünmek yerine, olayların ya da kişilerin olumlu taraflarını düşünmek, kısa bir süre sonra olayları olumlu yöne kanalize etmeye, kişilere olumlu düşünceler kazandırmaya yarayabilir” (Kasatura, 1998: 76).

Duyguların her an farkında olma yeteneği psikolojik sezgi ve kendini anlamak bakımından şarttır (Salovey,1990: 189). Gerçek duyguları fark edememek bizi onların insafına bırakır. Duygularını tanıyan kişiler, hayatlarını daha iyi idare ederler. Kiminle evleneceğinden, hangi işe gireceğini kadar kişisel karar gerektiren konularda ne düşündüklerinden çok emindirler. Bu eğitimi daha ilk gençlik dönemimde alanlar, duygularını yönetebildikleri için hayatlarındaki öncelikleri kendileri belirleyebilirler. Duyguları idare edebilme yeteneği bu özblinç temeli üzerinde gelişmektedir. Bu yüzden birey bu temel duygusal beceride başarılı olduğu nispette kendini yatıştırma, kaygılardan, karamsarlıktan, alınganlıklardan kurtulma yeteneğini geliştirir. Bu yeteneği zayıf olan kişiler sürekli huzursuzlukla mücadele ederken, kuvvetli olanlar

ise hayatın tatsız sürprizleri ve terslikleriyle karşıladıktan sonra kendilerini daha kolay toparlayabilmektedirler.

Goleman'a göre duyguların farkında olma ve duyguları idare edebilme yeteneğini kişinin kendini harekete geçirebilme iradesi takip etmektedir (Goleman, 2004: 61). Duyguları bir amaç doğrultusunda toparlayabilmek, dikkat edebilmek, kendini harekete geçirebilme, kendine hâkim olabilme ve yaratıcılık için gereklidir. Duygusal özdenetim, doyumunu erteleyebilme ve fevri davranışları zapt edebilme, her başarının altında yatan özelliktir. Bu özelliklere sahip kişiler yaptıkları her işte daha üretken ve etkili olabilmektedirler. Sözü edilen niteliklerdeki kişiler ise duygusal özbilinç temeli üzerinde gelişen diğer bir yetenek olan ve günümüz psikolojisinde insanlarla ilişkide temel bir unsur olarak kabul edilen "empati" sahibidirler. Empatik kişiler, başkalarının neye ihtiyacı olduğunu ne istediğini gösteren belli belirsiz sosyal sinyallere karşı daha duyarlıdırlar. Bu da onlara, insanla ilgili her durum ve alanda avantaj sağlamaktadır. Bu yüzden, insan karakterinin şekillenmesinde en kritik dönem olan gençlik sürecinin yukarıda bahsedilen temel duygusal becerilerin eğitiminde verimli bir şekilde değerlendirilmesi o bireye yaşamı boyunca olumlu katlılar sunabilmektedir.

1.2.6 Gencin İnanç Dünyası ve Kimlik Oluşumu

Soyut düşünebilme kabiliyetinin ergenlik dönemindeki hızlı gelişimiyle beraber birey aile ve çevreden edindiği çeşitli ahlaki ve dini değeri sorgulamaya başlar. Bu kısa bir süreç değildir ve son gençlik dönemine kadar devam etmektedir. Ergenin gerek kendi iç dünyasındaki iniş çıkışlar, gerekse toplumdaki devamlı değişen değer yargıları, ergenin inanç bakımından bocalamasına, bunalmasına ve çelişkiler yaşamasına sebep olabilir. Ergenlik dönemine girerken zihni ve düşünce hayatı gerek derinlik gerekse genişlik yönünden büyük bir güç kazanır. Bu dönemde duygu hassasiyeti ve kapasitesi en üst dereceye çıkar. Bu durum ise, bazı ruhi karışıklıkların ve düzensizliklerin sebebi olabilir. Ülkemizde din psikolojisi sahasına önemli katlılar sunan Armaner'e göre de, ruhi yapının işleyiş düzenini bozan duygusal karışıklıklar, aynı zamanda çocuklukta yaşanan fakat tam olarak dışa yansıtılmayan dini duyguları da açık şuur seviyesine çıkartır. Ruhun erinliklerinden kaynaklanan dini arzu ve arayış, zihin gelişiminin yardımıyla şuurulu bir dini uyanışı hazırlar (Armaner, 1979: 93).

Son ergenlik döneminde gencin din konusunda tatmin edici bir inanca ulaşabilmesi için çözmesi gereken daha pek çok problemi vardır. Gençlerden bazıları, çocuklukta edindikleri dini inançlarıyla sonradan öğrendikleri bilgilerin sentezini yapamazlar. Bazıları da aileden gelen birçok geleneksel inançlarını olduğu gibi ya da çok az değişikliğe uğratarak sürdürürler. Bir kısmı da dini tamamen reddederek ateist(dinsiz) veya agnostik (bilinmezlik) olurlar. Fakat bu nadir görülür. Geneli kendi hayatında dinin yerini bilir ve ona ihtiyaç duyar (Peker, 1993: 109; Armaner, 1979: 108). 20-22 yaşlarında bu konuda belirli bir karara varmış olmaları beklenir. Bu yaşlarda artık genç ya çocukluktan beri kendisine telkin edilenleri almış olur ya da bazı konuları kabul etmiş bazılarını da reddetmiştir. Ya da bir inkâr yoluna sapmıştır (Erdoğan, 1977: 42).

Bu bağlamda bir yaklaşıma göre, ergenlik dönemine giren gencin kendinde meydana gelen değişme ve gelişmelerle, çocukluktan yetişkinliğe doğru geçişini algılaması onun yetişkinlik rolüne hazırlanmasını sağlayacak kimlik kazanma çabalarını da beraberinde getirmektedir (Kula, 2001: 76). Bu anlamda din, gencin kimlik krizini çözümlemeye başvuracağı önemli bir yol olabilir (Mardin, 1983: 24). Şirin'e (1986: 21) göre de gencin çevresinde veya toplumda yeterli derecede özdeşim örneği bulamama veyahut da mevcut özdeşim örneklerinin genci tatmin edememesi onun din veya ideolojiye yönelmesine sebep olmaktadır.

Genellikle geçiş dönemi olarak tanımlanan gençlik süreciyle ilgili değinilmesi gereken bir diğer konu da, bireylerin sosyalleşmesinde aynı anda etkili olabilen ve birbirine eklenilebilen kimlik ve kişilik kavramlarıdır. Çünkü gençlik dönemi, aynı zamanda bireyin kimlik ve kişilik arayışlarının ve bunları inşa etme çabasının en yoğun yaşandığı dönemdir. Bu iki kavramı birbirinden ayıran temel özellik, kimlik oluşumunun kolektif; kişilik oluşumunun ise bireysel düzlemde gerçekleşmesidir.

Kişilik, bireyin sosyal ve psikolojik tepkilerinin tümüne verilen bir isimdir. Aynı zamanda bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumudur veya bir bireyi diğer bireylerden farklı kılan tüm ayırıcı özellikleridir. Diğer bir tanımda kişilik, bireyin sosyal, ahlaki, zihinsel ve fiziksel özelliklerinin dinamik bir bütünleşmesi olarak açıklanmaktadır (Wallerstein, 1981: 208). Kişilik ya da şahsiyet yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı gibi, insanın tüm özelliklerini içeren geniş ve kapsamlı bir kavramdır. Karakter, mizaç, huy, benlik ve kimlik gibi kavramlar da

kişilikle ilgili olarak kullanılmaktadır. Karakter, kişiliğin ahlaki yönünü betimlemek için kullanılırken huy ve mizaç kişiliğin daha çok duygusal yönünü ifade etmek için kullanılan kavramlardır. Benlik bireyin kendisi ile ilgili algılamalarından ve değerlendirmelerinden oluşur. Kulaksızoğlu, kimliğin zaman zaman benlik ve kişilik yerine de kullanılmakta olduğunu belirtmektedir. Ayrıca kimliği, bireyin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütününe oluşturduğunu (Kulaksızoğlu, 2000: 106) ifade etmektedir.

Ergenin kimliği, çocukluktan itibaren yapılan değişik özdeşimlerle yavaş yavaş gelişir. Ergenliğin başlangıcındaki çocukların kendi kimliği hakkında belirgin olmayan bazı imgeleri vardır. Ergenlik kimlik değiştirmede önemli bir dönemdir ve ergen “ben kimim?”, “hangi hareket doğru?”, “nasıl davranmalıyım?” gibi sorulara cevap arar. Ergenlerin değer yargıları ve ahlaki standartları anne-babasının, akranlarının ve etrafındaki yetişkinlerin değer yargıları ve ahlaki standartlarından etkilenir. Ergenler, çevrelerindeki insanların benzer görüşlerinin bir birleşimini yapmaya çalışırlar. Eğer ergenin dünya görüşü ve değerleri akranlarından ve etrafındaki diğer önemli kişilerden bariz biçimde farklılaşıyorsa o zaman ergen bir rol ve kimlik kargaşası ile karşı karşıya kalmaktadır. Gençlik döneminde kimi gençler hayatta kendilerine bir hedef tayin ederler ve ona doğru ilerlerler. Bazı gençler de kimlik karışıklığını hiç yaşamazlar. Genellikle anne-babanın uygun yetişkin rollerinin benimseyenlerin kimlikleri daha erken belirginleşmektedir. Bu bağlamdaki bir yaklaşıma göre, ailenin ve toplumun değer yargılarını benimsemek istemeyenler uzun bir kimlik karışıklığı sürecinden geçerek kendilerini bulmakta güçlük çekmektedirler (Atkinson ve Diğerleri, 1990: 106). Kimlik karışıklığı Erikson’un kullandığı bir deyimdir. Erikson’a göre insan hayatındaki kişilik gelişiminde ergenlik dönemi çok önemlidir. Onun psikolojik yaklaşımına göre ergenler, yeni bir kimlik oluşturma mücadelesinde başkalarının gözündeki kendisi ile, kendi gözündeki kendisini karşılaştırırlar (Erikson, 1984: 27).

Ergen bu dönemde kimlik kazanma sorununu çözmek durumundadır. Bu nedenle, anne-baba ve öğretmenler, ergene artık çocuk gibi değil bir yetişkin gibi davranmalıdırlar. Ergenin sağlıklı bir şekilde kimliğini kazanabilmesi için, çevresinde uygun özdeşimler kurabileceği yetişkinlere ihtiyacı vardır. Ergenin, kişilik sorununu başarılı bir şekilde çözmek üzere mesleklerinde ilerlemiş,

yaşamında eş, anne-baba olarak başarılı olmuş kişilerle tanışmaları ve özdeşim kurmaları için programlar hazırlanabilir. Ayrıca Senemoğlu'na göre, bu süreçte anne-babalar ve öğretmenler, akran gruplarının enerjilerini, spor, müzik, bilimsel araştırmalar, projeler gibi etkinliklerde kullanmalarını sağlayarak olumlu kimlik kazanmalarına yardımcı olabilirler (Senemoğlu, 1997: 67).

Erikson, kimliğin, belirli bir sosyal grup eğilimi içinde kültürel geçmişin ve kişisel geçmişin bir araya gelmesi ile oluştuğunu, kimliğin oluşmasıyla ve kimlikte başarı sağlanmasıyla kişinin toplumda kendini bulduğunu ifade etmektedir. Erikson, psiko-sosyal bir bakış açısı içeren bu tanımında ergenliği, “ben kimim” sorusuna yanıt arama ve sağlam bir kişisel kimlik duygusuna ulaşma çabasının yoğun olarak görüldüğü bir dönem olarak nitelemekte ve ergenliğin “normatif bir kriz” dönemi olduğunu belirtmektedir. Ona göre, bu kriz dönemini geçerek kişiliğinde belli bir bütünlüğe ulasan kişi, kimliğini kazanmıştır.

Kişilik oluşumunda bireyin toplumsal yaşam içinde edindiği kişisel niteliklerin ve cinsel, ailevi, mesleki, etik, toplumsal ve benzer nitelikte benimsediği rollerin ortak bir bileşimi söz konusudur. Bu süreçte bireyin kendini tanımlamak için seçtiği terimler, yerleşik toplumsal normlarla uyumu vurgulayabileceği gibi, o normlar karşısında belirli bir mesafeyi korumak anlamına da gelebilmektedir.

Gençler, kimlik ve kişilik oluşturarak sosyalleşme sürecine katılma çabaları neticesinde pek çok sorunla karşı karşıya gelirler. Gençliğin sorunları aynı zamanda toplumun sorunları kapsamında değerlendirilebilir. Çünkü gençlik, toplumsal bir olgu olarak içinde bulunduğu toplumsal yapının izlerini taşımaktadır. Genel olarak tüm ulusların ve insanların içinde bulunduğu sorunları açlık, işsizlik, yetersiz beslenme, az gelişmişlik, çevrenin kirlenmesi, nüfus patlaması, nükleer savaş tehdidi, insan haklarının korunması şeklinde sıralamamız mümkündür. Ancak söz konusu gençlik olduğunda, bu kesimin kendine has birtakım sorunlarının olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu sorunlar ise eğitim, tüketim sorunları, cinsellik, özgürlük, kentte yaşam ve otoriteden rahatsızlık, kişilik bunalımı, ahlaki çöküntü, isyankârlık, hayat gayesi oluşturma, sorumluluk duygusunun gelişmesi, hayattan tatmin arama, macera ve hareket isteğidir.

Gençlerin genel olarak birtakım toplumsal etkenlerden kaynaklanan sorunlarının yanında aileleriyle yaşamış oldukları sorunlar da bulunmaktadır. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ile Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2006 yılında ortaklaşa gerçekleştirilen *Aile Yapısı Araştırması*'nin sonuçlarına göre 18-25 yaş arasında olup anne-babalarıyla aynı evde yaşayanların aileleri ile yaşadıkları en önemli sorun % 31.5'lik oranla harcama ve tüketim alışkanlıkları konusundadır. Gençlerin ebeveynleriyle en fazla sorun yaşadıkları konulardan en az sorun yaşadıkları konulara doğru sıralama şu seklidedir: Arkadaş seçimi, yemek ve ev düzeni alışkanlıkları, kılık-kıyafet, eğlence tarzları, aile içi ilişkiler, evlilik ve aile hayatına bakış, geleneklere bağlılık, okul ve meslek seçimi, akrabalık ilişkileri, dinî tutum ve davranışlar ile son olarak siyasi görüşler konusudur¹.

Bütün bu bilgilerin ışığında gençlik döneminin, bireyin psikolojik ve aynı zamanda sosyal gelişiminde ne kadar da hassas ve kritik bir dönem olduğu anlaşılabilir. Soyut düşünceyle yeni tanıştığı ve çeşitli duygularla ilk kez karşılaştığı bu kritik dönemde gencin şahsiyetinin inşasında bir çekirdek mesabesinde olan bu süreç hayatının geri kalanını üzerine inşa ettiği bir temel niteliğindedir. Bu nedenle bu temelin sağlamlığı ve bu çatışma, tanıma sürecinin sağlıklı geçmesi nispetinde bireyin hayatı sarsılmaz dayanaklar üzerinde yükselebilir. Gencin hayata psiko-sosyal uyumunun kendini ifade etme, kendini kabullenme, kaygı, çatışma, etkinlik, sosyallik... gibi boyutları, onun hayatının temellerini inşa ettiği şu dönemde büyük öneme sahiptir.

¹ Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve TÜİK, **Aile Yapısı Araştırması**, Ankara: TÜİK Matbaası, 2006, s. 11.

BÖLÜM 2: NURETTİN TOPÇU'DA İDEAL GENÇLİK TASAVVURU

2.1 Nurettin Topçu'nun Gençliğe Genel Bakışı

Önemli bir fikir adamı olan Nurettin Topçu'nun, hayalini kurduğu gençlik modeli sadece belli bir zamanın, belli bir düşünce sisteminin ürünü olan bir gençlik modeli değildir. Hakikat tarihi boyunca, dürüstlük, inanç, adalet, cesaret, ahlak gibi pek çok konuda insanlığa örnek olmuş gençlik portrelerini eserlerinde özellikle bir araya getirip resmetmiş ve çeşitli örneklerle bunları çağının nesline sunmuştur. Eserleri incelendiğinde Topçu'nun en çok gençliğe ve gençliğin değer merkezli yetişmesine önem verdiği görülmektedir. Topçu'ya göre, gençlik, geleceğin tohumudur ve bu tohumun özüne bakarak yarınımızı keşfetmek müşkül olmayacaktır (Topçu, 2006 b: 17).

Topçu, eserlerinde beklenen gençliği idealize ederken herhangi bir fikir akımı ve ideolojinin tesirinde değildir. O, kimi zaman İslam'ın ilk cihadı olan Bedr'in sevgisi ile harekete geçerek Medine dışında düşmanı karşılamakta ısrar eden ilk İslam gençlerinden ve onlardan sekiz yüz yıl sonra “bugün şehitlik bizimdir” diye şehitliği paylaşamayan Fatih'in askerlerinin gençliğinden; kimi zaman Rabbinin sevgisi ile çarmıhta can veren Mesih'in delikanlılığından söz etmiştir. Bir başka yerde barbar kralının kendisi için hazırlattığı ateşte kendi yaktığı kolunu krala göstererek, “Roma da benim gibi üç yüz kahraman var” diye haykırarak gelecekteki Roma gençliğinin örneği olan Müçyüs'ten; diğer bir yerde, “Git! Ben Leyla'yı değil, Leyla'nın hayalini arıyorum” diyerek Leyla'nın kavuşma teklifini reddeden Mecnun'u da her sevda çağının kendisinden aşkı aldığı aşkın aşığı, gerçek bir delikanlı olarak kabul eder. Sultan Alpaslan'ın yaşama aşkını Allah sevdası ile birleştirmesi, Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu Osman Bey'in adalet ahlakıyla hayat sürmesi, onun beklenen gençliğinin birer ufkudur (Topçu, 2006b: 18-19).

Bu anlamda Topçu'nun, gençlik kavramını biyolojik ya da gelişim psikolojisi açısından ele almadığını görmekteyiz. Bu kavramla ilgili belli bir yaş grubunu kastetmemektedir. O, bazı evrensel niteliklerden bahsetmekte ve bu niteliklere sahip olanların gençlik kavramıyla müsemma olabileceklerini düşünmektedir. Bu yüzden, Topçu'ya göre idealden yoksun ve ümidini kaybetmiş kişi genç olarak

isimlendirilmeyecektir; aksine kişinin saçı beyazlamış, beli bükülmüş dahi olsa ümitle şahlanıyor ve ideale yürüyorsa, o kişiye genç denebilmektedir.

Topçu, babanın evladına duyduğu hassasiyet gibi gençlik ve nesil üzerinde önemle durmuştur. Gençliği hafife alanlara ya da mübalağa ile değerlendirenlere kulak asmamaktadır. Beklenen Rönesansı gençliğin yapacağını, özlenen değişimin onlarla yapılacağını düşünmektedir. O bu durumu ifade etmekte ve bu gençlik modelinin temellerinin de aslında kendi kültürümüzde var olduğuna vurgu yapmaktadır. Kendi geçmişimizden örnekler alabileceğimizi şöyle ifade etmektedir :

“İstiyoruz, bekliyoruz, yalvarıyoruz. Rabbimiz bize dağlardan bir heykel yapmak beş bin yıllık beşeriyetin romantik abidesini kurmak, aşkı ulûhiyetinin eşğine kadar yükseltmek iktidarını versin! Rönesans bu ümidin aydınlığında gözükecektir. İsteyelim, ancak rönesansımızı hazırlayacak şartların kendi mazimizde yaşanmış olması lazımdır. Bu şartlar, her alanda görülen örneklerdir. Nasıl ki İtalyanlar eski Yunanı örnek aldılarsa biz de kendi kültürümüzün mazisinde bütün örneklerimizi bulacağız” (Topçu, 2007: 96).

Ona göre, felsefi düşünüşte, bütün mutasavvıfları ve onların arasında şahıslarıyla milli olan Mevlana ve Yunus gibi simaları örnek almak gerekmektedir. Milli mimarimiz Selçuk mimarisidir. Yapı sanatında önderimiz Sinan’a kadar devam tarihi süreçteki ortaya konan eserlerdir. Diğer yandan, Fuzuli’yi Akif’le birleştirerek Türk romantizmini ortaya koymak kabildir. Bununla beraber ferdi dehalar serbesttir. Topçu (2007: 97), asırlar arasından ruhlarımıza aşkı sunabilen mazi olmuş bütün büyük ruhların Rönesans hareketimizde gençliğe önderlik yapabileceğini belirtmektedir. Bunun için her şeyden evvel bizim ruh yapımızda asırlardan beri tıkanmış duran yolların açılması gerekmektedir. Bu yollar ise Topçu’göre, metot ve düşünüş tarzımızdan başka bir şey değildir (Topçu, 2007: 97).

Topçu’ya göre bu hareketi bugünkü neslin başaracağına inanmayanlar, gençliği iyi tanımamaktadırlar. Eğer neslin zaafı varsa, bunlar neslin mürebbilerine aittir. Yazara göre en büyük hata, gençliğe değer vermemekten doğmaktadır. Gençliğe değer vermemek iki şekilde gözükmektedir: Ya aşırı istihfaf, ya da aşırı itimat şeklinde. Ya gençlikten yüz çevrilmektedir, ondan bir şey beklemeyerek küskün yaşanmaktadır, ya da zekâmızın zorba kuvvetleri ile onu istediğimiz gibi düşündürmek, istediğimiz şeyleri ona inandırmak için bütün kuvvetlerimiz kullanılmaktadır. Topçu’nun bir başka yaklaşımına göre, bizden ziyade gençliğin bilmesi faydalı olan bir hakikat varsa, o da genç neslin ne bir hiç olacağı, ne de geçen

veya geçmekte olan nesillerin tarihe karışan fikir menfaatlerine alet olacağıdır (Topçu, 2007: 75). Bu yaklaşım göre, Topçu'nun öngördüğü nesil bir Rönesans yapabilir. Çünkü bir Rönesans için önceden lazım olan şartlar meydana çıkmış ve yaşanmıştır. Bu işi bir cemiyet yapar, o da insanlığın medeniyet yaşatmaya kabiliyetli zümrelerine örnek olur. Topçu, bugüne kadar yapılan garp taklitçiliği yolunda daha asırlar da geçse kendimize özel bir medeniyet yaratamayacağımızı nihayet anladığımıza dikkat çekmektedir. Garptan şimdiye kadar parça parça aldığımız fikirlerden kâh birinin, kâh öbürünün tesadüfi tesirleri ile ve olayların yükü altında her an ezilerek genç nesilleri de her gün bir başka istikamette boşuna yorup hırpaladığımızı, hayati kuvvetlerimizi boşuna harcadığımızı belirtmektedir (Topçu, 2007: 78).

Nurettin Topçu, meslek hayatının sonuna kadar doçent olmasına rağmen çeşitli liselerde öğretmenlik yapmaktan şikâyetçi ve rahatsız değildir. Araştırmalarımız sırasında yaptığımız tüm okumalarda bu durumdan sıkıntı duyduğuna dair tek bir cümleye rastlamadık. O, kırk yıl boyunca çeşitli okullarda okuttuğu felsefe derslerinde, Robert Kolej'de okuttuğu tarih derslerinde, İstanbul İmam Hatip Okulu'nda verdiği dinler tarihi derslerinde, hep çağının gençliğinden mesul, heyecanlı, hareketli ve ciddi bir tavır ortaya koymuştur (Topçu, 2003: 5). Zaten yaş haddinden emekliye ayrıldığı, yani ona yaşam enerjisi olan öğrencilerinden ayrıldığı senenin (1974) hemen akabinde vefat etmesi bu ayrılığa dayanamadığını göstermektedir.(10 Temmuz 1975)

Bu durum sağlığında, onunla beraber aynı ortam ve zamanı paylaşan insanların tespitlerine de yansımıştır. Onlardan biri olan İsmail Kara, Topçu'nun muallimlik hassasiyetine şu ifadelerle dikkat çekmektedir:

“Bugünden geriye doğru beni en çok hayrete düşüren, hayranlığa sevk eden bazı hususlar var. Bunlardan biri Hoca'nın torunu yaşındaki talebelerine büyük adamlarım gibi muhatap olması, onların sorularını bütün ciddiyetiyle cevaplandırmasıdır. Yakınlarına “keşke ilk mektep hocası olsaydım” dediğini biliyorum. “Bize Bursa'da bir cami imamlığı veya müezzinliği verirler mi acaba ?” dediğini de. Bunları düşündüğü ve söylediği zaman felsefe doçentiydi ve arkasında parlak bir akademik kariyer ve fikir adamlığı, yazarlık ve itibar vardı (Kara, 2005: 39).

Yukarıdaki hatıradaki da görüldüğü gibi Nurettin Topçu, kendisini gençliğin dikkatli ve ciddi bir muhatabı kabul etmiş, kırk yıl boyunca açtığı sınıf kapısını mukaddes bir kapı bilmiştir (Kara, 2005: 40). Kendisi, bilindiği kadarıyla cumhuriyetin ilk yıllarında doktora yapmak için yurtdışına gönderilen Türk talebeleri arasında ahlakla ilgili tez yazan tek kişi olmasına rağmen kendini büyük görmemiş, gençleri küçümsememiş ve onlarla muhatabiyetini biricik saadet bilmiştir. Sınıfa girişi fethiye gibi görmüş ve bu ciddi tavrıyla gençliğin dimağına fikriyatının tohumlarını ekmek gayretindedir.

Diğer yandan Topçu'ya göre gençliğimiz, hiçbir samimi inanca sahip değilse ve samimi iman ve mefkûrelerden uzaktan, onlarla eğlenen bir tavır takınmışsa bunun sebebi, her devirde bir mürşit tarafından aldatılmış olmasıdır. Topçu, günümüz gençlerinde tespit ettiği inançla ilgili sıkıntıların her devirde bir mürşit tarafından aldatılmasına bağlamaktadır. Yazara göre sahtekâr mürşit kendi menfaatleri doğrultusunda amacına ulaşmak için gençlerin duygularını bir basamak olarak kullanmaktadır. Bu durumu Topçu, “Günün birinde, evvelce tutmuş olduğu yolun hatalı olduğunu ileri sürerek arkasında sürüklediği gençliği yarı yolda bırakıp ayrılmakta ve istediği mevkiye ulaşınca, artık yüzlerden maskeler düşmekte, menfaatler meydana çıkmaktadır” şeklinde ifade etmektedir (Topçu, 2007: 242). Ancak diğer bir yaklaşımla, bu durumun bireyin bebeklik ve çocukluk döneminden getirdiği psikolojik ihtiyaçları olan bağlanma ve özdeşleşme gereksinimlerinden doğduğu belirtilmelidir (Hökelekli, 2008: 37-39). Gençlerin duyguları doğrultusunda hareket ettiğinden dolayı bir gruba bağlanması ve inandıkları değerler uğruna her şeyi yapabilecek kapasitede olduğu gerçeğinden hareketle bu psikolojik ihtiyacın doğru yerlere yönlendirilmesi gerekmektedir (Armaner, 1980: 102; Mehmedoğlu, 2004: 89-90).

Ona göre bir gençlik zümresi vardır ki hayatı kendisi için değerli yapacak anlamlı bir gaye aramakta ve aldatılan ruhuna bir tatmin istemektedir. Diğer bir ifadeyle, “kime inanalım? Ne tarafa koşalım? Hangi ümide bağlanalım? sormaktadır. Bu gençlik okulda aldatılmakta, çalışma hayatında ümitleri gömülme ve kendisine çevrilecek temiz bir gaye, bir samimiyet aramaktadır. Topçu, bu dert ve sıkıntıyı kendi derdi bilmekte, çareler aramaya ve bulmaya kendini mecbur görmektedir.. Yaşadığı topluma ve bilhassa geleceğin tohumu olan gençliğe karşı hassasiyeti ve mesuliyet

duygunsun ne denli kuvvetli olduğu Şu tespitinde görülmektedir: “Bunlara, Hz. İsa’nın selamı kadar Őefkatli ve Hz. Muhammed’in vaatlerini sunabilecek iktidarımız olsa belki ruhları yıkılmaktan kurtulacaktır. Onlar bizden yeni bir hikmet, yeni bir insan mayası istiyorlar. Ne pahasına olursa olsun biz bu mayayı yoğurmaya mecburuz” (Topçu, 2004: 91).

2.2 Nurettin Topçu’da ideal Gençliğin Ana Vasıfları

2.2.1 İrade

İrade çeşitli lgat anlamlarının içinde en kısa ve zl olarak, “bir Şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, yetisi” olarak tanımlanmıştır. İrade, eylemlerimizi arzu, amaç ve niyetlerimize göre, kontrol altında tutabilme ve belirleme gücü; kişinin belirli eylem ya da eylemleri gerçekteŐirmede sergilediği kararlılık; belli bir durum karşısında gerçekteŐirilecek olan eylemi, herhangi bir dış zorlama ya da engelleme olmaksızın, karŐılaŐtırma ve uygulama gücü; eyleme neden olan ve eylemi baŐlatan yeti olarak da açıklanmıŐtır (Cevizci, 2000: 512). Bu özellikleriyle irade, insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayıran hususiyetlerinin baŐlarında gelir. Bu mefhum, asırlardan beri çalışma alanı insan olan her kesimden fikir ve düşünce insanlarının üzerinde düşündüğü bir alan olmuştur. İnsan mahiyetinde iradenin nasıl bir yeri olduğu, insanın hareketlerine ne derece etkisi bulunduğu gibi sorulara cevaplar aranmaktadır. Diğer bir tanıma göre ise irade, iki meyil grubunun çatışması sonucunda bir an için askıda kalan aksiyonu yani eylemi yüksek duygu ve düşüncelere öncelik ve üstünlük verme doğrultusunda bir oluŐumdur (Armaner, 1980: 123).

İradenin mahiyetini kurcalayan iki önemli kesimin felsefeciler ve din bilginleri olduğu bir gerçektir. İrade farklı filozoflarda aşağı yukarı aynı genel çerçeve içinde, özgürlüğün temelini meydana getiren isteme yetisi olarak tanımlanmıştır. Spinoza, iradeyi ruhun bir Şeyin doğru ya da yanlış olduğunu tasdik veya inkar etme, olumlama ya da yadsıma yetisi diye tanımlamıştır. Kant’a göre irade, pratik kavram ve kurallara göre eyleyen isteme yetisidir. Hegel de zgr iradeyi hukuk alanının temelini yerleştirmiştir. Nietzsche ise iradeyi insana iki yaşam tarzı ve ahlak anlayışı arasında seçim yapma imkânı veren en önemli gç olarak tanımlamıştır (Cevizci,

2000: 512). Diğer yandan, felsefeciler gibi irade kavramı üzerinde en fazla düşünce üretenler din bilginleridir.

İslam kaynaklarında ihtiyar, şevk, şehvet, kasd, azim gibi kelimeler de iradeye yakın anlama gelmektedir. Fakat bunlar arasında az çok anlam farkları bulunmaktadır. İrade kısaca harekete geçme gücü ve yeteneğidir, fiilin gerçekleştirilmesinde belirleyicidir. İrade kişiyi fiile yönlendirmekte, fiil de iradeye bağlı olması bakımından gerçekleşme imkânı bulmaktadır. Her ne kadar irade fiilden önce geliyorsa da fiil sürecinde de onunla birlikte olan, onunla bütünleşen bir faaliyettir. Bu anlamdaki irade, sadece psikolojik bir fonksiyon yahut meleke olmayıp aynı zamanda bilinçli bir seçme gücüdür. Bundan dolayı da kişiyi davranışlarının sonuçlarından sorumlu hale getiren ahlaki bir ilkedir. Bu seçme gücüne daha çok kelâmi literatürde ihtiyar denilmektedir. Hayır kökünden gelen ihtiyar birden çok davranış şekilleri arasından en hayırlısını, en faydalısını seçme, ayırt etme iradesi ve kararıdır. Bu bakış açısıyla ihtiyar, bir dış zorlama olmadan kişinin kendi inanç ve kararına göre en uygun, en iyi ve doğru bulduğu şeyi seçip ona yönelmesidir. İrade de çoğunlukla bu anlamda ihtiyar karşılığında kullanılmakla birlikte aralarında bir genellik-özellik farkı bulunduğu belirtilmektedir. Mesela Farabi, iradenin ihtiyardan daha geniş ve onu da kapsayan bir kavram olduğunu belirtir. Çünkü insan mümkün olanların yanında mümkün olmayanları da ister, hâlbuki sadece mümkün olanı seçer. Şu halde her ihtiyar iradedir, fakat her irade ihtiyar değildir (DİA, 22: 380-381).

Topçu'ya göre insan iradesi ile değer kazanır. İrade, içimizden dışımıza itici kuvvetlerle frenleyici kuvvetler arasında şuurlu bir denkleşmedir. Duygular itici kuvvetleri harekete geçirir, emirler ve tazyikler frenleyici kuvveti idare eder. Bu iki zıt kuvvetin ortasında hareketlerimiz meydana gelmektedir. İnsanın kaderi, bu çarpışmanın sınırında gerçekleşmektedir. Frenleyici kuvvetler, hareketlerimizi çemberleyen determinizm planı içinde yer almaktadır. İnsan bu dairenin içinde kendini esir hissetmektedir. İstiraplarımızın kaynağı, içimizdeki ilk itişlere karşı koyan bu yabancı kuvvetlerdir. Bizim olan kuvvetler ise, duygularımızın kaynağından fişkiran itici kuvvetlerdir. Duyguların kaynağı her ferde göre değişmektedir. Egoist (bencil) kaynaktan beslenen duygular insanda hayvani bir hayat ve süfli bir irade yaşattıkları halde özgeci (başkalarına; yani aileye, millete ve insanlığa çevrili) kaynaklardan beslenen duygular insanı yükseltmektedir ve iradeyi

değerlendirmektedir. Topçu'ya göre ilim, sanat ve ahlak kaynaklarından beslenen duygular insanı ideal bir düzene yükseltmekte ve gerçek manası ile insanlaştırmaktadır. Dine tırmanan irade ise, iradelerin gerçek sahibi olan Allah'a yöneltmekle sonsuzluğun iradesini kazandıran duyguları yaşatmaktadır. Allah en büyük iradedir. Dini irade bizi sonsuz kudretin iradesine iştirak ettirmektedir (Topçu, 1968: 9-10). Topçu, bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“İnsanlığımızın yükselişi ne değişme, ne inkâr yolu ile ne din adına merasimler ve kaideler içinde bunaltılmış taassupla oluyor. İnsanlığın yükselişi, ilahi iradeye götüren yolda ilerleyiştir. Bu yol, aileyi, milleti, insanlığı istemek, hakikati, sanatı, ahlakı istemek ve bunların hepsi için, hepsini ihtiva eden sonsuz kudreti, fani hareketlerine sıkıştırmak ihtirası ile istemektir. Öteden beri büyük adı büyük iradeyi isteyenlere verildi. Bütün büyükler büyük olan isteklerini sonsuzluktan istediler. Beethoven sonsuzluğun bütün seslerini istedi. Michelange sonsuz varlığın heykelini yapmak istiyordu. Mevlana en çok Allah'ı isteyen insandır” (Topçu, 1968: 10).

Görüldüğü gibi Topçu (Topçu, 1968: 11), her iş sahibinin işine sonsuzluğu aradığı bir yol olarak bakması gerektiğine işaret etmiştir. Bir sanatkâr titizliğiyle çalışmasını ve bu çalışmasıyla fani hareketlerine bir ebediyet kazandırma ihtirasına sahip olmasını ön görmektedir. Böylece Topçu'nun ideal gençliği ideal toplumu oluşturacaktır. Bu toplumdaki her birey millet, sanat, ahlak, hakikat ve sonsuz irade dediği Allah'a karşı mesuliyet şuuru içinde işini sonsuzluğa götürücü bir vesile bilip konumu ne olursa olsun hakkını verecektir.

Ona göre çağının gençliğinin en büyük dertlerinden biri de her taraftan gelen taziyeler sonucunda o gençliğin yüzünden silinip giden sonsuzluğun iradesidir (Topçu, 1968: 10). Genç bir türlü kendini sonsuzluğun namzedi görememekte, sonsuzluk iradesini kaybetmektedir. Hal böyle olunca da bakışlarında iradesinin eseri bulunmayan, çeşitli heveslerin hastası, gaye-i hayal yoksunu, zihni tamamen kendi dünyasına ve bu dünyanın ihtiyaçlarına hapsolmuş bir insan portresi belirlemektedir. İşte bu yüzden, gençliğe karşı sonsuzluk ihtirasının aşısını yapmamak, onlara karşı işlenen bir suçtur. Bu görevden kaçanları ise iradenin davası bir gün mutlaka mahkûm edecektir. Eğer içini dikkatle dinlemesini bilirsek neslimizin ruhunda duyacağımız samimi bir ses olacaktır. Bu nesil, peygamberine ihanet ederek delalete düşen bir ümmet gibi, kendi ruhunu asla selamete kavuşturamayacak olan putların önünde diz çöküyordur. Bu hal, kendine inanmayan, çünkü iradesi bütün bütün mahvolmuş insanın halidir. İradesi olmayan ve kendine, kendisi ile bütün kâinat varlıklarına itimadı olmayan insanın hali acıklı bir korku halidir. İradesini, aşkını, her

sahada kaybetmiş gençliğimizin, bedbaht neslimizin yaşayışı da korkunun zehirli rüzgârlarıyla dolmuştur (Topçu, 2007: 271).

Topçu için insanda en büyük kuvvet ve sahip olduğumuz kuvvetlerin en değerlisi iradedir (Topçu, 1968: 13). Yine onun kavramlar dünyasında irade, tabiatla cemiyetten alınan tesirleri kendimizde kuvvet yaparak onunla dışımızdaki dünyaya karşı koymaktır (Topçu, 1968: 21). Sahip olduğumuz en büyük kuvvetlerden biri olarak gördüğü irade, onun fikriyatının şüphesiz üzerinde oturduğu ana sütunlardan biridir. Peki, Nurettin Topçu'nun kavramlar dünyası içinde bu derece önemli bir yer kaplayan irade neden bu kadar ehemmiyetlidir? Bizim hayatımızda bugün bir irade meselesi var mıdır? Bu soruya cevap olarak “evet var” dedirten hüküm nasıl ortaya çıkmıştır? Nurettin Topçu bu durumu bize şöyle izah etmektedir:

“Yaşayışımızdaki kararsızlıktan, muvazenesizlikten, emniyetsizlikten; fedakârlıkların yokluğundan, büyük medeniyet eserleri veremeyişimizden; bütün cemaatin, münevverleriyle beraber hasis menfaatler peşinde içgüdüleriyle koşmasından, hemen her köşede, bir sahadaki zaaflarımız söyleniyor. Fransız, Alman veya İngiliz çocuğu, vatanda sağlam eseriyle ama samimi olarak öğünebiliyorlar. Bizde en samimi olanlar her şeyin bozukluğundan şüphe edebilenlerdir. Bu hal karşısında iradenin bize dava açması haksız değildir” (Topçu, 1968: 130).

Yukarıdaki ifadelerde de görüldüğü gibi Topçu, yaşadığı toplumun irade fotoğrafını çekmektedir ve bu fotoğraftaki hali bir serzeniş şeklinde dışa yansıtmaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin iradelerinin mefluç olduğunu, tamamen bir kendine güvensizlik atmosferinde yaşadığımızı ve kendi yaptığımız işlere karşı eleştiri nazarıyla baktığımızı ancak yabancılar söz konusu olduğunda koşulsuz övgüde bulunduğumuzu ortaya koymaktadır. O, böyle bir toplumun kendi kararlarını dahi veremez oluşunu, onun yerine taklit edebileceği verilmiş kararlar aradığını ve hayatın her sahasında sadece dünyevi endişe ve menfaatlara sıkışmış işler yapabileceklerini, ruhlarının kuvvetiyle oluşturabilecekleri büyük medeniyet eserleri veremeyişini bu serzenişle dile getirmektedir.

Bunların yanında, Topçu, iradeyi daha çok Hareket Felsefesinin temsilcilerinden filozof Massignon'nun tanımladığı “sevmek, var olmak ve istemek” temelinde değerlendirmektedir. Ona göre duygularımız tabiatla cemiyetten bize gelen tesirlerdir. İrade ise bizim dış dünyaya karşı koyduğumuz içsel kuvvettir. Duyguları alırken eli kolu bağlı kurşuna dizilenler gibi iktidarsız olan insan, aldığı bu etkileri

kendinde biriktirip kuvvet yaparak dış dünyaya karşı irade halinde harekete geçmektedir. Dış dünyadan gelen tesirleri karşılayışındaki başkalık ise insanın şahsiyetini inşa etmektedir. Her yiğidin bir yoğurt yiyişi olduğu gibi her şahsiyetin de kendine göre bir duyuş tarzı vardır. Tam da bu noktada yani çevre ve toplumdan gelen tesirleri karşılayışımızda irade tam manasıyla ortaya çıkmaktadır. Kişinin ruhu burada tam bir muharebe sahasıdır. İşte bu an dışımızdaki kâinat ile varlığımızın çarpıştığı muazzam bir sahneye dönüşür. İnsanın hürriyeti meselesi de tam burada başlar. Lakin önceden nazari olarak kararlar verdikten sonra zaman gelip de o hadiseler karşısında önceden karar verdiği şekilde hareket edebilmiş kaç insan, bu tarzda meydana gelmiş kaç hareket gösterilebilir. İşte dıştan gelen tesirler karşısında iradelerinin hakkını verenler, bu tesirlerle yönünü belirlemeyenler, bu tesirleri kendi şahsiyetlerinin potasında eritip onlara yön verenler, Allah'a yönelen insan iradesini temsil etmektedirler. Armaner'e göre (1980: 125), bu noktada iradenin kişiliği yönlendirdiği anlaşılır. Bir başka deyişle, iradenin rehberliği ile yeter kanıları bir seçimle eyleme dönüştürüp sonuçlandırması söz konusudur. Böyle bir inançta, ilkel örf ve geleneklerden, kişisel çıkar ve yargılardan sıyrılıp, Yüce kudrete; Tanrı'ya saygı ve güvenle yönelme vardır. Bu bağlamda, Armaner (1980: 126) gerçek dindar kişiliğin iradenin egemen olduğu kişilik olduğunu vurgulamıştır.

Topçu, dış tesirleri karşılamada her insanın aldığı bir vaziyet ve bu tesirleri bir duyuş tarzı olduğunu tespit etmiştir. Bu karşılayış bakımından insan ruhlarını birbirlerine zıt iki gruba ayırmıştır: Realist ve İdealist ruhlar. Onun ifadeleriyle realist ruhlar şöyle tarif edilmiştir:

“Realist ruhlar, dıştan gelen tesirlerle çarpışmayı asla göze almayan, fakat bunlara yenilmemesini de bilen kurnaz ruhlardır. Bunlar hayatın siyasileridir. Zaferi, aldatmakta ararlar. İşlerinin çıkarına bakarlar. Mücadele çetindir; hem de çok kere menfaat getirmeyicidir. Rahat ve huzurumuzu alan bu muharebeyi kabul etmektense dıştan gelen ve her an değişmede olan tesirlerin bütünü manasına gelen «hayat» la uzlaşarak sulh yapmayı daha doğru ve akıllıca bir hareket sayarlar. Bunlar harp eden kahramanları akızsızlıkla itham ederler. Sulh ve siyaset maharetleriyle, hayata uymak suretiyle onu avlama vasıtalarını tedarik etmekle hayatta muvaffakiyetin sırlarını araştırırlar. İrade yerine hilenin zaferini isterler. Bunlar iradesizlikle, muvaffak olmasını bilen sinsi ruhlardır” (Topçu, 1968: 15).

O realist ahlaki böyle ortaya koymuş ve tahkir etmiştir. Kendiyle yüzleşmek ve hayatın onun lehine olmayan tesirleriyle çarpışmak ve iradesinin hakkını vermek yerine hep uzlaşmayı tercih eden; ölçü ve prensipler için hareket etmek yerine hayatın her tesirini kendi menfaati doğrultusunda kullanan bu kurnaz ruhları hak ve

hakikate kıyan saygısız kişiler olarak nitelemiştir. Bu insan tipinin rahat ve huzurumuzdan eden irade muharebesine girmeye hiç niyetleri yoktur. Hayata uymak suretiyle onun her sahsında muvaffak olurlar. Gözlerini kapayıp sadece menfaatini savunabilmek ve koruyabilmek için vazifesini yapan cemiyet gönüllüsü bir tür köle ahlakına yaşatan bu namuslu adam, hayat sahnesi içinde ne zaman ne yapacağı olmayan şuursuz bir figüre dönüşmektedir. Bu insan şuura düşman olduğu halde herkes dost görünen, herkes ile dost geçinen ve karakterini her akıntıya kaptırmaya hazır bir esir gibidir. Ona göre, ölçü ve prensipleri için hayatla çarpışmayı göze alamamak küçük bir yükü omuzlamamak için büyük yükleri omuzlamayı kabul etmek kadar divanecedir (Topçu, 2007: 26).

Topçu, bu tespitleri yaparken diğer yandan onun gözü, çoğunluğu itibariyle böyle bir durum arz eden cemiyet içerisinde yetişen ideal gençliği kollamaktadır. O, onbeş yaşlarından itibaren, mektepte, sinema kapılarında, evdeki aile toplantılarında, cinsiyet egzersizleri yaptırılarak daha genç olmadan, aşkı duymadan, irade kasırgasına sahip olmak nedir bilmeden, bunalan nesillerin mesuliyetinin üzerimizde olduğunu vurgulamıştır (Topçu, 1968: 27). Gençliğin dıştan gelen tesirler karşısında iradesinin hakkını verebilmesi, hem hakiki insan olabilmesinin vazgeçilmez bir şartı hem de ideal toplumun inşa edilmesinin geri dönülmez bir aşaması olarak görülmüştür. Ona göre, Cemiyeti oluşturan fertlerin kendi benlikleriyle var olabilme kavgası irade meydanında başlamaktadır. Huzurları bozulsa da rahatlarından olsalar da ölçü ve prensipleri uğruna yaşayabilenlerin omuzlarında ideal toplum yükselmektedir. Topçu'nun ideal gençliğinden isteği bu kavgayı verebilmeleri ve kendi olabilmeleridir. Bu yüzden onun gençliğinin evvela iradenin davasında mahkûm olmamaları ve iradelerinin hakkını verebilmeleri gerekmektedir. Armaner'in de (1980: 110) vurguladığı gibi iradesinin hakkını veren birey kendini kabullenmede daha yüksek bir öz güvene sahip olacaktır. Böylece, yaşının ve yaşam deneyimlerinin artmasıyla benliğe erişen birey, gelişme süreci normal seyrederek gençlik döneminin birçok fırtınalı yıllarını geride bırakıp gençliğin sakin dönemine girmiş olur.

Topçu'nun gençliği şüphesiz inanan ve dindar bir gençliktir. Dinsel iradenin, dinsel bilincin dışa yansıyan tüm aktiviteleri olduğu (James, 1956: 31; Armaner, 1980: 119) düşünüldüğünde, burada dini eylemler, tavır, tutum, vaziyet alış, jest ve mimik gibi

sözcüklerle ifade edilen davranışlar söz konusudur. Bu anlamda irade fiili ile inançların diğer bir niteliği, ruhsal olgu olarak dinamikliği ortaya çıkar. Dahası, psikoloji açısından da din, kişinin dinsel duygu ve bilincinin etkilediği duygu ve bilincinin etkilediği davranışlarla var olur (Armaner, 1980: 120). James'e göre (1942: 47), bu dini duygu ise dindarlığın ilk ve en derin kaynağıdır. Allah'tan korku, Allah'a saygı ve bağlılık, Allah aşkı tamamen insana özgü bir psikolojik haldir. Bu yaklaşım içerisinde Topçu'nun da insana özgü bu psikolojik hallerin yaşanabilmesi için iradenin hakkının verilmesinin çok önemseddiği görülmektedir.

2.2.2 İsyan Ahlakı

İsyan ahlakı için Nurettin Topçu düşüncesinin üzerinde durduğu sacayağı ve onun diğer bütün fikriyatının içinden kaynayıp durduğu kaynak denebilir. İsyan ahlakı, aynı zamanda onun 1934'te Sarbonne Üniversitesi'nde kabul edilen doktora tezidir ve bu tarihten sonra da fikir dantelâsını bu ana motif üzerinde işlemiştir.

Nurettin Topçu'nun ideal neslinin ve beklenen gençliğinin değişmez ve biricik vasfı isyan ahlakıdır. İsyan, o neslin gerçek bir varoluş ve kendini gerçekleştirme iradesidir. Esaretten kurtuluşun habercisi ve insanın olgunlaşmasına, kendini geliştirmesine engel olan yanlarına karşı bir başkaldırıdır. Vicdanımız üzerine olumsuz baskı yapan tesirlerden, bir türlü kendimiz olamayışımız hakkındaki samimiyetsizliğimizden ve bize yabancı olan ve bizi içten içe bölen ihtiras ve bağımlılıklardan kurtuluştur.

Topçu'ya göre, insanın selameti ve iradesini mefluç eden tüm dertlere veda etmesi, iradesinin hâkimi olabilmesi, insanın tekâmülüne mani olan esaretlerinden kurtulup hürriyetine kavuşabilmesi, sonsuz ve gerçek irade olarak nitelediği isyan ahlakına bağlıdır (Topçu, 2006a: 208). Tabiatıyla her iradeli hareket bir isyan ahlakının tezahürü değildir. Bu durumu Armaner (1980: 121): “Kişiliğin zararına olarak tutkularının etkisinde kalan, aşık, kumarbaz, cimri, bencil olan kimseler kendi tutku konuları dışındaki hiçbir şeyi göremez olurlar ve bu uğurda şereflerini ailelerini, şöhretlerini, servetlerini ve dostlarını feda etmeyi göze alırlar” şeklinde ifade etmektedir. Bu gibi hallerde ilgi çevresinde bir daralma, kişilikte bir fakirleşme görüldüğü halde aksiyonda süreklilik vardır. Buna göre, tutkuda süreklilik olmasına karşılık iradi ola bir hareket, eylem ya da fiil sözcükleriyle ifade edilebilecek bir tavrı

görememekteyiz. Bir başka deyişle iradeli hareketin yokluğu ile kişiliğin zayıflamasındaki paralellik açıkça ortaya çıkmaktadır. Scheler'e göre (1968: 39-56), hayvan kendi organik durumuna uygun düşen bir çevrede yaşamak zorundadır ve çevresini değiştiremeyecektir. İnsan ise hayvandan çok farklı olarak çevresini hatta kendisini bile bir obje olarak kavrama gücündedir. İşte bu insan, hayatın zevklerine yüz çevirebilen, hayır diyebilen ve vital hayattan vazgeçebilen bir varlıktır. Bu tanımlama Topçu'nun isyan ahlakı anlayışına çok yakındır.

İlk bakışta, isyan teriminin olumsuz bir anlam çağrıştırdığı düşünülebilir ancak Nurettin Topçu'nun düşünce terminolojisi içerisinde isyan terimi anarşi, koşulsuz başkaldırı, yıkım gibi manaları ihtiva etmez. Diğer yandan, sosyal uysallığın, bireyi kendi hayatının öznesi konumundan çıkararak hep durumunu ve menfaatini koruma düşüncesiyle hareket eden uysallığın tam karşıtıdır isyan. Bu yüzden, Topçu'ya göre, onun anlatmak istediği isyan ne nefse ait arzulara ne de çıkarıcı benliğe bağlıdır. Bu isyan merhametten başka bir duyguya da bağlı değildir. Sonsuzlukta gayesini arayıcı, âlemşümul merhamet kaynağından doğmuştur. Nefsi isteklerle hiçbir alakası olmayan ve insanı mesuliyetle harekete geçiren merhamet bu isyan iradesinin ilahi kuvvetidir. Bu anlamda, bu "isyan anarşi değildir, ebedi ve âlemşümul merhamet nizamına bağlıdır" (Topçu, 1968: 75-76).

Bir anlamda isyan değişimdir. Değişimin sorumluluk bilinciyle yaşamaktır. İnsanın tekâmül yolculuğunun şuuru üstlenmesidir. Bu yolculuk, Sayar'a göre yorulmaktır ve inanmaktır. İnanmak cesaret ister: olmak cesareti. Yola çıkmamak kişinin kendi benliğini yitirmesidir. Yola çıkmak kişinin kendisinin farkına varmasıdır ve kaygıyı çoğaltmasıdır. Olmak hem cesaret hem de kaygıyla yüzleşmek ister. Kaygıların başı ise anlamsızlık kaygısıdır. Kaygıyla baş etmek için kişi farkındalığı çoğaltmalıdır. Kendisinin farkına varmalıdır. Ona göre, "ne kadar kendimizin bilincinde olursak, kaygıyla o kadar başa çıkma gücümüz olur" (Sayar, 2005: 29).

Bu bağlamda, isyan istemediğimiz şeylerin bize tahakkümüne son vermek, esaretimize bir karşı çıkış ve başkaldırıdır. İsyen ahlakı bunun sorumluluk ve şuuruyla yaşama bilinci olarak kendini gösterir ve yüksek bir ideale doğru evrilir ve hürriyetini kazanma uğraşındadır. Bu aşamada korkaklık ve uysallığa hayat hakkı yoktur ve olmak cesaretini göstermek gerekmektedir. Kaygı ile yüzleşme riskini göze almaktır.

Çağdaş psikolojide kaygı, günlük yaşamımızı sürekli etkileyen heyecanlarımızdan biri olarak kabul edilmektedir (Cüceloğlu, 2000: 276). Ruhbilim öğretilerinin kimi, kaygıyı kişiliği oluşturan ilk, temel güç olarak kabul etmiş; kimisi de ikincil olarak oluşan, ama kişilik oluşmasında, yapısında ve davranışın ortaya çıkmasında önemli rolü olan bir etken olarak değerlendirmiştir (Köknel,1984: 161). Kaygı bir panik halini aldığında insanın etrafındaki gerçekliği algılamasını zorlaştırır, onu kim olduğu ve nereye gittiği soruları karşısında cevapsız bırakır (Sayar, 2005: 29). Özgür bir şahsiyetin inşasında kaygıyla yüzleşebilmenin hayati bir rolü olduğu kadar bu kaygıyı orta derecede tutma, kişiyi diri tutması açısından ondan yararlanma önemlidir.

Topçu, sosyal uysallığı reddedip, olmak cesaretini gösterip yola çıkan ve kaygılarla yüzleşen her hareketi hakiki bir isyan olarak kabul eder. Bu kişinin kendi hayat kuralının akıntıya bırakması değil kendisinin keşfetmesidir. Böylece ondaki üstün görev şuuru uyandırılmış olur. İnsan ve insanlık ancak şuurlu bir şekilde isyan ederek ilerleyecektir. İlerleme ise fertte ancak bir isyanın ürünüyse mümkündür. (Topçu, 2006a: 212). Buna göre Topçu'nun isyan ahlakını yıldızlaştırdığını düşündüğü önemli şahsiyetler de vardır. Bunlardan bir kaçından şöyle bahseder:

“Hepsinde, mantığı, menfaati, muhiti, hatta aşkı çiğneyip, içindeki derinliğin sesine uyma çılgınlığı göze çarpıyor. Hallac bu çılgınlıkta “ben hakikatim” diye kendinden geçmişti. Mehmet Akif vicdanının Allah’a iştirak eden sesiyle, “çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım” diye haykırıyordu. Hüseyin Avni, küfürde bile vecd duyduğunu söylemişti. Jean-Jack Rousseau, heyecansız, isyansız insan içine ayak basmamıştı. Bu adamların hepsi asidirlere. Bunlar ilahi irade içinde kendilerini telef etmek arzusu ile yanıyorlardı. Hakikatte bu hal kurtuluştur. Sonsuz esaretten ve hareketlerimizin darlığından kurtuluş” (Topçu, 1968: 76).

Onun için bu şahsiyetler çeşitli şekillerde üzerlerine örtülmüş ölü toprağını atmış, insanın üretkenliğini sekteye uğratan miskinlikten kurtulmuş birer hürriyet, hareket ve mücadele adamıdır. Nurettin Topçu'da, münzevilik ve mahviyet ile mücadele adamlığı(isyan ahlakı) birlikte, yan yana yaşıyordu. Bütün bir hayatı birbirleriyle tenakuza düşmeyen bu iki hat arasında geçti denebilir. Derin bir tevekkül, coşkun bir isyan. (Kara, 2005: 32) Topçu, düşüncelerini farklı zaman ve ortamlarda tekrar ve tekrar dile getirmiş. Her biri birer yol kesici olan bedeni ve cismani düşüncelerden kendini sıyrıp ruh ve vicdanın efendilik ettiği bir hayat atmosferine girme mücadelesini geri dönülmez bir dava telakki etmektedir. Bunu şöyle ifade etmektedir: “Biz de kendisine Hakk'ın emaneti olan mukaddes davadan vazgeç

diyenlere gözyaşları ve içindeki isyan yıldırımlarıyla dönüp de ‘güneşi sağıma, ayı da soluma koysalar yine bu işten vazgeçmem!’ diyen büyük Peygamberimiz’in izinden yürüyoruz”(Topçu,1998: 215).

Özetle, Topçu’ya göre hürriyet, irade, merhamet ve sorumluluk, ahlaki hayatın bütün bu faktörleri, tek bir olguyu hazırlar; bunlar bizde tek bir olgunun, yani isyanın varlığıyla ortaya çıkar. İnsanlığımızın cevherini isyan teşkil ediyor ve o bize bütün hareketlerimizde hâkim oluyor. Şayet mukadderatımızdan sorumlu ve endişeli isek, ancak isyan etmek suretiyle bu endişe giderilmiş ve sorumluluk yerine getirilmiş olacaktır. “Hürriyetimizin ve mukadderatımızın belirleyicisi olan isyan, nesilden nesile sonsuza kadar devam etmek suretiyle, tarih ve insanlık içerisinde, zamanda ve ebedilikte, ruhun ve bedeninin selametini bize sağlayabilecek olan tek şeydir” (Topçu, 2006a: 212).

İşte, isyan ahlakı Nurettin Topçu’nun yolunu gözlediği ideal gençliğin göz kamaştırıcı vasıflarının en önünde gelir. Kişinin kendini gerçekleştirebilmesi ve olmak cesaretini gösterip hürriyetine kavuşabilmesi için benliğini tüm esaretlerinden arındırma yolculuğuna tüm kaygıları ve korkularıyla yüzleşip başlaması gerekmektedir. Bu yolun olmazsa olmazı ise isyan ahlakıdır.

2.2.3 Hareket Ahlakı

Genel olarak sözlüklerde hareket terimi, bir cismin mekân içinde yer değiştirmesidir. Cisimlerin mekân içindeki, birbirlerine göreli olan konum ya da durumlarının değişmesidir. Hareket terimi ile, “sükûnet ve durağanlık gibi aksiyondan yoksun bir zaman yerine, nesnelerin yerlerinin değişme süreci olan daha aktif bir süreç ifade edilmiştir” (Cevizci, 2000: 426). Bundan yola çıkılarak her türlü değişmeye hareket adı verilmiştir. Buna göre hareket, nicelik, nitelik, biçim, artma, azalma bakımından değişmeden başka bir şey değildir. Kaynaklarda hareketin öncelikle kendiliğinden hareket ve bir dış gücün tesirine bağlı olarak gerçekleşen hareket diye ikiye ayrıldığını görüyoruz. Bunlardan birincisi hareket kaynağının hareket eden şeyin dışında değil de, kendi içinde olmasını; ikincisi ise, bir şeyin kendi dışındaki bir güç ya da etkinin sonucu olarak hareket etmesini ifade etmektedir.

Hareket kavramını en etraflıca tartışan, o kavram üzerinde en kalıcı konuşmaları yapan ve eser veren hiç şüphesiz “Hareket Felsefesi”nin kurucusu Fransız filozof

Maurice Blondel'dir. Topçu'nun da öğrenim gördüğü Sorbonne'da 1893'te tamamladığı tezi "L'Action" ile hareket kavramını ele almıştır. Topçu'nun, Maurice Blondel felsefesini derinlemesine tetkik ettiğini ve kendi hareket felsefesinin çıkış noktasının bu filozof olduğunu eserlerinde görmekteyiz. Fransız filozofu Blondel'in fikri çizgisine verdiği isim olan Hareket Felsefesi, Topçu'nun da Türkiye'de çıkardığı derginin adı olmuştur ve Topçu Anadolu'ya has milliyetçilik nazariyesini ve yerli hareket düşüncesini ona dayandırmıştır. Blondel'in hareket felsefesi düşünceleri, Topçu'nun kendine özgün hareket felsefesinin fidanlığı hükmündedir.

Nurettin Topçu hareket ahlakına dair tespitlerinde, hareketin evvela içten dışa doğru olması gerektiğinin altını çizmiştir. Ferdin hareketinin yönünün içten dışa olarak anlam kazanacağını düşünmektedir. Ona göre, Zorlu hareket, irademizi çürüten taziyik, çok kere hiç farkında olmadan benliğimize nüfuz ediyor ve bizi de kazanıyor. O halde evvela kendi varlığımıza, kendimize karşı cihat açmak, bizde bizi harap eden unsuru ele geçirmek gerekmektedir. Önce kendi yaşayışımızın, kendi hareketlerimizin sert ve ciddi tenkidini yapmamız elzemdir. Düşmanın fenası ve en tehlikeli olanı, bizi kazanarak içimizden vuranıdır. Bizim benliğimize nüfuz edip orada kendi öz malikânesi gibi, asude yaşayan düşmanlarımız vardır. Asıl cihat, mukaddes cihat, bunlara karşı açılan cihattır. Asrımızın çocuğu sağdan soldan, her taraftan bu düşmanla kuşatılmıştır (Topçu, 2007: 177). O zaman fert kendi hareketini başlatabilmesi bir anlamda hürriyetine kavuşabilmesi için kendi ayaklarına bir pranga gibi vurulan, kendi hareketlerimizi sınırlayan öz benliğine karşı mücadele içinde olmalıdır. Evvela bu iç mücadeleyi kazananlar hareket, hamle ve aksiyonunu dışa doğru genişletebileceklerdir.

Topçu'nun fikriyatının şekillenmeye başlamasından yani Fransa yılları ve onun biraz öncesinden itibaren ilk ele aldığı konuların başında hareket kavramının olduğunu söyleyebiliriz. Topçu'ya göre hareket ahlaki ferdi namütenahiye götürmektedir. İnsan iradesinin tatmin edildikçe acıkan bir boşluk olduğundan, bu boşluğu dolduracak ve bütün hareketlerimizde tatmin getirecek olan harekete, Allah'ın hareketi veya sonsuzluğun bizdeki hareketi denmektedir. Varlıkları, eşyayı değiştirdikçe kendimizin de değiştiğimizi hissetmekteyiz ve bu yolda "değiştikçe, sonsuzluğa yaklaştığımızı, bütünlendiğimizi, deruni bir şuur içinde duyuyor, kurtuluşumuzu hakikat yapıyoruz" (Topçu, 2007: 27). Hareket kavramının

Topçu'nun fikri dünyasında nasıl bir mahiyeti olduğunu anlamak için bir de şu tanımlamasına bakılabilir:

“Ahlak, her şeyden önce hareket aşkına dayanıyor. İlk mukaddes olan, çalışmaktır. Bizden kol, kalp ve kafa isteniyor. Bunları, kendi irademizi kullanarak vermezsek bizden zorla alıyorlar ve zorla alan bizi esir ederek alıyor. Bizimle hareket etmeyen, bize karşı hareket ediyor. Fert, kurtuluşunu ancak kendi hareketiyle bulacak. Hakiki kurtuluşun başka hareketleri kurtarmakta bulunduğu inıyoruz. Harekette kendi kendine yetmeyiş ve başkalarının da kurtarmak isteyiş gizli bulunmaktadır. Bu sebeple hareket, kendiliğinden ahlaki vasıf kazanıyor” (Topçu, 2007: 22-23).

Yukarıda da görüldüğü gibi Topçu'nun felsefesine göre insanın elindeki en değerli sermayesi olan hayatının kendi ölçü ve prensiplerine göre değerlendirilebilmesi hareket ahlakına bağlanmıştır. Yine insanın çalışması, duyguları ve düşüncesi üç metaforla sembolize edilmiştir. İnsanın çalışmasını, iş yapmasını kol benzetmesiyle; duygu ve his dünyasını kalp ifadesiyle; düşünce ve fikir yönünün ise kafa kelimesiyle anlatıldığını görmekteyiz. Buna göre insan çalışmasını, duygularını ve düşüncesini ya iradesinin hakkını vererek yönlendirecek ya da bunların hepsinde yönlendirilmeyi kabul edecektir. Kişi bu hareketiyle, faaliyete geçmesiyle kendi hayatına dair bir farkındalık yaşayacaktır. Böyle bir insan kendi kendine sığmayacak başkalarını da kurtarmak isteyişe sıçrayacaktır. Yani kişinin kendi hayatına karşı bir şuur kazanması onu başka hayatların da şuur kazanması gerektiği sonucuna götürecektir. Başkalarının saadetini düşünen böyle bir hareket ise kendiliğinden ahlaki bir kimlik kazanacaktır.

Diğer yandan, Nurettin Topçu'nun hayatında çok önemli bir yeri olan, ona göre en önemli hareket ve hamle insanlarından olan Mehmet Akif de iç ve dışa doğru hareketin üzerinde önemle durmuştur. Akif'in hareket ve hamle insanında örnek insan tipi “Asım”dır. Asım'ın mücadelesi toplumda dini ve ahlaki prensipleri hiçe sayanlara olduğu gibi memleketi istila etmeye çalışan dış güçlere de karşıdır. O, önce kendi nefsinin ahlaki özelliklerle bezemiş ve temizlemiş, daha sonra çevresindeki olumsuz davranışlara karşı tepki göstermeyi kendisine vazife bilmiş ve devamlı olarak mücadele içinde olmuştur (İmamoğlu, 1996: 139).

Hareket ahlakına sahip bireyin önemli bir vasfı diyebileceğimiz kendinden çıkıp başkasının hayatına da katkı da bulunma günümüz psikolojisinde de ‘duygusal zeka’ ve ‘sevgi zekası’ gibi kavramlarla tartışılmaktadır. Buna göre öz ben sevgisini yakalamış birey başkalarını da sevmenin dayanılmaz çekimine daha fazla

dayanamayacaktır ve gönlünü açabildiği kadar insana açacaktır. Böylece sevgi sosyalleşmenin en önemli çimentosu olacaktır (Bozdağ, 2007: 36). Şuurunu harekete geçiren ve iradesini ihya eden insan hayata karşı sevgisini, yaşama coşkusunu, çalışma, üretme, paylaşma, kaynaşma becerisini de harekete geçirir. İnsanı sevenin insanlığa hayrı dokunur, insana değer vermeyen ise insanlık değerini yitirir.

Topçu'ya göre insanına hareket ahlakını aşılayamamış bir millet hangi servetle ve hangi zaferle çılgınlaşmış olursa olsun, hakikatin ve şaşmak bilmeyen gerçek akıbetlerin asla yanılmaz hakemliğiyle, mağluptur, perişandır ve şaşkındır (Topçu, 2007: 31). O, böyle bir cemiyetin mensuplarını bedbaht ve muzdarip olarak tanımlamıştır. İtaate garaz, şehvete esir olurlar. Bu yüzden üç asırdır çeşitli yollarda selameti bulamayan cemiyeti hareket ahlakı yoluna çağırmıştır. Bu yol, hareketlerimizi sonsuzluğa yöneltici olan hareket ahlakının yoludur. Hareket ahlakının nesillere aşılması ve hayat kervanını kendi istikametinde sürükleyebilmesi için yapılacak çalışma hem ruhlarda aş yapma hem de yeni hayat nizamını kurma suretiyle iki başlı olacaktır. Bu bağlamda, millet ve fert hakkındaki ilk ve esaslı dava gerçek ve felsefi manada asırlardan beri işsiz yaşayan bir cemiyeti harekete geçirmektir.

2.2.4 Mesuliyet Şuuru

Nietzsche'nin, "yaşamak için bir nedeni olan kişi, hemen her nasıl'a katlanabilir" sözleri, mesuliyet şuurunun hayatta insana ruh sağlığı kazandırıcı ve yol gösterici bir parolası olabilir. Yaşamında hiçbir anlam, amaç, hedef göremeyen ve bu nedenle hayatını sürdürmeyi anlamsız bulan kişi psikolojik bir açmaz ve ruhi bir bunalımla karşı karşıyadır. Bu tür bir insanın her türden yüreklendirici desteği reddedebilir ve artık hayattan hiçbir beklentisi kalmayabilir. Bu durumu tamamen anlam üzerine çalışan, logoterapinin kurucusu Viktor Frankl şöyle ifade etmektedir: "Nihai anlamda yaşam, sorunlara doğru çözümler bulmak ve her birey için, kesintisiz olarak koyduğu görevleri yerine getirme sorumluluğu üstlenmek anlamına gelir" (Frankl,2009: 92). Bu sorumluluğu üstlenen kişi yaşamı anlamlandırmış demektir.

Nurettin Topçu, ideal gençliğinin şahsiyetinin inşasında iç ve dış unsurları ele almıştır. Ferdin şahsiyetinin inşasında önemli iç dinamiklerden biri de mesuliyet şuurudur. Topçu'nun fikriyatının üç sacayağı diyebileceğimiz irade, isyan ahlakı ve

hareket ahlakının yanında mesuliyet şuuru da ideal gençliğin şahsiyetinin vazgeçilmez vasıflarından birisidir. Var olmanın en önemli derinliklerinden birinin hareket ve hamle olduğu, hareketsizliğin ise bir manada çözümlenme ve ölümün bir başka adı olduğu hareket ahlakı bölümünde ifade edilmişti. Hareketin sorumlulukla irtibatlandırılması ise onun en birinci insani buudunu teşkil eder. Mesuliyetle disipline edilmemiş bir hamle ve hareketin ise tamam olduğu söylenemez. Bu manada, mesuliyet şuurunun harekete bir ahlaklılık erdemi kattığını söylenebilir. Böylece hareket ve hamle hayatının, karakterinin ayrılmaz vasfı olan ideal gencin bu aksiyonundan ayrı düşünülemez mesuliyet şuurudur. Bu düşünceden hareketle, Topçu eserlerinde mesuliyet kavramının üzerinde oldukça fazla söz söylemiştir. Onlardan birinde bu kavramı şöyle açıklamaktadır:

“Mesuliyet, beni harekete sürükleyen, bende doğan zorlayıcı emirdir. Hareketten evveldir ve hareketten sonra kuvvetlenir ve büyür. Mesul olan, ahlakçıların sandıkları gibi iradesizlik değil iradesiz şahsiyetin değil bendeki iradedir. İrade kuvveti, ferdin mesuliyetinin derecesini gösterir. Hürriyetimizi tayin eder, hür hareketimizi vicdan karşısında önüne geçilmez bir zaruret yapan böyle bir mesuliyettir. Hareketten evvel, biz bir hareketin mesuliyetini kendimizde taşırız” (Topçu, 2007: 191–192).

Eserlerinde sık sık insanın karmaşık içyapısını analiz edici açıklamalarına şahit olduğumuz Topçu, yukarıdaki iktibasta da görüldüğü gibi çok sağlam bir muhakemeye sahiptir. O, yolunu gözlediği ve özlediği ideal neslin ruhunu ihya etmek için bir ruh hekimi hassasiyetiyle insanın iç dinamiklerini ele almıştır. Bu bağlamda ele aldığı mesuliyet şuuru, iradenin kuvvet bulmasının şartı ve ferdin hürriyetini tayin eden önemli bir unsurdur. Mesuliyet hem hareketten öncedir ve hareketten sonra büyüyen bir mahiyettir. İdeal neslin her bireyi mesuliyet sahibidir. Onlar, kendilerinden, yakın çevrelerinden ve daha sonra tüm cemiyetten mesuldürler.

Topçu, ahlak meselesinin kaynağında mesuliyeti bulur (Topçu, 1968: 74). O, mesuliyeti, harekete geçirici kuvvet halinde tanır. Mesuliyet şuuru içimizden gelen itme, sonsuzlukta huzur aradığı için ona atılmak isteyen bir iradedir. Bu irade bizden samimi oluşu ve ruhi hayatı teşkil eden itikatlar âleminde, yani ruhi hayatımızın derinliklerinde besleniyor ve belki de onun ikinci defa ve tam haliyle doğurucusu oluyor. İşte ruh hayatımıza durmadan kuvvet veren böyle bir mesuliyet şuurudur.

Topçu'ya göre, Bize bir lütuf gibi saadet bağışlayan değil, bizde mesuliyet şuurunu yaratan insan lazımdır. Saadet, bizdeki iradenin yarattığı içsel bir aydınlık olmalıdır. Bize, kin ateşi içinde kuvvetle hak kazanan değil, hakikat aşkıyla hakkını yaşatan insan lazımdır. “Ümmetinin kurtuluşu için şehit olmak dileği, peygamber mefkûresidir. Bize, ümmetinin günahını kendinde bulmak, kendinde yenmek, kendisiyle fenaya erdirmek isteyen ruh dünyasının kahramanları lazımdır. Mesuliyet unutulunca hak ta kaybedilir” (Topçu, 2007: 194). Mesuliyet şuuruna sahip birey, ilim aşkıyla dopdolu, imar ve inşa düşüncesiyle gerilim içinde, samimi ve sorumluluk duygusuyla he zaman vazife başında kahramandır. Onlar ve onların gayretleri sayesinde milletçe hayatımıza bizim anlayışımız, bizim düşüncelerimiz hâkim olacaktır. “Mesuliyetin dile getirdiği ve harekete geçirdiği insan, itidal ve basiret sahibi olan ve hareketlerini tecrübeye mahkûm kılan yüz binlerin yapamadığı işi yapabilecek insandır” (Topçu, 2007: 182).

Diğer yandan, Topçu'ya göre insanlık, kendinin ve başkasının hareketlerinden mesul olmak, kendilerine ve başkalarına karşı mecbur yaşamak istiyor. Ferdin şuurunu ezen sonsuz ağırlık, daha çok kurtarıcı olamamaktan, daha çok muzdarip olmamaktan doğuyor. Bugün ferdi pek bunaltan toplumsal baskıyı hafifletecek çare kendi elimizde, kendi irademizde saklıdır. Kurtulmak için kurtarıcı olmaktan başka çare yoktur. Mukadderatımızı selamete ermesi, başka iradeleri kurtarmakla kabildir. Hareketlerimize, ahlaki denebilmesi için mutlaka bizde mefkûre olan bir mesuliyete bağlanması lazımdır. “Âlem nizamı içinde enginleşen, ferdiyetimizin sınırlarını çok aşan bir mesuliyet davası, mesul olmak iradesi, bizi kurtuluşumuza eriştiren ve insanlığa asıl manasını bağışlayan ülkü, belki de bütün ülkülerimizin kaynağıdır” (Topçu, 2007: 185–186). Topçu'nun, mukadderatımızı selamete erdirecek mesul olmak iradesine sahip bazı örnekleri de vardır. Mesuliyet adamını her yerde görebiliriz: talebesi irfan ve ahlak yolundan sapan muallim mesul bir muzdariptir. Rabbinden kendisine mağfiret dilenir. Fücurla israfa alışan milletin mümessili muzdariptir, nefsinin ıslah ve terbiyesi için ıstırapı ruhuna gıda yapar. “Gandi, şerrin arttığı ruhun hakikatinden uzaklaşıldığı yerde elemi kuvvetlendirmektedir kendi ıstırapını kurtarıcı silah yapmaktadır” (Topçu, 2007: 193).

Mesuliyeti hareket ve hamlelerimize ahlakilik rengini veren unsur olarak tanıtan Topçu, onu aynı zamanda kişinin kendini aşması ve yaşamını başkalarının

kurtuluşuna bağlaması olarak görüyor. Ona göre, Başkalarının hareketlerine hayat verdikçe yükseliyor ve büyüyor. Bir fikir, bir irade veya mefkûre herkesin hareketiyle ancak hakikat değerini kazanabiliyor. Şu halde iki yoldan birini seçmek lazım geliyor: Ya kurtarışa gönül verip mesuliyeti mefkûre edinmek; ya da başkalarını kendi yaşayışı uğruna kullanmak, kendi yaşayışı için vasıta haline koymak. Gayrı yaşatmak için yaşayan, kurtarışı ülkü edinen insana mesuliyet adamı, kendinin ve gayrın iradi kuvvetlerini hep kendi varlığında tüketen insana siyaset adamı diyoruz. Ya kendiniz başkaları için yaşayacaksınız, ya başkalarını kendi yaşayışınız uğruna kullanacaksınız. Birinci yolu seçmek için insanda kalp lazımdır. İkinci yol hayatı koruma içgüdüsünün yarattığı, kalbe düşman zekânın yoludur. En fazla ve en şuurla bedbaht olanlar, insanlarda kalbin varlığına inanmayanlar ve zekânın desise ve hile aleti, gizli bir hançerli el olduğunu anlayıp dünyaya küskün yaşayanlardır (Topçu, 2007: 186-187).

İdeal gencin şahsiyetinin inşa edilebilmesi mesuliyet şuuru ve mesuliyet ahlakından geçmektedir. Tamamen hareketsizlik bir ölüm ve çözüme, hamle ve hareketteki sorumsuzluk, mesuliyetsizlik ise bir kargaşa olduğuna göre nesle, davranışlarını mesuliyetle disipline etmekten başka seçenek kalmıyor. İdeal neslin her teşebbüsü mesuliyet endeksi olmalıdır.

“Bizim hareketimiz mesuliyet hareketidir; davamız hayata uymak değil, hayatımızı hakka uydurmaktır. Bizi Allah’a doğru götürecektir olan irademizin iktidarı, isyan halinde ifadesini bulucudur: hayatımızın içinde hayat yokluğuna, ruhumuzda aşkın yokluğuna, vicdanlarımızda mesuliyetin yokluğuna; merkezi, mihrakı, meşalesi aşk ve iman olan ve aydınlığının sahası içindeki nesle ilim, sanat, ahlak ve felsefe yolları açacak olan yaratıcı isyan. Alpaslanların, Nizamülmülklerin, Yıldırımınla Mehmet Akif’in ruhaniyetleri üzerinde barınacak olan isyanımız ruhlarda bir rönesansın başlangıcıdır” (Topçu, 2007: 199-200).

Topçu, isyan ahlaki tezinde de uzunca işlediği gibi hayat karşısında hiçbir mücadeleye girmeyi göze alamayan ve hayatın her tesirini sadece menfaatleri uğruna sessizce karşılayan uysallıktan çekinmeyi savunur. Bu bağlamda, ruhlarda yeniden bir dirilişi ve rönesansı başlatacak olan ise mesuliyet şuuruna sahip hareket ahlakında gizlidir.

2.2.5 Hürriyet

Nurettin Topçu’da ideal gencin şahsiyetinin inşasının en önemli aşamalarından biri hürriyetini kazanabilmesidir. Topçu’nun örnek insan tipinin bir vasfı da hür

olabilmesidir. O zaman evvela hürriyet nedir? Topçu'nun perspektifinde hürriyet nasıl görünür? Onun ideal gencine hür denebilmesi için hangi vasıflara sahip olması gerekmektedir? Bu sorulara verilecek cevaplar konunun anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Evvela, hürriyet kavramı lügat manası itibariyle kısaca kişinin kendi kendisini belirlemesi, denetlemesi yönlendirmesi ve düzenlemesi durumudur. Bireyin kendisini dış baskı, etki ya da zorlamalardan bağımsız olarak, kendi arzu edilirden ideallerine, motiflerine ve isteklerine göre yönlendirmesidir. Kişinin başkalarının buyruk ve isteklerine göre değil de kendi isteklerine göre davranabilmesi gücüdür (Cevizci, 2000: 729). Bu bağlamda, konuyu biraz daha açacak olursak ahlaki öznenin, kendi tercihlerine akla dayalı kararlarına, iradesinin buyruklarına göre eyleyebilmesi durumudur. Var olan alternatif eylem tarzları arasında bir seçim yapabilme ve yapılan seçimin gereğini yerine getirebilme gücüdür. Kişinin, dış koşulları, psikolojik ve biyolojik yapısının belirlediği şartları aşmayı, aşabilmeyi başararak, kendi ideallerine isteklerine ve hedeflerine uygun davranabilmesi durumudur.

Bu çerçeve içinde, kişinin, ahlaki öznenin, ya ahlaki karar anında ya da geriye bakıp düşündüğünde, kararın özgürce verilmiş bir karar olduğunu, aynı koşullar söz konusu olduğunda, pekâlâ başka türlü davranabilmesinin mümkün olduğunu görmesine, bağlı olan öznel duyguya hürriyet duygusu denir. Kişinin zorlamanın, baskının sonucu olmayan seçimlerde bulunduğu zaman yaşadığı duygu olarak hürriyet hissi, aynı koşullar söz konusu olduğunda, başka türlü davranabilmenin mümkün olduğunu bilmenin yarattığı özgürlük sevincidir. “Hürriyet hissi önümde her zaman alternatif eylem tarzlarının mevcut olduğunu bilmem ve geleceğin benim dışımda benden bağımsız olarak belirlenemeyeceğini bilmenin yol açtığı duyguyu ifade eder” (Cevizci, 2000: 729). Bu anlamda hürriyet sadece felsefe lügatlerinde geçtiği şekliyle ferdin kendini, kendi hayatının tek karar vericisi ve yönlendiricisi görmesi şeklinde mi tanımlanabilir? Dahası, Topçu da hürriyeti sadece yukarıda geçtiği anlamlarıyla mı kullanıyordu? Onun hürriyete bakışını anlayabilmek için salt hürriyet tanımlarından bir kaçına bakmak gerekmektedir:

“Hürriyet deyince ne anlıyoruz? Hakikatte, hepimiz kendi vehimlerimizin gerçekleşmesine hürriyeti seyrediyoruz. Halkın hürriyet vehmi ile hür insanın hürriyet aşkı arasında uçurum bulunuyor. Halk duyguların ve bedeninin hürriyetini istiyor. Hür insanlar dediğim Saint Paul'ler, Yunuslar, Pascal'lar, Hugo'lar ve

Akif'ler ise ruhun hürriyetini istiyorlar. Bu insanlar, ideal olan ruhun samimi isteklerinde hürriyet arıyorlar” (Topçu,2007: 85).

Topçu'nun yukarıdaki ifadelerinden de anlaşıldığı gibi o, hürriyet kavramını sadece hudutsuz özgürlükler manasında anlamamıştır. Onun hürriyete sahip insanları kendine özgüdür ve ruhun özgürleşmesi yolunu tutmuşlardır. Onun ideal ferдинin hürriyetine kavuşabilmesinin, ruhunun özgürleşebilmesinin şartları vardır. Topçu'ya göre, halktan ve örften, aileden ve çevreden, mektepten ve üstatlardan aldığımız fikirlerden sıyrılmak, insanlığın ilk ve gerçek kurtuluşu olacaktır. Bunların hepsinde de hata karışık olabilir. Aile ve çevrenin verdiği terbiye, varlığımızı muayyen kalıplarda şekillendirmiştir, mektep ise zihnimize bir sürü yanlış fikirler yerleştirmiştir. Mektebin zihnimize soktuğu hurafeler, ömrümüz boyunca bizi idare ediyor. Otoritelerin benliğimize ne kadar yakından sokulduğuna en iyi misali veren, cebimizdeki nüfus cüzdanıdır. Öyle görülüyor ki, nüfus hüviyetimizi, doğduğumuz anda tespit edenler, tamamen ferdi imana bağlı bulunan din hanesine Müslüman diye yazmışlardır. Biz şimdi bu otoritenin Müslümanlarıyız. Dinimizi kendimiz seçtik dersek yalan söylemiş oluruz. O yüzden bugüne kadar bize öğretilen her şeyi hatta dinimizi bile bir kez daha kendimize sormalıyız ve tüm sorularımıza kendi cevaplarımızı verebilmeliyiz ki bu hayat bizim olsun. Aksi takdirde kendimiz ya da yaşamımızla alakalı her ifademiz bir taklit, tekrar ya da yalandan öteye geçmeyecektir. Topçu tam bu noktada hayatımıza hâkim olan, belki tam anlamıyla hür olmamıza mani olan bize öğretilen onca şeyi nasıl tekrar ele alıp bir yenilenme yaşayacağımızı ise Descartes'in meşhur elma sepeti örneği ile vermektedir:

“Descartes'in verdiği Elma sepeti misali: bende bir sepet elma var, içinde çürükleri de var. Nasıl ayıklayayım? Acaba sepetin içindeki elmaları dikkatle yoklayarak çürüklerini bir bir çıkarıp atsam mı? Hayır. Böyle bir araştırma daima yanıltabilir. Sepette benim görmediğim bir çürük elma kalır ve öbürlerini çürütebilir. Bu tarzda davranış, bana sağlam bir sepet elma temin edemez. Bunun için önce elma sepetini tamamen bir tarafa boşaltmalıyım. Boş kalan sepete, boşalttığım elmaları bir bir yoklayarak sağlam olduğuna katiyetle emin olduğum elmaları yine birer birer yerleştirmeliyim. Bu takdirde bir sepet sağlam elmaya sahip bulunduğumdan emin olabilirim” (Topçu, 2007: 86).

Topçu, bu misali fikirlerimize ve hükümlerimize tatbik etmemizi ister. Herhangi bir mesele hakkında doğru bir hükme ulaşmak isteyen bir insan, o mesele hakkında, o zamana kadar sahip olduğu görüşlerle inançları, hisleri ve bilgileri, araştırmanın sonuna kadar terk etmelidir, bir tarafa bırakmalıdır; sanki o konuda hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmalıdır. Adeta burada şuurun bir nevi yükünden hafiflemiş,

anadan doğma haline ihtiyaç vardır. Bir hayat şekli mi düşüneceksiniz? Hiç yaşamamış gibi davranmalısınız. Bir müzik parçası veya bir roman hakkında hüküm mü vermek istiyorsunuz? O ana kadar müzikle roman hakkında hiçbir hüküm vermemiş bir insan gibi davranacaksınız. Mevzunuz millet veya din meselesi midir? Bir milletin insanı veya bir dinin cemaatinden olduğunuzu o an için unutacaksınız. Bu hal ruhun gayesi olan hakikate doğru selamete gidişini zaruri şartıdır. Böyle yapmazsak, bizi esir eden yirmi, otuz veya kırk, elli yıllık çeşitli kuvvetlerin pençesinde, dayak yiyen suçlunun dayak zoru ile istenilen şeyleri söylemesi gibi, o zamana kadar bize sunulan vehimlerle hezeyanları ve hurafeleri hakikatin tahtına oturturuz. O zaman biz, hakikat huzurunda suçlu oluruz (Topçu, 2007: 86-87). Bu yüzden, ideal neslin hakikat önünde suçlu olmaması için bir vize memuru gibi hayatına buyur ettiği her düşüncenin üstüne kendi anlayışının mührünü vurması gerekir.

Yukarıda Topçu'nun fikriyatında şahsi hürriyetin ferde ait yönü ele alındı. Bu duruma ilaveten, hürriyetin bir de sosyal manasını kısaca ele almak gerekir. Topçu için hürriyet sosyal ve insani bir kelimedir (Topçu, 1968: 42). Çünkü düşünce, söz, yazı gibi hürriyetleri ve daha bunun gibi pek çok sosyal hürriyet insanın diğer canlılarda olmayan kabiliyetlerine dayanır, bunlar bir anlamda insana mahsus faaliyetlerdir. Düşünmek insanın söz, yazı, inanç gibi sair kabiliyetlerinin temeli olmakla beraber asıl hürriyetinin esası değildir. Çünkü insanın tüm yeteneklerinin ortaya çıkması, inkişaf etmesi hareket hürriyetine bağlıdır. Topçu'da insan düşüncesinin inkişafı hareket hürriyetine bağlanmıştır. Burada hareket kavramı çok geniş bir manada kullanılmıştır. Eski zamanlardan kalma eserleri görmek, bilinmeyen yerleri tanımak, düşünceleri anlatmak, siyasi faaliyetlerde bulunmak ve mesleki çalışmalar yapmak... Bütün bunlar hareket hürriyetinin anlamı içine girerler. Düşüncesini kuvveden fiile geçiremeyen insanda bir zaman sonra düşünce denilen mukaddes ışıltı sönükleşir ve körelir. Böylece hareket hürriyetinden yoksunluk, fikir ve düşünce hayatının canlılığının kaybolmasına yol açar.

Mütefekkirimizin iki yönlü olarak ele aldığı hürriyet bir toplumda, bireylerin fikir, ilim, sanat veya siyaset sahasında yeteneklerinin ihyasına imkân bulunmasıdır. Bireylerin yeteneklerini ihya edebilmeleri ise toptan tüm toplumun ihyası anlamına gelecektir. Birey kendi yetenekleri doğrultusunda kendini geliştirirse, yaşarsa

şahsiyet olur. Toplum da kendi kabiliyetleri doğrultusunda inkişaf ederse içtimai şahsiyet denilen millet ortaya çıkar. Dolayısıyla farklı kaynaklardan beslenseler de ayrı kollardan tek bir kaynağa dökülen akarsular gibi ortak bir toplum algısına ve millet kültürüne sahip ideal bir insan topluluğu ortaya çıkar.

2.2.6 Ahlak Nizamı

Bu çalışma, Topçu'nun ideal gençlik tasavvurlarını biraz daha görünür kılmak ve belirginleştirmek çabasıdır. Buraya kadar irade, isyan, hareket, mesuliyet ve hürriyet maddelerinde özetlediğimiz ideal gencin vasıfları tamam olduktan sonra tahayyül edilen nesil ben oldum demeden hep daha kâmil hale gelmenin peşinde olacak ve aynı zamanda beklenen ahlak nizamının kurucusu olacaktır. Ahlak nizamı bir anlamda hareket şiirinin son mısrasıdır. Bu mısra yazılmadan bu şiir tamam olmayacaktır, eksik kalacaktır. İnsanlığa kendisinden beklenen faydayı sağlamayan bir nizamın yıkılış günlerini yaşıyoruzdur. İçinde bulunulan düzen insanlığa dayanmıyordur ve insanlığı yarı yolda bırakmıştır. Bu yüzden, temelleri insanlığa dayanan bir ahlak nizamı kurmak neslin önünde bir zarurettir. İşte tam bu noktada buraya kadar şahsiyetinin özellikleri tek tek özetle yazılmış ideal gençlik bu yeni nizamın hamurunu yoğuracaktır.

İslam ahlakçıları tarafından yapılmış olan çeşitli ahlak tanımları arasından en fazla kullanılanı Gazzali'nin ahlak tanımıdır. Ona göre ahlak; “ insan nefsinde yerleşen öyle bir melekedir ki, fiiller, hiçbir fikri zorlama olmaksızın düşünüp taşınmadan bu meleke sayesinde kolaylıkla ve rahatlıkla ortaya çıkar.” Ahlak, arapça bir kelime olan ve yaratma, yaratılış gibi anlamlara gelen “halk” sözcüğüyle aynı kökten gelen hulk veya huluk sözcüklerinin çoğuludur. Ancak dilbilgisel olarak çoğul olan bu sözcük Türk dilinde tekil olarak kullanılmaktadır. Diğer yandan ahlak, genel anlamda, mutlak olarak iyi olduğu düşünülen ya da belli bir yaşam anlayışından kaynaklanan davranış kuralları bütünüdür. İnsanların kendisine göre yaşadıkları, kendisine rehber aldıkları ilkeler bütünü yada kurallar toplamıdır. Bir kimsenin iyi niteliklerini yada kişiliğini ifade eden tutum ve davranışlar bütünüdür ahlak.

Ahlakın temel öğeleri denebilecek ahlakın varoluşunun kendine bağlı olduğu temel unsurlar vardır. Bu anlamda evvela ahlak, eylemlerimizde her zaman bir takım alternatiflerle karşı karşıya kaldığımız gerçeğinin kabulüyle başlar. Biz doğru ya da

yalan söyleyebiliriz. Söz konusu iki ya da daha fazla alternatif ve olanak kendini bize eylemimizde yöneleceğimiz seçenekler olarak sunar. Biz bu iki alternatiften birini ya da diğerini seçebiliriz. Oysa cansız varlıklar ya da eşya için böyle bir durum kesinlikle söz konusu değildir. Cansız bir varlık, başka bir biçimde değil de, yalnızca kendisine etki eden dış bir güce bağlı olarak davranışta ve bir harekette bulunur. Bir çiçek açıp açmama arasında bir tercihte bulunamazken, insan için farklı bir durum söz konusudur. O, farklı alternatiflerin bilincinde olan bir varlıktır. Sosyal psikoloji sahasında önemli tespitleri olan Erol Güngör de bu duruma dikkat çekmiştir: “Ahlak dediğimiz zaman insan davranışları akla gelir. İnsandan başka canlıların hareketleri ahlaki davranış sayılmaz”(Güngör, 2000: 11). Hayvanların ahlakı yoktur; çünkü onların zekâları iyi ve kötü hareket kavramlarının doğmasına, üstelik bu davranışların mükâfat veya ceza ile karşılanabilmesi için bir sosyal düzenin kurulmasına yetecek kadar gelişmemiştir. Bu basit gerçeği bildiğimiz için, hayvanların hareketlerini insanların ki gibi değerlendirmiyoruz; onları sadece iyi hareketleri yapmaya ve kötü hareketleri yapmamaya şartlandırıyoruz.

Ahlakı mümkün kılan çok önemli bir başka öge ise seçim ya da irade özgürlüğüdür (Cevizci, 2000: 20). Zira insan bir makine olsaydı ve insanda her şey önceden belirlenmiş olsaydı, ahlak diye bir şey hiç söz konusu olmayacaktı. Başka bir deyişle, ahlaki özne iyi ve kötü, değerli ve değersiz karşısında, kendi motifleriyle kendi arzu ve ideallerine dayanarak bir seçim yapamayacak ve böyle bir durumda da ahlak ve ahlakilikten bahsetmek oldukça güç olacaktı. Diğer yandan ahlakın başka bir temel ögesi ise sorumluluktur. Sorumluluk, kişinin eylemlerinin sonuçlarını üstlenebilmesi anlamına gelir. Buna göre ahlaki sorumluluk, seçim ögesini, irade özgürlüğünü varsayar. Yani eylemlerine özgürce ve kendi motifleriyle karar veremeyen bir kimsenin, bu eylemlerin hesabını verebilmesinden, onların sonuçlarını üstlenebilmesinden söz edilmez. Bu anlamda bir çocuğun ya da akıl hastasının sorumluluğundan söz etmek mümkün değildir. Onlar sorumlu tutulmazlar, çünkü kendilerine eylemlerine özgürce, kendi tercihlerine göre karar verebilme imkanı verecek, bir zihinsel olgunluktan yoksun bulunmaktadır.

Ahlakın bir başka temel ögesi de, başka insanları hesaba katma zorunluluğudur. Buna göre, davranışlarımızın başkalarını nasıl etkileyeceği konusu, ahlakın konularının önemli bir bölümünü oluşturur. Çünkü davranışlarımızın iyi ve doğru

olup olmadıkları, çoğunlukla söz konusu davranışların başkaları üzerindeki etkilerine bağlı olacaktır. Nitekim birçok ahlakçı Daniel Defoe'nun evrensel karakteri Robinson Crusoe'sunun gerçek anlamda ahlaklı ya da ahlaksız davranabileceği görüşünü kabul etmez.

Modern psikoloji tüm alt dallarıyla birlikte bireyde ahlaki davranışın gelişimini farklı görüşler ileri sürerek analiz etmiştir. Örneğin, öğrenme psikolojisinin bu konudaki yaklaşımının temelini Rasyonel Pedagojinin öncüsü olarak görülen John Locke'nin bireyin zihnini "tabula rasa"² ya da boş bir levha kabul etmesi oluşturur. Hümanistik psikolojinin ahlak konusundaki yaklaşımının kökeni Fransız filozof Jean Jack Rousse'nun insanı soylu bir yabani (noble savage) olarak gören felsefesine dayandırır. İnsan, ahlâken gelişmeye meyilli olması yanında, kendi kendine gelişim potansiyeline sahip olması bakımından soylu; kendi yolunda gitme ve kendi kararını vermeye çalışma bakımından da yabani'dir. Carl Rogers ve Abraham Maslow gibi humanistik psikologlar, insanın kendi değerlerini seçme ve kendi kararlarıyla hareket etmelerine izin vermek suretiyle ahlâklı olma hususundaki tabii arzusunu canlandırmayı yeğlerler. Zira ahlâkî gelişim, bir dış kaynak tarafından zorla empoze edilmek yerine, bireyin kendi içinden gelmek suretiyle gerçekleşir.

Belki de son zamanlarda sosyal bilimler dünyasında en çok konuşulan ve tartışılan isimlerin başında gelen Psikoanalitik psikolojinin kurucusu olan Sigmund Freud ise kişiye daha farklı bir metotla bakar. İnsan bir *id* olarak veya irrasyonel tutkuları ve içgüdüleri olan bir "o" olarak doğar ve tutku ve içgüdüler tarafından zevk veren şeye ve hazza yönlendirilir. Zamanla, gerçek bir dünyaya yönlendirilen *ego* veya "ben" ortaya çıkar. Daha sonra doğru ve yanlış konularına yönlendirilen bir *superego* veya "vicdan" gelişir. Çocukluktan yetişkinliğe gelişim, bir toplumda başkalarıyla birlikte yaşayabilme bakımından daha iyi, ayrıca tutum ve davranışları denetleyen gelişen bir vicdan anlamında daha iyi ve daha ahlaklı bir fert meydana getirmek olarak görülebilir.

Tüm bu örneklerden başka ahlak ve gelişimiyle ilgili literatürün önemli bir kısmına imza atmış olan Jean Piaget ve Kohlberg gibi bilim adamlarının da bu sahaya yaptıkları katkıyı unutmamak gerekir. Ahlakın psikolojinin çeşitli alt dallarında nasıl

² *Tabula rasa* : Henüz yaşantılar, tecrübeler, düşünceler... vs.'nin etkisine maruz kalmamış ve bozulmamış bir zihin; öze uygun saf bir hal.

yorumlandığına kısaca göz attıktan sonra Topçu'nun, merkezinde ahlaklı insan olan yeni bir nizam tasavvuru daha iyi anlaşılacaktır.

Topçu'nun, "bizim ahlakımız" dediği ahlak hürmet, hizmet ve merhamet prensiplerini kendinde birleştiren aşk ahlakıdır. Her şeyden önce, hayatın temellerinin atıldığı yaşta içgüdülerinin üstüne yükselemeyen gençlere aşkı sevdirmelidir. İlmin, sanatın, ahlakın ve hepsinin gayesinde aşkın âşıkları olmayı ideal edinecek bir nesil yetiştirmelidir. Topçu'nun bu yaklaşımı günümüz psikoloji terminolojisinden bir anlamda entelektüel zekanın (IQ) karşıtı olan duygusal zeka (EQ) kavramıyla oldukça örtüşmektedir. 19. yüzyılda geliştirilen entelektüel zeka yaklaşımı beş duyuya ve temel bilgi becerilerine odaklandı. Ancak araştırmalar, IQ'nun sosyal başarıdaki rolünün yüzde 4-20 civarında kaldığını gösterdi. 1983 yılında Gardner, "söze, mantığa, matematiğe, eşyalar arası konuma, kendi bedenine, müziğe, iç algılara ve ilişkilere hakimiyet" unsurlarını içeren çoklu zeka teorisini geliştirdi. Nihayet 1995 yılında duygusal zeka (EQ) kavramı şöhret kazandı. Kendini tanıma, harekete geçirme, empati ve sosyal becerilerden oluşan duygusal zekanın başarıyı yüzde seksen oranında etkilediği ileri sürüldü.

Sevgisini yitirenin yaşama coşkusunu, çalışma, üretme, paylaşma, kaynaşma becerisini kaybedeceğinden hareketle, Topçu'nun ahlak nizamı tahayyülünü en sağlam bir temel olan aşk ve sevgiye dayandırdığını görmekteyiz. Tarhan göre, aşk ve sevginin insanı kainata bağlayan sınırsız bir kuvvet olduğunu şu benzetmeyle ortaya koyar: "hayvanlar insanlardan farklı olarak tıpkı bir radyo ya da teyp gibi, elektrik olduğu sürece çalışan ve içine kaydedilmiş bilgileri kullanan bir yapıdadır; yiyip içerler, cinselliklerini yaşarlar ve temel ihtiyaçlarını karşılarlar. Ama evrendeki bilgiyi alabilecek bir FM bantları yoktur. Oysa insanda ise bu sistem mevcuttur ve bu sistem vasıtasıyla ilahi radyoya bağlanır. Bu bağı oluşturan sevgidir. Sevgi gönlün enerjisi, kalbin özüdür" (Tarhan, 2009: 127). Hatta, son yıllarda ışık hızından daha hızlı bir enerji parçacığından söz edilmekte ve ismine "psikon" denilmektedir. Bunun sevgi enerjisi olabileceği üzerinde tahminler yürütülmektedir.

Ahlak nizamı tasavvurunun gerçekleşmesinde aşk ve sevgi ahlakını ideal neslinin şahsiyetinin temel harcına koyan Topçu, diğer önemli bir öğenin de "irade terbiyesinin" verilmesidir. Ona göre irade terbiyesini en kuvvetle verebilecek, din adamları olmalıydı ancak onlar affedilmez bir gafletle, başka meslek sahiplerinin

işlerine benzer işler görmüşler ve yalnızca bir takım hukuk ve kaideleri sunmuşlardır. Din adamlarının son asırlarda bilhassa edebiyat ve öğretim alanında derinleşmemiş olması muhataplarının deruni dileklerine duygu getirememelerini netice vermiştir. Büyük ruhların yetişmesi için ve sadece muhteşem mazinin tahayyülleriyle yaşamamak için irade terbiyesini icra edecek metafizik gerilimi yüksek ruhlara ihtiyaç duyulmaktadır. İradenin ideal gencin şahsiyetinde nasıl da önemli bir yeri olduğu “irade” başlığında incelenmişti. Topçu’nun tasavvurundaki ahlak nizamını oluşturan ideal toplumunun iki temel vasfının aşk ve sevgi ahlakına sahip, irade terbiyesini almış ve iradesinin hakkını vermiş olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan Topçu, ahlak nizamını yıkıcı ve o nizamın ruhlarda makes bulmasını engelleyici üç durumdan bahsetmektedir. Topçu, ahlak nizamının yıkılış nedenlerinin karakteristik birkaç çizgisini şu şekilde ortaya koymaktadır:

1) *Sebeple netice arasında bağlantı kurmasını bilmemek.*

Topçu’ya göre, bu en büyük tabiat kanununu, ilimlerin ve en eski insan zihniyetinin bile bağlanmak zorunda olduğu bu evrensel hakikate yeterince değer verilmemektedir. Bu bağlamda, ancak netice elde edildikten sonra felaketin farkında olmak, insan zekâsının sebep tanıma kabiliyetinden mahrum oluşun bir ifadesidir. Bu sebep-netice prensibini insan karakterine, şahsiyet meselesine tatbik etmekte güçlük çekilmektedir. Aynı insanın çok kere sistemli fenalıklar yaptığı halde, bazen iyilikler yaparak iyi ve faziletli sayılabileceğine inanılması, insanımızda bir irade gevşekliği olmaktan daha ileri şahsiyetlerin bir nevi iflası demek olan müsamaha hastalığına dönüşmüştür.

2) *Bir irade faciası yüzünden, hayatımızı her sahada istila eden sahtekârlıkların hakiki hallerden ayırt edilememesi.*

Topçu’ya (2008a: 16) göre, en mukaddes gayeyi bir ikbal ve servet vasıtası edinmesini bilenler, en yükseklerde sahtekârlık tahtlarını kurabilmek için, en mukaddes davaları istismar ederler. Bunların sözleriyle eserleri arasındaki, kal ile hal arasındaki korkunç tezadı görmek yeterlidir.

3) *Neslimiz, kendi iradesinden, kendi varlığından bile o kadar şüpheli ki, hayat ve mukadderatı hakkında bir hüküm verebilmek için mutlaka bir üstün otoritenin kuvvetine sığınmak lüzumunu duymaktadır.*

O da yetmezse ölümlerden yardım istemektedir. En esaslı hayat ve mukadderat davalarının hallinde, son hüküm olarak ‘ falan böyle diyor, filan böyle demişti’ sözü ile cemaatin şuur ve vicdanına zincir takılıyor. Hâlbuki ölümler ve başkaları, bizim düşüncemizin arızasız işlemesi için ancak kendilerine danışılabilen birer yardımcı olurlar. Topçu bu durumu, hükümlerimize ölümler mühür basarlarsa, onların otoriteleri hakka karşı kullanılmış kalkan haline gelir. Onlara boyun eğmek mecburiyeti, yaşayanların iradelerinde tam bir çürüme işareti sayılmalıdır şeklinde ifade etmiştir (Topçu, 2008a: 16-17).

2.2.7 Millilik ve Millet Mistikleri

Topçu’nun ideal gencinin şahsiyet kumaşının ayrılmaz bir deseni de milliyetçiliktir. O milliyetçilik vasfını çoğu kez millet mistikleri örneklerinden yola çıkarak farklı bir boyutta ele alır. Onun milliyetçilik tanımının içini dolduran şahsiyetlerin soy ve ırklarının üstünlüğünün ispatı uğrunda verdikleri mücadeleyle değil de milletlerinin yeniden dirilişleri için verdikleri üstün gayretlerle öne çıktıkları görülmektedir. Topçu, soy olarak bir Türk’tür, millet ve milliyetini çok seven biridir ancak sadece bu, bir insanı değerli kılmaya yetmez. Bu yüzden onun millet mistiklerinden bahisler açtığı yazılarında kendi milliyetinden olmayanları da görürüz. Bu bağlamda onun düşüncesinin dili Namık Kemal, Mehmet Akif ve Hüseyin Avni’den bahsederken, Gandi, St. Jean Delaroix, Chopin ve Mikelanj gibi fikrinde, mücadelesinde, sanat ve eserinde sonsuzun izini sürenlerden de söz açmaktadır:

“Bir millet kendi kültürünü yaparken kendi kültürünün dışındaki kuvvetlere uzanmasın mı? Elbette uzanacaktır. İnsanlık, insan ruhu taşıyanların müşterek hazinesidir. Büyüklerin hepsinin de müşterek mazisi, müşterek ruhu vardır. Mimar Sinan’la Mikelanj arasında, İsmail Dede ile Chopin arasında, Yunus ile St. Jean Delaroix arasında ruh beraberlikleri buluyoruz” (Topçu, 2007: 157).

Yukarıda da görüldüğü gibi mazisinden ilham alamayan ve kültürünü yoğuracak kuvvete sahip olmayan bir millet, insanlığın büyük hareketlerine de uzanamaz. İrade bölümünde de belirtildiği üzere Topçu’nun ideal nesli iradesinin hakkını verip bir an önce kendini aşma kendi dertlerinden kurtulup insanlığın hizmetine koşmak ödevindedir. Kendi mazimizin, kendi kaynaklarımızın mahsulü olan kültürü, garbın ve bütün insanlığın büyük eseri olan metotlarla yoğurmak gerekmektedir. Buğdayı ancak kendi tarlamızda yetiştirebilirsek bu mahsul bizimdir dememiz mümkündür.

İşte tam bu noktada onun “millet mistikleri” diye nitelediği isimlerler ideal gençliğinin önüne ulaşılması gereken, taklit edilmesi gereken bir hedef olarak konulmaktadır. Bunlar pedagojik anlamda ideal gençliğin önüne konan birer rol modeldir.

Günümüzde anne-babalara "Nasıl bir çocuk yetiştirmek istiyorsunuz?" sorusu sorulduğunda alınan cevaplar, genelde aynıdır: Başarılı, ne istediğini bilen, özgüven sahibi, kendini iyi ifade edebilen, dürüst, mutlu, yaşadığı çevreye uyum sağlayabilen.... Ancak Anne-babaların ideal insan tanımına yaklaşan kişiler yetiştirebilmeleri için çocukların ilk öğretmenlerinin kendileri olduğu ve ilk bilgileri kendilerinden alacağını unutmamaları gereken bir noktadır. Model alma bireyin ya da grubun davranışını gözleyerek yapılan bir öğrenme işlemidir. Temelinde taklit mekanizması yatmaktadır. Gözleyenler model alınan kişinin, tutumlarını, davranışlarını, sözlerini benzer ortamlarda taklit ederler. Model olarak (taklit yoluyla) öğrenme en etkili öğrenme biçimlerinden biridir. Çocuklar özellikle sosyal iletişim biçimini başlangıçta çevrelerindeki yetişkinleri model olarak öğrenirler. Ergenlik dönemine doğru ise yaşlılarını model alma önem kazanır. Kuvvetli bir anne-babalık, kuvvetli bir aile ortamından gelmeyen ergenler, kitle iletişim araçlarında ve özellikle de televizyonda ve çevresinde gördükleri rol modelini beğenirler.

Özellikle çocuk gelişiminde rol model önemlidir. Genelde erkek çocuklar babalarını rol-model alırlar ve böylece davranış bakımından babalarının birer kopyaları olurlar. Kızlar da aynı şekilde annelerini rol model alırlar. Bu yüzden özellikle anne babaların çocuklarına olumlu davranışlar kazandırabilmesi için öncelikle kendisinin bu olumlu davranışları sergilemesi gerekir. “Çocuğun ilk ve temel eğitimi aile ile olur, aileyle kişilik kazanır”(Saygılı, 2009: 60). Çocuk aile büyüklerini örnek alarak, onları taklit ederek gelişmeye devam eder. Nitekim örnek olma, söz ve nasihatten daha etkilidir. Gençler sözlerden ziyade davranışlara bakarak kendilerini yönlendirirler. Demek ki şahsiyet gelişiminde rol modelin etkisi oldukça önemlidir.

Gencin hayat felsefesini oluştururken sorduğu sorulara cevap aramada özdeşim örneği olarak seçtiği kişilerin özellikleri, hayat anlayışları da etkili olur. Eğer özdeşim örneği olan arkadaş, öğretmen veya şuanda yaşayan, tarihte önemli bir yeri olan herhangi bir şahsiyet, gencin sorularına tatmin edici cevaplar vermekte önemli

rol oynuyorsa, gencin hayat felsefesi şekillenecek, aksi takdirde arayış içinde olma devam edecektir (Doksat, 1986: 14).

Bu bağlamda, çocukluk döneminde ilk olarak anne babasını ve ergenlik çağıyla birlikte yakın çevresini ve kitle iletişim araçlarında gördükleri kişileri örnek alan gençlerin önüne örnek alabilecekleri rol modeller sunmak fikir mimarlarının kaçınılmazıdır. Kanaatimizce Nurettin Topçu'nun millilik meselesini ortaya koyarken tekrar ve tekrar üzerinde durduğu bazı şahsiyetler onun rol model olarak gösterdiği kişilerdir. Ona göre, "Millet mistiğine örnekler vermek için dünya yüzünde Gandi'nin ebedi olan varlığını, bizim varlığımızda da Namık Kemal, Mehmet Akif ve Hüseyin Avni'yi hatırlamak kâfidir" (Topçu: 2007: 126). O, Bugün olduğu gibi yarında, bütün ruhların çağırışı olarak kubbenin altında ebedi akisler bulacak olan Namık Kemal'i milletimizin dili, milletimizin sesi, milletimizin feryadı halinde düşünmektedir. Yine, Mehmet Akif XX. yy'da milletimizin ahlakının velisi olmuştur. Gençliğimizin ahlak ordusunun serdarı Mehmet Akif'tir. Milletimiz var oldukça ahlak müessesemizin ruhu diye O tanınacaktır. Diğer yandan, Hüseyin Avni, yalnız bir meclisin sesi değil, bir zümrenin heyecanı değil, bir milletin kalbi olmuştur. Bunların kendileri için ölümden beter ıstıraplarla dolu hayatları, milletimiz için ebedi hayatın kaynağı olmuştur. Milletimizin ruhunu onlar yaşatmaktadır. Mukaddesatımızın yaratıcısı onlardır. Millet ruhunun ebedi bekleyicisi olan bu büyük ölümler, büyük mistiklerdir.

Kula'ya göre, Gencin kimliğini oluşturma çabalarında önem kazanan konulardan biri, kimliğini niteleyen unsurlarda yaşadığı sorunların veya belirsizliklerin onda kişisel sorun olarak güvensizlik duygusuna yol açmasıdır. Bağımsızlık duygusu, hayat felsefesi sosyal statü ve mesleki rol ile cinsel kimliğin veya bu unsurlardan birisinin yeterince kazanılmaması, gençte kendine güven duygusunun oluşmamasına ve bunun kişisel sorun olarak en önemli sorunu haline gelmesine sebep olmaktadır (Kula, 2001: 75). Topçu'nun, gencin kimlik oluşturma sürecinde özellikle kendi değerlerine dayalı bir hayat felsefesi oluşturma konusunda yoğunlaştığı görülmektedir. Bu hayat felsefesinin ise temelinde dini referans alan bir yaklaşımla oluşturulmak istendiği anlaşılmaktadır. Din aynı zamanda bir yaşama tarzı da teklif ettiğinden ferdi doğumdan ölüme kadar kuşatmaktadır. Doğumdan başlayarak, yetişme tarzı, aile şekli, aile içi münasebetler ve ferdin diğer insanlarla ilişkileri gibi

olaylar hakkında kaideler koyar (Sezen, 1988: 39). Bu itibarla hayat tarzını oluşturma çabasında olan genç, dinin ferde yaşam tarzı ile ilgili sunduğu bilgilerden yararlanarak hayat anlayışını oluşturmaya çalışır (Mardin, 1983: 67).

İlim, ahlak, sanat ve din ideallerini ve insanın bütün yüksek sevgilerini teşkil eden ruhi unsurların zayıflayarak doyum vermediği ruhlarda boşluk ve yetersizliğin hissedildiği devirlerde başa gelen, iki hal meydana gelmektedir. Topçu'ya göre bunlardan birincisi ya kendi zaafına, iktidarsızlığına, yetersizliğine inanmış olmanın doğurduğu aşağılık duygusu ya da moda söylemiyle aşağılık kompleksi hâkim olmaktadır. Bu durum, insandaki ruh kuvvetlerini ezer, iradeyi boğar, hareket enerjisini sıfıra indirir. Gençliği, kendi değersizliğine inandıran bu ruh hali, onu bir esaret duygusuna mahkûm eder. Daima korkulan bu düşkünlükten, bu aşağılamadan gençliği korumak için ona çok kere benliğine bağlı olmayan, onun kendi ruh yaşayışına mal edilmemiş, şahsiyet örgüsünün derin tabakalarından alınmamış, milletin ve ferdin mazisinden çıkarılmamış iyileşme formülleri sunmak hiçbir işe yaramamaktadır.

Nesillere ancak kendi mana köklerinin liflerine tutunmuş aşkın örnekler ideal ya da rol model olarak gösterilebilirse o zaman yeni bir vecd, yeni bir neşve hayatımıza hız verebilir. Böylece, Topçu'nun: "Dini de, sanatı da, ahlakı da gerçekten anlamak için, şu fani hayatımıza sonsuzluğun sahnesini getirmeliyiz"(Topçu, 2007: 12) diye belirttiği her işi mükemmeli arzularak ve sonsuzluğu arayarak yapmaya çalışan nesil yetişebilecektir. Çünkü genç ruhları büyük ve yaratıcı yapacak olan, hayatımızın kurnazlığı ve siyaset hüneri değildir, her işi bir sonsuzluk arzusu içinde icra etmeleridir. Bu durumda Topçu tarafından gençlere en çok yakıştırılan ahlâk ve âlicenaplık duyguları bir seraba benzemeyecek aksine ideal neslin ortaya koydukları bir aksiyon ve şahsiyetlerinin ayrılmaz bir vasfı olacaktır. İşte her sahada neslin önüne rol model alabilecekleri örnekler sunulması dün olduğu gibi bugün de önemi yadsınamaz bir değere sahip olduğu yukarıda da belirtildiği gibi pedagog ve eğitimcilerin ortaya koyduğu bir durumdur. Bu anlamda yukarı da birkaç örneğini sıraladığımız ve belki de hepsine ayrı milliyetlerden olsalar da "millet mistikleri" diyebileceğimiz ideal şahsiyetlerin nazara verilmesi yeni neslin önüne rol model olarak sunulması Nurettin Topçu'nun sıkça başvurduğu bir yol olmuştur. Topçu

gençlere gerçek hayatın kapılarının bu şahsiyetlerin hayat ve aksiyonlarının iyi anlaşılmasıyla aralanabileceğini vurgulamıştır.

2.3 İdeal Gençliğin Yolundaki Engeller

Herhangi bir iş ve teşebbüsü planlarken, neticeye götürücü sebeplerin yanında ihtimali engeller de bir bir gözden geçirilmeli ve akılda tutulmalı ki, daha sonra zuhur edecek aksiliklerde ne kadar tenkit edilsin, ne de kişinin kendine güveni sarsılsın. Bu anlamda, Topçu, hakiki insanlığa yükselme yolunda ideal gençliğin karşılaşacağı engelleri vurgulamış ve bu yolda içine düşülmesi muhtemel kör kuyulara karşı onları uyarmıştır.

Topçu'ya göre o kör kuyulardan bazıları işlediğimiz şu cinayetlerden ileri gelmektedir: sebepleri ihmal, gayelerden habersizlik, tezatlara göz yummak. Olayları doğuran sebeplerin bilinmeyişi, insanlığı hakikatlere düşman, efsanelere esir yaptı. Gayelerden habersizlik, idealler dünyasının esrarlı kapısına asılmış kilidi arkasında, insanlığı karanlıklarda bıraktı. Tezatlara göz yummaksa, ahlaki felce uğrattı. Her Rönesans, insanlığı bu sapkınlılardan kurtararak hakikatlere teslim etti. Kâinatta her olayın sebeplerinin araştırılması, asırlık efsaneleri yıkan ilimlerle felsefeyi ortaya çıkardı. Ve bu hal, varlığımızın her alanında gayeler araştırın bu alet yapıcı yarattığı insan mertebesine yükseltti. Tezatlardan sıyrılma ise insanlığın kalbinin kurtuluşudur, ahlaki oluşun müjdecisi olmuştur. “Aklın bu üç yüzlü saltanatı, her Rönesans devrinde kendi kahramanını dünyaya getirmiştir” (Topçu, 2007: 82). Bu yüzden bu uyarılara uymadan yol almak isteyen her nesil ahlakını felce uğratmaya mahkum ve hakikatlere düşman yaşayacaktır.

Topçu, güncel olanın çekimine aldanmayıp, hayat sermayelerinin kıymetlerini bilen ruhlarının ihyasına çalışmış ufuk şahsiyetlerin hayatlarından sunduğu karelerle, fikriyatında idealleştirdiği gençliğin önüne ulaşılması gereken ufuklar ve gerçekleştirilmesi gereken hedefler sunmuştur. Topçu, gencin kendini gerçekleştirmesinin, tüm esaretlerden kurtulup özlenen hürriyetine kavuşmasının engellerini de sayıp neslin bunlara karşı müteyakkız olmasını istemiş ve bu manileri birer hastalık gibi görüp mutlaka tedavilerinin gerektiğini vurgulamıştır. Hassas ruhu her zaman çağının gençliğini bir ruh hekimi gibi gözlemiş ve mevcut sıkıntıların hem teşhisini hem tetkikini hem tedavisini düşünmüştür.

2.3.1 İç Gözlem Terbiyesi

Klasik psikolojide öznel bir yöntem olan içebakış yöntemi, din psikolojisinin kurucusu William James'e göre, kişinin kendisini araştırmasına izin veren tek yöntemdir. Bu terim sözlüklerde kısaca, kişinin kendi öz bilinç alanını gözlemlemesi olarak kabul edilmiştir (Gürün, 1991: 68). Günümüzde özellikle klinikte psikolog ve psikiyatlara tanı koymalarında büyük oranda yardımcı olmaktadır ve kişilik psikolojisini aydınlatmada kullanılan sual vakalarında büyük bir öneme sahiptir. Diğer yandan, bu psikolojik terim Nurettin Topçu'nun kavramlar dünyasında kendine özgü bir niteliğe bürünmüş ve ideal gençliğin yetişmesinde anahtar kavramlardan biri olmuştur.

Topçu, ideal gencin kendini gerçekleştirmesine engel olan sebeplerin başında "iç gözlem terbiyesi"nin bırakılıp hep kendi dışımızdaki eşyaya çevirmemizi görür. Böylece benliğimizden çıkıp eşyada barınırız. Ruhi varlık olmaktan çıkarak ekonomik varlık haline gelmek isteriz. İç gözlem, düşünce dediğimiz bizdeki gerçek harekete açılan bir yolun adıdır. İç gözlem demek, her şeyin onda aksettiği "küçük alem" olan ruhi varlığımızın, büyük alem olan kainat içinde, kendi yatağını kazıcı bir nehir gibi akarak mukadderatına doğru ilerleyişinde ona kapanmamız, kulak vermemiz, yine ondan örülmüş olan bütün inceliğimizle ona yaklaşmamız demektir (Topçu,2004: 117-118).

Dış dünyadan bize gelen mesajların bizi bir hayat amacına yönlendirdiği bilinen bir gerçektir. Bu amacı kesin olarak belirleyebilmek için, içimizden bize gelen mesajları da dikkatli bir şekilde dinlememiz, bir süre takip altında tutup değerlendirmemiz gerekir (Şimşek, 2005: 17). Bu anlamda, vicdan kültürüyle hareket eden her insan dıştan gelen mesajlar kadar içine de kulak kesilmeli, iç seslerini de dinlemelidir. Onu harekete geçirecek dıştan alınan her mesaj vicdanın vizesi olmadan davranışa dönüşmemelidir. Böylelikle kişi kendini daha iyi tanıyacak ve anlamlandıracaktır. İnsan içindeki beni bilmek ve tanımak amacıyla kendisine baktığında; davranışlarının nedenlerini anlayıp gerekirse bunların, geliştirilmesi, geliştirilmesi, denetlenmesi için çözüm yollarını bulmak çabası gösterecektir. Kendini bilen, insan içindeki "benliği" tanıdıkça, bilinmeyen yanlarını öğrenmeye, dışarıya yansıtmadığı yanlarını azaltmaya çalışır. "Böylece gereksiz kaygılardan kurtulur. İstemediği, beğenmediği davranışlarını kolayca denetim altına alır" (Köknel, 1984: 409).

Topçu'nun, "iç gözlem terbiyesi" olarak nitelediği durum tasavvuftaki "muhasabe ve murakabe" kavramıyla oldukça paralellik göstermektedir. Hesap görme, hesaplama, kendi kendini sorgulama diyebileceğimiz muhasabe; "insanın, her gün, her saat, iyi-kötü, yanlış-doğru, günah-sevap, yaptığı şeyleri gözden geçirip hayırları güzellikleri şükürle karşılaması; inhirafları, günahları istiğfarla gidermeye çalışması olarak görülmüştür" (Gülen, 2009: 24). İç gözlem terbiyesinin tasavvuf terminolojisindeki karşılıklarından biri diyebileceğimiz muhasabe ile kişinin iç âlemini sürekli sorgulaması hedeflenmiş. "Kişinin, kalbine uğrayan her hatıraya, kafasında geçen her düşünceye parola sorar ve vize tatbik eder gibi yaklaşması ön görülmüştür" (Gülen, 2009: 27). Yine muhasabe, "Allah'ın hoşlanmadığı şeyi, hoşlandığı, sevdiği şeylerden ayırarak tedbirli ve dikkatli davranmak olarak da tarif edilmiştir" (Muhasibi, 2005: 56). Bu anlamda gerçek bir muhasabe yapmanın vasfı, aceleci, üstünkörü, derinine inmeden, hazmetmeden yoksun bir yaklaşımla olayları değerlendirmek değil; temkin, tedbir ve dikkatle odaklanma muhasabenin vazgeçilmez şartları olarak düşünülmektedir.

Diğer yandan, lügat anlamı itibariyle denetlemek, kontrol etmek bir şeyi devamlı düşünmek, gözetlemek manalarına gelen murakabe ise bir tasavvuf kavramı olarak kulun gönlüne ve iç dünyasındaki duygu ve düşüncelerine Allah'ın muttali olduğunu bilmesi ve bu nedenle kalbini Allah'ı anmaktan alıkoyacak kötü düşüncelerden arıtmasıdır (Yılmaz, 2000: 165). Murakabe onusunda söz söyleyen ilk mutasavvıflardan olan Ebu Muhammed Ceriri, bu mefhumu tasavvufun üzerine bina edildiği iki temelden biri olarak görmüştür. Topçu'nun, Nakşi şeyhi Abdülaziz Bekkine Efendi ile olan sağlam münasebeti (Kara, 2005: 45) ve sahip olduğu kendine has tasavvuf anlayışı düşünüldüğünde, muhasabe ve murakabe gibi iki önemli tasavvufi kavramın renklerini içinde barındıran "iç gözlem terbiyesini" çağının idrakine sunması akıldan uzak görülemez. Onun iç gözlem terbiyesinin biraz da bu anlamları taşıdığı söylenebilir.

Bunlara ilaveten, tasavvuf psikolojisinde iç gözlem kişinin kendini yetiştirmesinin, geliştirmesinin önemli bir aşaması dahası insanın hayat yolculuğu süresince kendisine eşlik etmesi gereken ayrılmaz bir vasfı olarak görülmektedir. Çünkü mutasavvıflar tarafından, insan nefsi salt iyi olarak görülmemiş, terbiye edilerek iyiye yükseltilecek bir mefhum olarak tanınmıştır. İslam sufileri, "Kur'an'dan

türettikleri bilinç durumlarıyla nefsi tanımlamışlardır” (Shaalan: 2008: 191). Buna göre, Yusuf suresinin bir ayetinden hareketle daima kötülüğü emreden bir nefis vardır : “*Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, daima kötülüğü emreder*” (Kur’an, 12:53). Diğer yandan, İslam sufilerince, Kıyame suresinden türetilen nefsi tanımlayıcı bilinç durumu ise şöyledir : “*Kendisini kınayan nefse yemin ederim ki...*” (Kur’an, 75: 2). Bunlar gibi pek çok ayetlerle nefis tanımlanmış ve mahiyeti keşfedilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda nefis salt iyi ve güzel olarak tarif edilmediği ve hem iyiye ve güzele hem de hem de kötü ve çirkine eşit derecede açık olduğu için, nefsin tüm bu halleriyle iç gözlem terbiyesiyle muhatap olmak, onu geliştirmek, iyiye doğru evrilmesi için çaba sarf etmek önem arz etmektedir. Böylece tasavvuf psikolojisinde de iç gözlem terbiyesinin önemli bir yeri olduğu görülmektedir. İç gözlem terbiyesi bireyin hayat yolcuğu boyunca yanından ayırmadığı bir niteliği ve tabiatına mal olmuş karakteristik özelliğidir.

2.3.2 Siyaset

Topçu’da ideal gencin şahsiyetinin inşasının önündeki kör kuyulardan biri de siyasettir. Yeni nesil siyaseti gelişimi ve özgün kişiliği için bir engel bilmedikçe yanılığ içinde olacaktır. Ancak şunu en başta belirtmek lazımdır ki günümüzde siyaset dendiğinde ilk akla gelenler bir siyasi parti ya da düşünceyi desteklemek, politika yapmak gibi anlamlardır. Ancak Topçu’nun kastettiği mana tam olarak bunların hiçbiri değildir. Sözlük anlamına bakıldığında siyasetin karşılığı olarak : “hükümet etme, memleket idaresi, politika hayatı, kurnazca iş veya hareket” (Parlatır, 2009: 657) ifadeleri karşımıza çıkmaktadır. Bu ifadeler arasında Topçu’nun fikir dünyasındaki “siyaset” sözcüğünün karşılığı olarak en uygun düşen sonuncusudur: kurnazca iş veya hareket”. Karşılaştığı her durumu bir şekilde aşmasını beceren, dıştan gelen her tesiri hiçbir iç gözlem kontrolüne tabi tutmadan hayatına buyur eden, her tesiri bir şekilde kendi menfaati doğrultusunda kullanan ve asla çatışmayı, karşı çıkmayı göze alamayan insan siyasidir. Bu hayatın kurnazıdır.

Bu yüzden en fazla ve şuurlu bir şekilde mutsuz olanlar ama bunun farkında olmayanlar, insanlarda kalbin varlığına inanmayanlar ve zekânın desise ve hile aleti, gizli bir hançerli el olduğunu anlamayanlardır. Siyaset ahlakı insanı samimice değil hep kurnazca hareket ettirmektedir. Bu siyaset, zekânın kalp ve vicdanın emri altına girmediği olmadığı bütün hareketlerimizde görülüyor. Örneğin, kadın kocasına karşı

istediğini elde etmek için aslında siyaset kullanıyor, evlat babasına karşı siyaset kullanabiliyor. Memur amirine karşı menfaati için siyaset kullanıyor. Hoca cemaate karşı siyaset kullanarak yerinde duruyor. Zira Topçu'ya göre de “Ailede, alışverişte, terbiyede, dinde siyaset. Samimiyetin düşmanı olan bu kelime, günahlarımızın hem de affedilmez günahlarımızın kaynağıdır. Kendi nefesine karşı samimiyetsizlik yani şuurla yapılan siyaset hiç affedilmeyen günahdır” (Topçu, 2007: 187). Bu anlamda, toplumun her kademesinde karşılaşılabilecek böyle bir siyaset ahlakıyla, kendine karşı samimi olamamayla yüzleşmek ideal yeni neslin ödevidir. “Hiç affedilmeyen bir günah” tabiri biraz ağır gibi gözükmemektedir ancak Topçu, ideal neslin iç vasıflarına bir psikolog ya da ruh hekimi hassasiyetiyle yaklaşmış ve onun kendini gerçekleştirmesine engel olacak her bir virüse karşı uyanık olmasını istemiştir.

Böyle bir siyaset ahlakı sadece hayattaki pozisyonunu korumak ve mevcut düzenine zarar gelmemesi için savaş veren bir insan tipi üretir. Bu insana varlığını daha da anlamlı kılmak için bazen itaat etmemek, başkaldırmak, isyan ahlakı kültürüyle hareket etmek, kabul etmemek gerektiğini anlatmak oldukça güçtür. Siyaset ahlakı, insanın iç yaşantısını diri kılmaz. Siyaset insanı, iç yaşantısının pusulasını değerler olarak değil de zevk, ihtiras ve istekler olarak belirlemiştir. Büyük bir hırsıyla bunların peşinden koşar. İstekleri, dilekleri, arzuları, menfaatleri hayatının merkezindedir.

Bu yüzden, isyan ahlakıyla menfi iç ve dış tesirlere başkaldıran irade ve hareketiyle hep kendini aşmaya çalışan, ahlak nizamını kendinde ve toplumda hakim kılmaya gayret eden ideal genç, tüm güzel şeyleri çirkinleştiren bu siyaset ahlakından uzak durduğu nispette hayallerindeki ve idealindeki gibi yaşayabilecektir.

BÖLÜM 3: NECİP FAZIL KISAKÜREK’TE İDEAL GENÇLİK TASAVVURU

3.1 Necip Fazıl Kısakürek Düşüncesine Genel Bakış

Necip Fazıl Kısakürek’in, uzun soluklu sanat ve düşünce yaşamı boyunca fikir ufkunda bir ideal gençlik tasavvuru oluştuğu görülmektedir. O “ideolocya”sını beklenen gençliği için inşa etmiş ve hayatı boyunca bunun mücadelesini vermiştir. Necip Fazıl Kısakürek de bir yıkılışlar savruluşlar, özden kopuşlar devrinin çocuğudur. Bir devrin kapanışının son perdesinin hemen öncesinde dünyaya gelmiş ve bir devin, Osmanlı medeniyetinin tarih sahnesinden çekilişine şahitlik etmiştir. Hemen akabinde, âdetâ akşam başka bir medeniyetin çocukları olduklarını unutup sabah kalktıklarında dünün inkâr edildiği bir vasatta yetişmiştir. Genç yaşında şiir alanında çok iyi eserler vererek dönemin tanınmış isimlerinden olmuştur. Fakat şöhret, başarı, makam öyle pek de önemseydiği şeyler değildir. Sürekli sorgulamalar, düşünceler, arayışlar sonunda büyük ruhi hafakanlar geçirir. 1934 yılına gelindiğinde buhranları artar ve çektiği fikir ıstıraplarıyla boğuşmaktan kaçmak için bohemliğin kucağına atılır. Fakat bu tercihin de kendisini düşünce sancularından kurtarmadığını, her şeyin daha da kötüye gitmeye başladığını anladığı bir sırada, bindiği bir vapurda karşısına oturan ve kendisine Abdülhakim Arvasi’yi adres gösteren, Hızır edalı bir insanla rastlaşır ve Abidin Dino’yla beraber daha sonra "kurtarıcım" diyeceği Abdülhakim Arvasi’yi ziyarete gider. Bu hadise, onun hayatındaki en önemli dönüm noktasıdır. Bu andan sonra Necip Fazıl’ın hayatı öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılmıştır. Bizim üzerinde çalışmalarımızı yoğunlaştırdığımız kısım, Necip Fazıl’ın bu ikinci bölümdeki düşünce, aksiyon ve hayatı anlayış tarzı olmuştur.

3.2 Necip Fazıl’ın Gençliğe Bakışı

Gençlik kavramı, tanımı, gruplandırma ve yaş dilimleri içindeki yerinin saptanması açısından, değişik toplumlarda ve dönemlerde değişik yaklaşımlarla ele alınmıştır. Hatta aynı toplumun çeşitli kesimlerinde bile farklı yaklaşımlar görülebilmektedir. Değişik ülkelerde ve değişik yayınlarda gençlik çağını 10-11 yaşları da başlatıp 26-27 yaşlarına kadar sürdürenlerin yanında 15-23 yaş arasını kabul edenlerde vardır.

Biz çalışmamızın birinci bölümünde, gençlerin psiko-sosyal ve özelliklerini etraflıca belirtmiştik. Bu bölümde ise özellikle ideal insan ve toplum tasavvuru olan düşünürlerin ve bu bağlamda Necip Fazıl'ın neden daha çok gençlik üzerinde durduğunu özetlemek istiyoruz.

Bu durumun nedenlerinin dört başlıkta toplanabileceğinin kanaatindeyiz: kimlik arayışı, özdeşim ihtiyacı, gelecek yönelişi ve kimlik oluşumu. Bu dört durumun da gençlik döneminde olanca şiddetiyle yaşandığı düşünülürse bu dönemin ne derece hassas bir dönem olduğu ortaya çıkar. Kimlik arayışı sorgulamalarının başladığı, soyut düşüncenin gelişmesiyle geleceğe dair planlama ve anlamlandırmaların yapıldığı, kendini bir konum ya da kişiyle özdeşleştirme davranışının görüldüğü böylesine bir kimlik oluşumu süreci düşünürlerin mutlaka gençlerle muhatap olmak istedikleri bir dönem olmuştur. Bir anlamda her düşünür kendi fikriyatının genç nesillerin dimağında makes bulmasını tasarlamıştır.

Gençler toplumun tarihin her döneminde toplumun taşıyıcı ve dinamik gücü olmuşlardır. Bu manada onların kabullenmediği bir davanın uzun sürmesi ve çok kişiye ulaşması düşünülemez. Necip Fazıl'ın "İslam inkılâbının ruhunu dökeceği kalıp gençliktir" (Kısakürek, 1976: 208) ifadesiyle bu durumu ortaya koyar. Yine tüm okurlarının büyük hayranlığını kazanan "Dünya Bir İnkılâp Bekliyor" isimli konferansına her yaştan dinleyenler olmasına rağmen şöyle başlıyor: Aziz Gençlik! Tek başına bu iki kelime bile beklenen değişimin kimler eliyle olacağına işaret eder ve yine bu iki kelimenin dinleyen ve okuyan gençler üzerinde nasıl teşvik ve tesir uyandıracığı açıktır.

Onun davasını tüm şubeleriyle ortaya koymaya çalıştığı İdeolocya örgüsündeki ilk muhatabın gençlik olduğu bir gerçektir. Sadece gençlerle alakalı başlıklara bakacak olursak dahi bu durum tüm çıplaklığıyla ortaya çıkar: Gençlik, Genç Adam, Türk Gençliğine, Anadolu Gençliğine, Görünmeyen Genç...

Özetle, Necip Fazıl'ın fikriyatının ilk muhatabı olarak gençliği gördüğünü, davasının ruhunun gençlikte ihya edilmesi gerektiğini görmekteyiz. Toplumun dinamik ve taşıyıcı gücü olarak gençlerin kabullenmesiyle ancak bir davanın ömrünün uzayabileceği gerçeğinden hareketle Necip Fazıl gençlere çok önem vermiştir.

3.3 Büyük Doğu Nesli

1943 Ekim ayında ilk sayısıyla yayın hayatına başlayan “Büyük Doğu” bu tarihten sonra Necip Fazıl dendiğinde ilk akla gelenlerdendir. Bu isimle basılan dergi daha sonra defalarca açılıp kapanacak ama Büyük Doğu ismi Necip Fazıl ve davasıyla özdeşleşecektir. Necip Fazıl 1934’te Abdülhakim Arvasi Hazretleriyle tanışmasının ardından o zamana kadar ki arayışları neticelenmiştir. O artık aradığını bulmuştur. Bu tarihten sonra fikri anlamda büyük bir değişim yaşar. Bu durumu “Mürşid” şiirinde şöyle özetlemektedir:

Bana, yakan gözlerle bir kerecik baktınız;

Ruhuma, büyük temel çivisini çaktınız!

Artık onun için “Bir dünya doğuyor, yepyeni bir dünya. Kat kat sis arkasında, yarı belirli, yarı belirsiz bir dünya” (Kısakürek, 1976: 78) demenin vakti gelmiştir. Ruhuna yepyeni ve büyük bir temel çivisi çakılan düşünür, farklı ve taptaze bir bakış açısıyla fikir dünyasını yeniden derleyip ömrünün sonuna kadar bu yeni anlayışla davasını neşretmeye çalışmıştır. Necip Fazıl fikir ve sanatının gücünü artık bu yolda kullanacaktır. O, “insan ve cemiyetin iç ve dış hayatını bütün değerliliği, sonsuzluğu, güzelliği ve doğruluğuyla tekeffül eden tek nizamın İslamiyet” (Kısakürek, 1976: 95) olduğuna inanıyordu. O yüzden bu davanın yeni baştan milletin kendi ruh kökünü muhasebe etmekten yani İslamiyeti bir kere daha anlatmaktan başka bir gaye taşımadığını ortaya koymak gerekir. Necip Fazıl bu durumu Büyük Doğu davasını etraflıca anlattığı İdeolocya eserinde şöyle ele almıştır:

Ve biz, kainat görüşünün İslamda, dünya görüşünün İslamda, insan görüşünün İslamda, iktisadi ve içtimai adalet görüşünün İslamda, müsbet bilgiler görüşünün İslamda, güzel sanatlar görüşünün İslamda, kadın görüşünün İslamda, devlet görüşünün İslamda, ordu görüşünün İslamda, siyaset görüşünün İslamda bulunduğu; bütün bu davaları ancak Yirminci Asrın ruh ve kafa çilesi içinde süzülecek bir tahlil ve terkip gözünün heykelleştirebileceğine ve bu heykelleştirme işinin bütün cihanda eşi görülmemiş bir ideolocya binası kuracağına, onun da isminin hem zaman ve hem mekan ölçüsüyle “Büyük Doğu” olduğuna inanıyoruz! (Kısakürek, 1976: 96).

Tarihte birçok filozofun ve düşünürün ideal düzen tasavvuru olmuştur. Platon'un "Devlet"inden, Campanella'nın "Güneş Ülke"sine kadar tüm örnekler zamanının altın niteliklerini kendinde toplayan bireylerin meydana getirdiği ideal toplumun eser planında müşahhaslaştırılmasıdır. Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'su da ilk başlarda sadece bir edebiyat dergisinin ismi olsa da daha sonra onun tüm fikri çabasının, uzun dava mücadelesinin neticesini içine akıttığı kalıp olmuş, özlenen, beklenen insan ve toplumun tüm şubeleriyle resmedildiği ideal bir çalışma olmuştur.

Necip Fazıl davasına adını verecek olan bu isimde karar kılarken oldukça seçici davranmıştır. Belli bir zaman diliminden beri cazibesini tamamen kaybetmiş "Doğu" ve ihtişam bildiren bir sıfat "büyük". Bu niteleme, özellikle Tanzimat'tan sonra Türk milletinin başına her türlü belayı açtığını düşündüğü Batı medeniyetine karşı duruşunun yanında Doğu'nun her sahada dünyada söz sahibi olduğu dönemlerin "bir kere yaşanmış olan bir kere daha yaşanabilir esprisiyle" tekrar yaşanabileceğine dair bir çağrışımdır. Diğer yandan, bu ismin Şark Dünyasına dair anlamlı çağrışımın yanında "doğu" manasına da alınabileceğini Necip Fazıl'ın ifadelerinden de anlaşılmaktadır (Kısakürek, 1976: 7).

O zaman biz çalışmamızda, "Büyük Doğu" tanımlamalarının daha nicelerini düşünürün eserlerine ve özellikle de İdeolocya Örgüsündeki müstakil bölüme havale edelim. Büyük Doğu davası merkezi Türkiye olan, şarkın yeniden eskimez ölçülerinin gücüyle doğuşunun temsil eden öncelikle ruhani ve içsel sonrasında sosyal ve müdahaleci bir gayretin ürünü olduğu Necip Fazıl'ın "Öyleyse büyük doğu, çizmeli ayaklarla dışımızdaki iklimlere doğru kaba ve nefsanî bir yürüyüş olmaktan ziyade, rüzgardan hafif topuklarla içimizdeki iklimlere doğru ince ve ruhani bir sefer" (Kısakürek, 1976: 8) ifadeleriyle de ortaya konabilir.

Bu bağlamda, tamamını "Büyük Doğu" olarak adlandırdığı davasında bu büyük doğuşun gerçekleştirilmesi adına ihtiyaç duyulan eskimez değerlerin ihyası hususunda özellikle hangi ölçü ve değerlerin öne çıkarıldığını görmek, onun ideal nesil tasavvurunun da beklediği ve özlediği insan tipolojisinin de ana hatlarını ele verebilecektir.

3.4 Necip Fazıl Kısakürek'te İdeal Gençliğin Temel Nitelikleri

3.4.1 Aksiyon

Necip Fazıl'ın eserlerini vermeye başladığı dönemde Türkiye'de etkili olan fikir akımlarına bakılacak olursa en etkili akımın sosyalizm olduğu görülür. Eserlerinden hayalini kurduğu şahsiyetin niteliklerini ortaya koyarken, beklediği gençliği bu sosyalizmin tüm anlayışlarından uzak tutmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Sosyal pozitivist karakterli olan bu sosyolojizm, konformist bir ahlaka neden olduğu için ferdi ve onun yaratıcılığını yok edip, ferdi sosyal organizasyonun ve determinasyonun bir ürünü olarak ortaya koymaktadır. Ferdin kendinde ve kendi kendisiyle birlikte olan varlığını yok eden, kendisine yabancı bir varlık olmasına neden olan bu sosyolojizm karşısında en etkili mücadele argümanlarını Maurice Blondel ve Bergson'da bulan Necip Fazıl, zamanında halk arasında oldukça ilgi ve alaka uyandıran Anadolu konferanslarında bu iki filozoftan özellikle çok söz etmiştir. Blondel'in Hareket Felsefesinden yola çıkarak ahlaki bir varlık olma vasfını yitirme ile yüz yüze kalan ferde, iman ve onu takip eden "aksiyon ile yeni bir ahlaki perspektif sunmaya çalışır.

Hareket felsefesi, Maurice Blondel'in (1861–1949) 1893'te doktora tezi olarak savunduğu L'ACTION adlı eserde esasları ortaya konulmuş ve daha sonra gelen eserleriyle de işlenmiş bir felsefedir. Blondel'in Hareket Felsefesiyle yapmak istediği, insanın tabii olarak yöneldiği tabiat-üstüne ruhun bir faaliyetiyle ulaşmak ve irade ile hareket sayesinde tabiat-üstüne ulaşmanın nasıl gerçekleştirilebileceğini göstermektir. Felsefenin araçlarını kullanarak tabiat-üstünü araştırmak ve araştırılan alana ulaşmanın imkânını tartışmak, L'ACTION'un konusunu oluşturmaktadır. Özünde dini bir alan olan tabiat-üstünün insanın somut varlığında kendini gösterdiği yer ise harekettir. Hareket, felsefenin tahliline kendini, tabiat-üstünün araştırılması için sunan somut ve şahsi bir hal olarak, Blondel'in araştırmasının merkezi kavramını teşkil eder.

Necip Fazıl'ın temeli hareket felsefesine dayanan bu "aksiyon" vurgusunu yaşadığı zamanın şartlarından bağımsız insanın sadece düşüncesini tatmin eden, duygularını heyecana getiren bir nazariye olarak nitelemek yanlış olur. O hem banka müfettişi olarak çalıştığı dönemde hem de memuriyeti bıraktıktan sonra Anadolu'nun çeşitli

yerlerine defalarca gidip gelmiş, oraları görmüştür. Necip Fazıl, İstanbul'daki fildişi kulesinden yazılarını yazan eserlerini yayınlayan, halkın içine hiç inmeyen biri değildir. Zamanının Anadolu'sunu çok iyi biliyordur. “Masum Anadolu'nun saf çocukları”nın bu vatani ayağa kaldıracağından şüphesi yoktur. Bu nedenle gözü hep Anadolu'dadır. Hareketsizliğin, işsizliğin belki de miskinliğin zirve dönemlerinden birini yaşıyordur Anadolu. İşte böylesi bir vasatta her yönüyle aksiyonu anlatmak, tarihteki ve tarihimizdeki büyük aksiyoncuları nazara vererek Anadolu'daki uyuyan dev biraz yerinden kımıldatmak, uyandırmak gerekmektedir. Necip Fazıl'ın böylesi bir zamanda ve böyle bir anlayışla “aksiyon” kavramını öne çıkardığı kanaatindeyiz.

Şimdi, lügat manasına bakacak olursak: aksiyon, lügatte kudrettir, mücerret kudretin, işte, iş üzerinde, iş halinde tecellisi demektir. Bir başka, fakat basit ifadeyle sadece şuurlu hareket, teşebbüs, hamle, tesir anlamına gelir. Bir işin mücerret manası, kıymet hükmü oluyor aksiyon. Gaye ve muradı olmayan iş, kendi kendisinden ibaret iş, madde planına bağlı miskin kıpırdanışlar ise aksiyonun ruhuna ve anlamına uzaktır. “Mesela bir tiyatro piyesinde vakanın umumi seyri, umumi kıymeti, o piyesin aksiyonudur. Böylece anlıyoruz ki, aksiyon basit lügat manasıyla bile, fiilde erimiş fikir oluyor. Bir fiil ki, onu meydana getiren fikrin tercümanı” (Kısakürek, 1964: 6)

Bu manada ortaya çıkan her harekete, her fiile aksiyon denemeyeceği açıktır. Bir düşünce ve fikrin, bir gaye ve idealin muradına bağlı olarak yürütülen iş ise aksiyon olabilmektedir. Dolayısıyla, hiç yerinde durmayan ya da sürekli hareket eden birini aksiyoner diye tanımlamak yanlış olacaktır. Peki, yapılan en basit işlerin bile arkasında küçük ya da sığ da olsa bir düşünce vardır. Böyle bir durumda ardında hangi fikir olan hareket aksiyon kıymetini kazanır? Necip fazıl bu durumu aksiyon konusunu müstakil olarak ele aldığı “iman ve aksiyon isimli eserinde şöyle izah eder:

“Aksiyon, sade iş ve fikir değil, üstün işe hak edilmiş, üstün fikir demektir. Herhangi bir iş ve fikir değil, dedik. Çünkü tam fikirsiz hiçbir iş yoktur. Bir sigara yakmak için bile, kibritin çıkarılması, çakılması, aksiyon budur. Yani aleladdenin üstü; harika yenilik ve çetinlik şartları içinde insanın kendi kendisini ve cemiyetini aşma cehti; aksiyon budur. Her işte imkân üstüne tırmanmak ve engeli aşmak davası; aksiyon budur” (Kısakürek, 1964: 7).

Yukarıda da görüldüğü gibi bir harekete aksiyon denebilmesi için insanın kendi kendisini ve toplumu aşma cehdi taşıması gerekir. Otomatik olarak yaptığımız psiko-motor hareketlere bir aksiyondur denemez. Kişinin şartlar ne olursa olsun yaptığı işi en iyi şekilde yapması, farklı bir orijinalliği yakalamaya çalışması, kendi idealini eşya üzerine nakşetmeye çalışması, aksiyon mefhumuyla ortaya çıkan bazı durumlardır.

Peki, onun ideal neslinin aksiyon da önderi nedir? Aksiyon konusunda örnek alacakları tavırlar nelerdir? Neler Aksiyon budur dedirtecek durumlardır? Necip Fazıl'ın bu sorulara verilecek cevabı hazır ve nettir: “İslam, iman ruhunun, bitmez tükenmez, durmaz dinlenmez aksiyonundan ibarettir” (Kısakürek, 1964: 10).

Bu münasebetle, Necip Fazıl fikriyatında Müslümanlığın vecd ve heyecan anlayışını muhafaza eden, onun en küçük emrine en ulvi mana gözüyle bakan, sonra da o emrin gerektirdiği mücadele ruhuna bürünen her fert, islamın, ebedi bir cehd, bir aksiyon davası olduğunu takdir eder. O zaman fikrin, dış âlemde, eşya ve hadiseler üzerinde kurduğu mimari, yonttuğu heykel; fikir kökünün, dış plan dediğimiz madde ve iş ağacında verdiği yemiştir aksiyon. Bir başka ve çok yerinde teşbihle, “ruhun, eşya ve hadiselerle sinerek, madde, boyut, hacim, şekil, renk ve ses kazanması” demek olan aksiyon Necip Fazıl'da islami tüm incelikleriyle ortaya koymaya ve yaşamaya çalışan insanların oldurmaya çalışacakları iç ve dış çizgilere sahip bir mefkûredir.

İslam'ın bağrında boy verecek olan hakiki aksiyon kaynağını bu yüce dinin iki temel kaynağından alacaktır: Kur'an ve hadisler. Bilindiği gibi Necip Fazıl bir din âlimi değildir. Ancak o kendini bu “büyük dava”nın gayri iradi vazifelisi olarak bulmuştur. Samimane ve her daim kusurlarından şikâyet ederek şahsi karizmasını ve popülerliğini bu büyük dava hizmetinde kullanmıştır. Anadolu toplumunun belki daha önceden bildikleri dini hakikatlerin farklı ve etkileyici bir dil tarafından tekrar anlatılması toplumda çok ciddi anlamda yankı bulmuştur. Necip Fazıl'ın kendine has orijinal üslubuyla dini hakikatleri sosyal yansımaları boyutlarıyla anlatması insanlar üzerinde tesir uyandırmış ve uyuyan bir dev olan Anadolu halkını harekete geçirme noktasında oldukça etkili olmuştur.

Necip Fazıl'ı davasının bu tarafıyla hiç şüphesiz Milli Mücadele döneminde Süleymaniye Camii başta olmak üzere halka ulaşabileceği her minvalde hakkı haykıran "Asım nesli"nin fikir mimarı Mehmet Akif'e benzetebiliriz.

Necip Fazıl'ın hakiki aksiyonunun kaynağını açık ve net olarak İslam olarak gördüğünü ve yüce dinin iki temel kaynağından aksiyon örneklerini nesillerin dimağına sunarak aksiyon davasını temellendirdiğini söylemiştik. Bu durumu özellikle konferanslarında sıkça kullandığı iki örnekle ortaya konulması meselenin daha iyi anlaşılmasına yardım edecektir. Bu bağlamda, Necip Fazıl'ın orijinalliğinin anlattıklarından değil, anlattıklarıyla döneminin sosyal konjunktürü kurduğu yeni manalardan ileri geldiğini söylemek gerekir. Bunlardan birinde milletimizin dilinde her daim tekrar edilen, "her hayrın başı" (Nursi, 2005: 11) olarak nitelenen, çok tekrar edilmesi nispetinde mana derinliği düşünülmeven besmele kelimesini Necip Fazıl şöyle ele alır:

"Evvela Besmeleyi alalım ele: Eğer her gün, her işimizde kullanmakla mükellef olduğumuz, fakat papağanvari dudaklarımızda gezdirdiğimiz, bu her fiilin anahtarına ait hikmeti düşünseydik, İslam'ın ne muazzam bir aksiyon temeli üzerinde kurulu olduğunu görürdük. Rahman ve Rahim olan Allahın ismiyle deyip, her kudreti ona bağladıktan sonra işe girişmenin güven duygusunu ve O'nun rahmetinden kulunda tecelli eden zafer iradesini düşünün! Bu iradenin, daima ilahi rahmetle, açmayacağı kapı mı vardır ki?" (Kısakürek,1964: 11)

Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi bu çağrının kendisi orijinal değildir; zira halk her daim dini hakikatlerin kıymetini bilmiştir ama Necip Fazıl, inandıklarına samimiyet hususunda toplumu iğnelemiş, rahatsız etmiş ve eleştirmiştir. Madem İslam'ın ruhunu hakiki manada taşıyan toplulukların yeryüzünde aziz olarak yaşadığı devirler olmuştur o zaman Anadolu'nun içinde bulunduğu şu durumda bir gariplik vardır. Necip Fazıl bu anlamda, yüce hakikatlerin sadece üstünkörü bilinmesinden manasına inilip hayata hayat kılınmamasından şikâyetçidir. O, ideal gençliğini zafer iradesine götürecek olan aksiyonu, ona her kapıyı açacak olan canlılığı kazanması için elindeki yüce hakikatlere derinlemesine, samimi ve tam inanmaya çağırmıştır.

Dinin iki temel kaynağına dayanarak verdiği örneklerle "aksiyon" mefkûresini sağlamlaştıran Necip Fazıl'ın hadis literatüründen süzdüğü seçme hadislerle de bu durumu devam ettirdiği görülmektedir. Yine çeşitli eserlerine yayılmış olan aksiyon meselesinin anlatımında şu hadisin çoğu kere kullanıldığına şahit olduk. " İki günü birbirine eşit olan zarardadır, aldanmıştır (İhya, 88) (Ali el-Karî, el-Masnû", 174)

Bu hadis yeni bulunmuş bir servet veya çok değerli bir maden gibi kitlelere sunulmuş ve adeta nesil Necip Fazıl tarafından bu hadisin gölgesinde yaşamaya davet edilmiş gibidir. O, bu hadise özellikle çok ehemmiyet vermiştir. Anadolu halkının asırlık hastalığının tedavisini bu hadisin manasıyla ihya edilmesinde görmektedir. Bu yüzden, kronikleşmiş bir hastalığa ilk kez yeni bir tedavi bulmuş olan bir tabibin coşkusunu yaşamaktadır. Ona göre, “Yalnız bu hadisin derinliği önünde bütün Garp tefekkürü hayran olsa yeridir” (Kısakürek, 1964: 15). Her gün biraz daha yeni, biraz daha başka bir hava yakalamak, fakat her gün özde ve esasta daima ölçülerinin gölgesinde kalabilmektir. Bu durum bir anlamda aynı mihver etrafında ebedi yenilik arayışında bulunmaktır.

Yukarıda sadece iki örnek vermekle yetindiğimiz hususta Necip Fazıl daha pek çok dini hakikati, ayet ve hadisi nazara vererek davasının aksiyon ayağını sağlamlaştırmıştır. Bundan sonra ise aksiyon hayatlarının her sahnesinde görülen örneklerle desteklenir. Artık aksiyon fikir sahasından fiil sahasına iner. Onun en başta en büyük aksiyoncular olarak zikrettiği dört büyük peygamberdir: “asıl büyük, büyük üstü büyük aksiyon bu dört peygamber zamanında başlar ve onların elinde tecelli eder. Hazret-i Musa’nın karşısında firavun, Hazret-i İsa’nın karşısında Roma ve Allah’ın sevgilisi karşısında bütün dünya” (Kısakürek, 1964: 17), bu peygamberlerin aksiyon sahnesi olmuştur.

Necip Fazıl’da aksiyon, yine bir hadise dayandırılarak iki önemli özellik taşır. Bu iki özellik aksiyonun iç ve dış yönleridir. Nitekim Allah’ın Resülü Hz. Muhammed (sav) tarafından “kişinin nefsiyle yaptığı cihad en büyük cihad” (Nevevi, C.II: 18-19) olarak nitelemiştir ki Necip Fazıl bu durumdan, “milyonluk orduların milyonluk ordularla cihadı, ancak küçük cihaddır. En büyük cihad, tek adamın kendi nefsi ile cihadıdır” (Kısakürek, 1964: 23) hükmünü çıkararak aksiyona bakışının iç ve dış olarak iki yönünü ortaya koymuştur.

O zaman Necip Fazıl’ın ideal gençliği bu iki oluşu gerçekleştirmekle vazifelidir. Aksi halde onun, “iki büyük aksiyon yolu var: Biri cemiyetimizle, dışarıya doğru; biri ferdiyetimizle içeriye doğru. Ferdiyetimizle içeriye doğru büyük aksiyon, o çok büyük bir dava” (Kısakürek, 1976: 53) diye tanımladığı durumu gerçekleştirememek Necip Fazıl aksiyonunu anlayamamak ya da en azından ortaya koyamamak manasına gelir. Çünkü Necip Fazıl da aksiyon en başta söylediğimiz gibi hakiki bir fikrin

eşyaya kendisini nakşetmesidir. İşte böyle bir aksiyon formülü ışığında, nereye ve hangi sahaya bakarsak bakalım, aksiyonculuk bir işin muvaffak olması için esastır.

Tüm bu nitelikleriyle özetlemeye çalıştığımız Necip Fazıl'ın ideal gençlik tasavvurunun ayırıcı bir özelliği olan aksiyonculuk vasfı bir başka niteliği zorunlu kılacaktır. Bu zorunluluğun adı inkılâpçılıktır.

3.4.2 İnkılâp

Aksiyon meselesini iyice kavramayı ve aksiyoncu olmayı, beklediği nesle, ideal nesline fitri bir görev olarak tanıtan Necip Fazıl, ısınan suyun belli bir dereceden sonra kaynaması gibi aksiyonculuğun da bir başka niteliği tetiklediğini hatta zorunlu kıldığını nazara vermektedir. Bu nitelik Necip Fazıl'ın ideal gençlik tasavvurunun ayırıcı diğer bir vasfı olan, inkılâp mefhumunu anlama ve inkılâpçılıktır.

Lûgatlarda inkılâp mefhumu genel olarak “devrim, dönme, dönüşüm, bir halden başka bir hale geçme” (Sevinçgül, 2006: 300) şeklinde tanımlanmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki inkılâp kelimesi devrim kelimesine göre daha ılımlı bir anlamı ifade etmektedir. Devirmek kökünden türetilen kelime yine bir halden başka bir hale geçme anlamını taşımasına rağmen bunun zorla ya da şiddetle olabileceği seçeneği her zaman tercihler arasındadır.

Necip Fazıl içinde yaşadığı toplumun kendi öz değerlerine dayanmayan, köksüz ve fiksiz her işi karşısında muzdariptir. Bu hali değiştireceklerin yolunu gözlemekte, onları çağına çağırmakta ve bir yandan da eserlerinde inkılâp meselesi üzerinde ısrarla durarak bu konunun fikir hamurunu karmaktadır. Bu yüzden bir inkılâp ve inkılâpçılar beklemektedir: “Tam 410 yıldan beri bir inkılâpçı bekliyoruz. Bunu tam 1566'dan beri bekliyoruz! Bunu, Kanunî Sultan Süleyman'ın idareyi, mütereddî oğlu Sarı Selim'e teslim ederek şâhane gözlerini yumduğu tarihten beri bekliyoruz!” (Kısakürek, 1976: 148) diyerek tarihi kırılmanın nereden başladığına işaret etmekte ve tüm muhteşemliğiyle yaşanan tarihin bir kere daha yaşanabileceği özlemindedir. Yalnız tarihi perspektif içerisinde Türk milletinde, daima tazelenmenin, yenilenmenin adı olan inkılâpçılığın nerede ilk kez sekteye uğradığı konusunda bilinenin aksine bir tespiti vardır.

Çoğunlukla bilinen görüşe göre Batı medeniyetini üstünkörü taklit etme, batılılaşma ve dağılma Tanzimat Fermanı'yla (1839) başlamıştır. Ancak Necip Fazıl sorunun başlangıcının çok daha önceye dayandığını tespit etmektedir. Her alanda aksiyon ruhunu sekteye uğradığı yenilikler üretememe ve geri çekilme döneminin başladığı bu tarih ona göre kırılma başlangıcının eşiğidir.

Necip Fazıl için bu inkılâp meselesi adeta bir tamam veya devam mesabesindedir. Mutlaka gerçekleştirilmesi gereken bir durumdur. Bu yüzden oldukça kararlı ve ısrarcıdır. “Beklediğimiz büyük inkılâp ve inkılâpçıya olan acıklı ihtiyacın son vâdesini yaşıyoruz! Ya onu Yirminci Asır güneşinin batışından evvel bulacağız; yahut bir daha bu meselelerin adını bile ağza alamaz hale geleceğiz! (Kısakürek, 1976: 149) derken bu net tavrını açıkça ortaya koymuştur. Diğer yandan, Necip Fazıl toplum içinde inkılâpçılık hususunda lokomotif görevi üstlenecek bir sınıf olmadıkça bu konunun fikirden fiile gitmeme talihsizliğini yaşayacağını belirtme sadedinde şöyle bir tespitte bulunmuştur:

“Dünya fikir tarihi boyunca çile doldurmuş her soylu kafa, bir bedahet kolaylık ve zerafetiyle hemen kestirir ki, cemiyet için belli başlı bir sınıfa istinat etmeyen hiçbir fikir sisteminin mimarî temeli atılamaz. Bizim sınıfımız, o cemiyet içinde, bir bahçenin ağaçları gibi, en olgun ve örnekli ruh ve kafa yemişiyle yüklü, üstün şahsiyetler manzumesidir” (Kısakürek, 1976: 150).

Necip Fazıl'da tüm meselelerin İslam dininin iki temel kaynağı olan hadis ve ayetlerle temellendirilmeye çalışıldığına bir önceki bölümde yer verilmişti. Bu anlamda, inkılâp ve inkılâpçılık; hak ve mutlak din Peygamberinin mukaddes ayak izleriyle açılmış yolu bulmak demektir! O hayattan inkılâp örneklerini yakalayıp anlamaktır. Çünkü inkılâp mefhumunun gerçek cevheri de ordadır. O zaman düşünürümüzün sürekli nazara verdiği “İki günü birbirine denk olan zarardadır” anlayışı içinde İnkılâp, hakikat arayıcılığı, hep o sabit ve mutlak mihverin (İslam'ın) “pörsümez tazeliği” ve “solmaz yeniliği” adına boyuna aramak, boyuna keşfetmek, boyuna değişmek, ermek olmak ve hiçbir durakta kalmadan terakki etmek demektir.

Özetle, Necip Fazıl ideal gençliğinde, aksiyonunun bir neticesi olarak hep bulunduğu halden bir üst hali düşünme ve her işi ideal bir mefkûreye bağlama hassasiyetine sahip olma noktasında inkılâpçı olmayı önemli görmüştür.

3.4.3 Ruh Hürriyeti

Çalışmamızın, Nurettin Topçu'da "Hürriyet" kavramının ele alındığı bölümde bir kavram olarak "hürriyet" ele alınmıştı. Tekrardan kaçınmak ve daha özlü bir anlatım için bu kavramın mahiyetiyle ilgili kısa bir açıklama yapıp Necip Fazıl'ın hürriyet anlayışına geçilecektir.

Meşrû her isteğin, herhangi bir engelle karşılaşmadan gerçekleştirilmesi veya herhangi bir baskı, mahkûmiyet, boyunduruk altında bulunmama hâli ya da seçme, seçilme ve hareket serbestîsi şeklinde yorumlanan hürriyet, ister düşünce tarihi, ister hukuk açısından üzerinde en çok yazı yazılan ve söz söylenen bir mefhumlardan biridir.

İnsan var olduğu günden bu yana hep hürriyet arayışı içinde olmuştur. Bu arayış yer yer onun kendi iradesini sezişi ve onu tam gerçekleştirmeye çalışması, zaman zaman da dinle, devletle, hattâ örf, âdet ve ahlâkla savaşı şeklinde cereyan etmiştir. Bu savaş bazen, liberalizmin "özgürlük ve serbestlik" şivesiyle, bazen, nihilizmin "hiçlik ve anlamsızlık" çılgınlıklarıyla, bazen ateizmin mütecâviz hezeyanlarıyla, bazen de komünizmin bohemliğe kaçan düşünceleriyle ifade edilmiştir.

Evet, başta İngiltere olmak üzere, bazı Avrupa ülkelerindeki işçi hareketlerinde bayraklaştırılan hürriyet düşüncesiyle, on sekizinci asırda Fransız İhtilâli'yle tanıdığımız hürriyet telâkkisi birbirinden farklı olduğu gibi, kapitalistlerin hürriyet anlayışları da komünistlerinkinden çok farklı bir görünüm arz etmiştir. Carlyle ona farklı bakmış, Goethe onu değişik şekilde tefsir etmiş, Ruskin onunla alâkalı garip yorumlar getirmiştir. Hölderlin onu "sırlı bir büyü" gibi göstermiş, Marx onu insanda hayvânî duyguların salıverilmesi şeklinde anlamış, Nietzsche ise onunla alâkalı yorumlarını bir çılgınlık felsefesi şeklinde ortaya koymuştur.

Hürriyet kavramını en çok işleyenlerin başında felsefeciler ve daha sonra din bilginleri gelmektedir. Meseleyi felsefe tarihi açısından ele alacak olursak hürriyet kavramı üzerinde tam anlamıyla bir ittifak sağlanmadığı vakiydir. Mesela, İlkçağ filozoflarından Aristoteles (M.Ö.384-322) "kimilerinin gerçekten özgür olabilmesi için ötekilerin köle olmaları gerekir. Uygar bir halkın kendi kültür kalıtımını sürdürebilmesi için, öteki ırkları sömürmesi ve onları tüm insan haklarından yoksun bırakması gerekir" (Aristoteles, 1993: 11) diyerek insanları doğuştan hür veya köle

şeklinde bir ayrıma tabi tuttuğu düşünülürse ilkçağdan bu güne kavram üzerinden ne gibi bir değişim olduğu ortaya çıkmaktadır. Biraz da bilginin tabiatına uygun bir şekilde birikerek ilerlediği düşünülürse, hürriyet kavramı konusunda oldukça fazla söz söylendiği görülebilir. Bu durumu ortaya koyma sadedinde Montesquieu'nun “özgürlük kelimesi kadar çeşitli anlam verilmiş, onun kadar insan kafasını çeşitli şekillerde yormuş başka bir kelime yoktur”(Montesquieu,1998: 231) sözü hürriyet kavramına verilen anlam çeşitliliği ile ilgili çok haklı bir tespiti ifade etmektedir. Diğer yandan, Rousseau (1712-1778) da “özgürlük her ülkede yetişen bir meyve olmadığından her ulus onu elini uzatıp kolayca elde edemez” (Rousseau, 1996: 131) diyerek özgürlüğün elde edilmesinin de çok kolay olmadığına bunun için bir bedel ödenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere kısaca hürriyet mefhumundan bahsettikten sonra Necip Fazıl'ın ideal gençlik tasavvurunun hürriyet anlayışına geçebiliriz.

Hürriyet; insan vicdanının önemli bir rüknü sayılan iradenin en esaslı rengi, en ehemmiyetli fakültesi ve en hayâtî bir buudu olarak Allah'ın insanoğluna en müstesnâ ihsanlarından biridir. Bu büyük ve müstesnâ ihsan, İslâm literatürlerinde, ferdin kendi haklarına sahip olması şeklinde tarif edilmiştir ki; daha iyi anlaşılması biraz da aksinin kavranılmasına bağlıdır. Bunun aksi ise, ferdin haklarına başkasının sahip olmasıdır ki, bu da düpedüz kölelik demektir. İnsana bu hakları, husûsî bir çerçevede bahşeden Allah'tır. Bu itibarla da insanın, bu hakları değiştirmeye, tebdil etmeye, satmaya hakkı yoktur. Zira, böyle bir anlayış ve davranış her şeyden evvel insânî değerlere karşı saygısızlık demektir. Böyle bir saygısızlığı irtikâp edenin, kendi varlığının şuurunda olduğu söylenemez; kendini idrak edememiş birinin de, gerçek mârifet, muhabbet ve Hakk'a kulluktan nasibi yoktur. İşte bu anlamda Necip Fazıl'da hürriyet salt bir hürriyet tasvir ve tasavvuru yerine daha çok insan ruhunun hürriyeti, “ruh hürriyeti” şeklinde ele alınmıştır:

“İnsanda, aynı insan tarafından biri istiklaline kavuşturulacak ve başına taç konulacak, öbürü de zindana tıklılacak ve ayağına pranga vurulacak iki zıt hüviyet vardır; Ruh ve nefis. Ruh, hürriyeti, hakikate esir olmakta bulur, nefis ise onu her istediğini yapmak manasına alır” (Kısakürek, 1976: 378).

Evet, yukarıdaki ifadelerinde de görüldüğü gibi Necip Fazıl'ın hürriyet kavramının hemen ardından andığı “ruh hürriyeti”dir. Bu bağlamda, tasavvufî bir yaklaşım ortaya konduğu söylenebilir. Çünkü klasik tasavvuf literatürü incelendiğinde ve

mutasavvıfların hayatları etüt edildiğinde, “ruhsal sükunet” tasavvufi eğitimin ana neticelerinden biridir. “Sûfîlerin çoğunluğu ise bu olayı ben-merkezli kişiliğin niteliklerinin yok edilmesi olarak görmüşlerdir” (Shafii,2008: 120). İnsanın kötülüğe aşına tarafının, hep kendini düşünen yönünün bir şekilde bastırılması ve belki de yok edilmesi ruhun özgürlüğüne kavuşmasının şartı olarak görülmüştür.

Peki, insanın eğitimi ve terbiyesi hususunda hürriyeti bu yönüyle öne çıkaran Necip Fazıl’ın bu düşüncelerine mukabil özgürlük kavramının farklı yönleriyle anlaşılmasında önemli katkılar yapmış isimlerin düşünceleri nasıldır? Farklı ya da benzer noktaları nelerdir? Meselâ, bu Avrupa eğitim tarihi açısından “hürriyetçi eğitim”in en önemli temsilcilerinden sayılan olan Rousseau ve Schopenhauer da “Tanrının ve hemcinslerinin hizmetinde olarak insanın kendi nefsinin reddetmeyi ve bu yolla da dünya üzerinde Tanrı imparatorluğunun kurulmasına hizmet etmeyi esas ideal olarak kabul eder” (Aytaç, 1992: 278).

Rousseau ve Schopenhauer’in görüşlerinden önemli derecede etkilenen ünlü Büyük Rus yazar Tolstoy’a göre de “insanlık, tabiatın uzaklaşıp medeniyete girdikçe bozulmuştur. Medeniyetin her çeşidi bir kötülük olup insanlığa yalnızca sefalet getirmiştir” (Aytaç, 1992: 278). Her üç şahsiyet de her türlü medeniyetten kaçmayı, kiliseden çıkmayı, devletten ve onun baskısından kurtulmayı salık verir. Buna karşılık basit bir köylü hayatı yaşamayı, herkesin ortak malı olan toprağı işlemeyi, herhangi bir mülke sahip olmamayı tasvip eder. Onların taslağını çizdikleri ütopyik düzende insanlar, sınıfsız ve zümresiz bir cemaat olarak görülmekte ve insanlar, kendi yaptıkları kanunlardan daha mükemmel olan Tanrının kanunları ile, yani aşk, vicdan ve sevgi kanunlarıyla birbirine bağlanmaktadır. Hatta Tolstoy, bu temel ilkelere hareket ederek, yeni bir eğitim sistemi geliştirmeye ve bunu bizzat kendi çiftliğinde bir okul kurarak uygulamaya koyup gerçekleştirmeye çalışmıştır. Hem temel ilkesi hem de amacı özgürlük olan bu eğitimin ömrü çok uzun sürmemiştir.

Necip Fazıl düşüncesindeki özgürlük ise tam anlamıyla amaç değildir. Hedefe götürücü bir araçtır. Bu durum onun “Hürriyet bir gaye değil, vasıta ve gaye bir tarafa bırakılıp vasıta gayeleştirilemez” (Kısakürek, 1976: 378) ifadesinde net olarak ortaya çıkar. Burada onun hürriyetten yine Allah’a götürücü bir araç olarak bahsettiğini görmekteyiz ki şu ifadeleri de bu görüşü desteklemektedir: “Hürriyet, hakikate ermek için, canlıların havaya muhtaç olması gibi vicdanlara vasıta

kıymetinden ibarettir ve hakikate erilince, hürriyetin en büyük tecellisi, hakka esaretten başka bir şey değildir” (Kısakürek, 1976: 379).

Diğer yandan, Necip Fazıl’daki hürriyet görüşü insana alabildiğine hudutsuz bir hareket sahası veriyor anlamına gelmemektedir. Rousseau, Schopenhauer ve Tolstoy da bu sınırların aşk, sevgi ve vicdan gibi mücerret kanunlar olduğunu görmekteyiz. Necip Fazıl ise, “insan hür değildir; hür olan eşek veya köpektir. Tam frensizlik ve alıkoyucu melekelerden yoksunluk manasına hayvani hürriyet, hayvanda bile sınırlıdır ve ona pisliğini toprakla örttürecektir kadar olsun, bir hicap zabıtası telkin edicidir!” (Kısakürek, 1976: 378) der, insanın mutlak hürriyetini kabul etmez. İnsanın hürriyetinin ancak hak idealine bağlanması nispetinde gerçek mahiyetine kavuşacağını savunan Necip Fazıl, “Hürriyetin hak için olmadığı yerdeki felaket, hürriyetin sırf kendisi için olduğu yerdeki felaketten küçük değildir. Yani zulme esaretle nefse esaret aynı belâdır” (Kısakürek, 1976: 379) ifadesiyle fikir mimarlığını yaptığı neslin hürriyeti de yalnızca hakka aşinalığın bir gereği olarak görmesini istemektedir.

Bunların yanında, Necip Fazıl’ın hürriyeti arayan ve onu gerçekleştirmeye çalışan ideal insanının her türlü medeniyetten kaçan bir insan tipi olduğunu söylemek güçtür. Yukarıda anlatıldığı gibi medeniyetin her türünün insanı sefaletle sürüklediği tarzında bir telakki yoktur. Onun hak ve hakikat için hürriyeti bir araç olarak gören nesli, her türlü nefis baskısından kurtulup ruhun hürriyetine kavuşması idealini toplumdan kendini soyutlayarak değil kendi manevi değerlerine dayanarak bizzat toplumun içinde gerçekleştirecektir. Ruhun özgürleşmesi, hürriyetine kavuşması davası hayatın ve toplumun ortasında vuku bulacaktır.

3.4.4 Nefs Mücadelesi ve Toplum

Mevlâna Celaleddin Rûmi, halkın içindeyken de Hakk’la beraber olan insanları "bir ayağı pergel gibi şeriatta, diğer ayağı ise yetmiş iki milletin içinde" benzetmesiyle anlatır. Pergel metaforu kendi değerleriyle başkalarının, başka kültürlerin içinde kayıp düşmeden, sendelemeden, sürçmeden dimdik ayakta durabilen sağlam bir şahsiyeti temsil eder. Gündemlerin hızla değiştiği, çeşitli moda ve akımlarının saman alevi gibi aniden parlayıp söndüğü ve değerlerin olağanüstü çabuklukta tüketildiği günümüzde bir dantelin desenlerini oluşturur gibi şahsiyetin inşası için uğraşmak,

değişmeden sürekli gelişmek zor bir meseledir. Hem tüm canlılığı ve çekiciliğiyle akıp giden hayatın içinde olmak ve o akıntıya kapılmamak hem de bir kenara çekilmeyip hayatın tüm tesirlerini değerlerine dayanarak karşılayabilmek zor ve özel bir gayret gerektirmektedir. Necip Fazıl düşüncesinde insanın böylesi bir vasatta gelişip olgunlaştığı göz ardı edilmez. O ideal gencin fikir mimarı olarak bu durumunu tespit etmiş ve nasıl bir tavır geliştirilmesi gerektiğini tartışmıştır. Necip Fazıl'ın ideal genci hem kendi nefsinin açmak için gayret gösterecek, kendi mevcut halinden memnun olmayacak daha kâmil manada bir insan olmaya çalışacak hem de bunu o zamana kadar alışık olunduğu şekilde bir kenara çekilerek, dünyadan elini eteğini çekerek değil akıp giden hayatın tam ortasında yapacaktır. Bu anlamda o kesinlikle inzivayı kabul etmez. Aktüalitenin içinde kendine has bir aktüaliteyle var olma kavgasını veren bir insan modelini arzular. Bir başka ifadeyle adeta bir refleks insanı haline gelmiş bir şahsiyeti değil kendi öz değerlerine dayanan bir aksiyonu ortaya koyan bir şahsiyetin gün yüzüne çıkması gerektiğine inanır.

Diğer taraftan Necip Fazıl'ın bizzat kendisi kendi yaşantısıyla bu yukarıda belirttiğimiz hâlin tercümanı olmuştur. Hem internet ve televizyon medyasının ortalıklarda olmadığı o dönemde medyanın merkezi sayılan Bâb-ı Ali'de sanat, düşünce ve davasının neşriyatını aktüalitenin tam içinde sürdürmüş hem de eserlerine açıkça yansıdığı şekilde kendi nefis mücadelesini sürdürmüştür. O bu anlamda bir yandan yaşadığı devrin en ünlü ve karizmatik adamlarından biri, diğer yandan da sanki seyr-i sülûk-u ruhaniden nefsinin bir üst mertebeye taşımaya azami gayret eden bir mürit gibidir. Bu durumu daha net görebilmek için tasavvufi bir kavram olan nefsi kısaca incelemek ve Necip Fazıl'ın eserlerine yansıyan nefis mücadelesinin örneklerini görmek, her şeye rağmen kenara çekilmeye razı olmayarak toplumla iç içe oluşunu bilmek faydalı olacaktır.

Birçok tanımlaması yapılan tasavvuf özlü bir tanımlamada, “İslam'ın ruh hayatı ve İslam Peygamberi'nin şahsında temsil ettiği manevi otoritenin, müesseseleşmiş ve günümüze kadar yaygınlaşarak gelmiş şekli” (Yılmaz, 2000: 17) olarak tarif edilmiştir. Tasavvuf literatüründe “nefs” konusu oldukça geniş bir yer tutar. Hatta bu ilmin en baş ve önemli gayesi her kemale engel olduğu düşünülen “nefs”in terbiye edilmesidir. Nefis derken çoğu zaman nefis-i emmareyi kastederiz. Kötülüğü emreden bu nefis, zamanla terbiye göre göre, günahlardan uzaklaşa uzaklaşa safiyet kazanır.

Sonunda Allah'ın razı olduğu bir nefis olma makamına kadar çıkar. Nefis için değişik tarifler yapılmıştır. Bunlardan birkaçına bakacak olursak: “Bir şeyin zâtı, kendisi, hakikati.” Elmalılı Hamdi Yazır'a göre ise “Bedene müdebbir (bedeni idare eden) olan ruhtur.” Bir diğer tanımlamada şehvet ve gazabın başlangıcı olan kuvvedir”. Bir başka tanımlamada ise “Şehvanî arzulara ve şeytanî yollara itirazsız, severek giren ve daima kötülüğü emreden düşmandır.” Nefs-i emmare, insan nefsinin en aşağı mertebesi ve “Muhakkak nefis kötülüğü emredicidir” (Yusuf suresi, 53.ayet) âyetinin haber verdiği büyük düşmandır. Şehvet, hırs ve hasedin emrine girmekle, ruh ve kalbi aşağıların ve bayağuların hizmetine sokmağa çalışır. Başar'a göre de, kötülüğe âşık, harama düşkün, sefahate hayrandır. Hayırlı işlerde tembel ve ürkek, şerde cesur ve atılgandır. Şeytanı meleklerle secdeden men eden haset ve kibir, bu nefsin önde gelen sıfatları ve en belirgin özellikleridir (Başar, 2007: 98)

İnsanlar nefislerinden ve şeytandan gelen kötü telkinlerle, ilâhî fermandan gelen hidayet haberleri arasında bir mücadele verirler. Kazanılan her mücadele, yani yapılan her ibadet, vazgeçilen her kötülük, uzak durulan her haram nefis için bir terakki basamağı ve bir temizlenme ameliyesi olur(Başar, 2007: 98). Yükselme yoluna giren bu nefsin son durağı rıza makamıdır; Allah'ın takdir ettiği her şeyi rıza ile karşılayan ve böylece Allah'ın da kendisinden razı olduğu bir nefis olma makamı. Bu makama eren nefse, Cenab-ı Hak şu hitapta bulunur: “Ey mutmainne nefis (Güvenceye kavuşmuş ruh)! Sen Ondan O da senden razı olarak Rabbine dön. Seçkin kullarım arasına karış (dahil ol) ve cennetime gir.” (Fecr Sûresi, 89/27-30)

Yukarıda nefsin kısa tarifinde de görüldüğü gibi daima kötülüğü emreden bir nefsi taşıyan insan eğer kendini aşma ve geliştirme gayretinde ise bir ideal taşıyorsa karşısında işi yokuşa süren bir nefis ile karşılaşması mukadderdir. Tam bu noktada Necip Fazıl'ın ideal gençliğinin önemli bir vasfının da işte bu nefis mücadelesini vermesi ama onun da yaşamıyla ortaya koyduğu gibi bu gayreti ortaya koyarken alışlageldiği şekilde münzevi bir yaşam tarzıyla değil bilhassa toplumun içinde durarak bu işin devam ettirilmesi gerekmektedir.

İnsan iradesi Necip Fazıl'ın ifadesiyle “köpek nefsin” elindedir. İnsan Allah'ın istediği insan olmaktan o yüzden uzaklaşıyor. Bir takım kötü adamların kötü ideolojilerin, Allahsız telkinlerin baskısıyla, cemiyet mütemadiyen kötüye, dolayısıyla Allah'ın istediği toplum olmaktan öteye sürüklenmektedir.

Bu çirkinlik ve kötülükler toplumun nefsidir. Tıpkı kişiyi kötülüğe sürükleyen nefsi gibidir. Yani basit, çığırkan, Allahsız tutumlar, toplumu kendinden, tarihinden, özbenliğinden ve dolayısıyla Allah'ın istediği safiyetten uzaklaştırmaktadır. Benliğe kapılan bir insan gibi toplum da haksızlık, zulüm ve adaletsizliklerin merkezi olmaya başlamaktadır.

Necip Fazıl eline kalemi aldığından beri nefis konusuyla ilgilidir. Toplumun nefsi ve Biz teması ise 1946'lardan sonra şiirine girmektedir. Bir şair olarak toplum nezdinde en meşhur şiirlerinden biri olan Sakarya türküsünde de biz kavramının temsil edildiğini görüyoruz. Sakarya, Anadolu'dur. Tarihten bugüne ürk cemiyetidir. Sakarya çok temiz, mağrur, coşkun ve ihtişamlı akması gereken Biz'e (millete) yön vererek toplumu felce uğratan kara nefis yüzünden, Sakarya yani ülkemiz köledir. kendi vatanında gariptir. Allah yolunun divanesidir, Yunus'un büyük ruhundan kopmuş bir çaresizdir. Kendisine sürekli kelepçe vurulan, akmasına engel olunan bir sembol ırmak halindedir. Zaten o şiirde de Ben ve Biz'in yarışması aşağıdaki iki satırda da görülmektedir:

Su iner yokuşlardan hep basamak basamak;

Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.

Necip Fazıl'ın toplumun Ben'ini daha açık ifade ettiği bir diğer şiiri ise Destan'dır. Necip Fazıl bu şiirinde toplumun benini oluşturan çirkinlikleri bir bir sayar, ahlâksızlıklar, sosyal adaletsizlikler, basitlikler, baskılar, Allahsız teoriler hep hicvedilir. Toplum beninin genel görünüşü aşağıdaki şu mısralarla anlatılır:

Çatırtılar geliyor karanlık kubbemizden

“Durum” diye bir laf var, buyurunuz size durum;

Bu toprak çirkef dolu, bu gökyüzü bodrum.

Necip Fazıl'ın ömrünün sonuna kadar “Ben ve Biz” ile yani insanın fenalıkları ve toplumun bozulmalarıyla didiği doğrudur. En başta kendi nefisini yaka paça eden bu mücadelenin sonunda ondan Yunus gibi “ballar balını buldum, kovanım yağmalansın” müjdesini duymamaktayız. İlk şiirinden son şiirine kadar kendi beninden yakınan şair ve düşünce insanının ondan kurtulup kurtulamadığı muammadır.

Bu bağlamda ilk şiirinden son şiirine kadar cemiyetin nefsiyle didişen mütefekkir bu mücadelenenin bir çırpıda başarıya ulaşmayacağını bildiği için Akif gibi meseleyi zaman zaman geleceğe bırakmaya, gençliğin ülküsünü yapmaya çalışmıştır. İşte Muhasebe şiiri bu görüşü yansıtmaktadır:

Ben bir genç arıyorum, gençlikte köprübaşı!
Tırnağı en yırtıcı hayvanın pençesinden
Daha keskin eliyle, başımı ensesinden
Ayırıp o genç adam, uzansa yatağına
Soruverse: ben neyim ve bu hal neyin nesi
Yetiş, yetiş, hey sonsuz varlık muhasebesi.

Necip Fazıl'ın bu mücadelelerinde zirveye çıkan hatta bazen bütün insanlık fakat daha çok mazlum milletimiz adına konuşan bir şair olduğu muhakkaktır. Lâkin zamanla beraber kötülükler de artmaktadır. Öte yandan Necip Fazıl ideler âlemini bulmuştur. Ancak bulduğu ideler âlemine daima hasret kalmıştır. Yunus Emre'deki ilahî âleme kavuşmuş olmanın huzur ve itminanı onda görülmemektedir. Bu durumun belirgin örneklerinden sayılabilecek mırallar ise “Sonsuzluk Kervanı” şiirinde mevcuttur:

Sonsuzluk kervanı, peşinizde ben,
Üç ayakla seken köpeğim!
Bastığınız yeri taş taş öpeyim;
Bir kırıntı yeter kereminizden!
Sonsuzluk kervanı peşinizde ben.

Yukarıdaki mısralarında görüldüğü gibi o âlemi, gören, bilen, tasavvuftaki aynelyakin, ilmelyakin, mertebelerine varan ama hakkalyakini büyük bir hasretle bekleyen bir şair. Biz ile mücadelesi ise, çağdaş bir mutasavvıfın davranışı sayılabilir. Tıpkı, Allah'a ulaşip insanlara dönmek suretiyle ikinci devrini yapan bir ermiş göreviyle toplumu sarsarak düzeltmeye çalıştığı gibi Necip Fazıl da çökmüş bir cemiyeti kurtarmak istediği ve bunu başaramadığı için devamlı çılgınlık atan bir muzdariptir. Hem kendi nefsi hem de toplumun nefesine başkaldıran bir çilenin çılgınlığa dönüştüğü görülmektedir. Zaten tarih boyunca fikrini aksiyona çeviren düşünce ve dava adamları yaşadıkları toplumu hep rahatsız etmişlerdir. Toplum nefesine ayna tutup onu sorgulamışlardır.

Bu noktada çalışmamızın sınırlarını teşkil eden “ideal gençlik tasavvuru” başlığı altına ne yazılabilir? Sürekli kendi ve toplum nefsiyle hesaplaşmalar yaşayan ve bu durumu hissedilir biçimde eserlerine taşıyan Necip Fazıl ideal gençliğe ne söylemektedir? Kanaatimizce, bu durumda üzerinde durulması gereken ilk nokta Necip Fazıl’ın özlediği neslin en önemli niteliklerinden birinin her daim bir nefis mücadelesi içinde olması gerektiğidir. Daha sonra ise bunun o zamana kadar en bilinen şekliyle tamamen dünyadan elini eteğini çekerek değil de bizzat toplumun içinde yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Diğer yandan, Necip Fazıl’ın ideal insanı ve özelde ideal genci toplumun iyiye, güzele, hakka ve hakikate doğru tekâmülü için kendi ideal değerleriyle toplum nefsini karşılaştıracak ve neticesinde toplumu, toplum bundan rahatsız olsa da sarsacaktır. Sonuç olarak bu iki özellik onun ideal gençlik tasavvurunun belirgin vasıfları olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.4.5 İdeal ve Taklit

Ergenlik dönemi gencinin kimlik arayışında cevabını bulmaya çalıştığı sorular arasında “Hayatın anlamı nedir? Nasıl bir hayat tarzı oluşturmalıyım? Hayatımın hedefleri nelerdir?” gibi hayatın anlamını araştırarak dünya görüşünü, birtakım inanç ve değerlerini oluşturmada etkili olacak, insan nereden geldi, nereye gidiyor, hayatın manası ve amacı nedir” ve benzeri sorular da onun kendisini bulma çabalarında önem kazanmaktadır (Doğan, 1985: 172; Ataç, 1991: 33). Bu bağlamda, Necip Fazıl hayatın anlamını araştıran gençlik zümresi için “ideal” kavramı üzerinde ısrarla durmaktadır. Diğer yandan, Naci Kula’nın, ergenlerde kimlik ve din ilişkisi üzerine yaptığı bir araştırma da bu durumu destekler niteliktedir. Söz konusu araştırmaya göre gençlerin dindarlık seviyelerinde en çok benzetmek istenen kişilerin tercih edilme sebeplerine ilişkin değerler incelendiğinde bu kimselerin öncelikle düşünce ve idealleri sebebiyle tercih edildikleri anlaşılmaktadır (Kula, 2001: 90). Yüksek düşünce ve idealleri olan şahsiyetlerin daha yüksek oranda gençlerin özdeşleşme örneği olarak seçildiği anlaşılmaktadır.

Necip Fazıl’da ideal neslin şahsiyetinin yapıcı ve yıkıcı olarak birbirine zıt iki kutbu sırasıyla ideal ve taklittir. Onun, birçok kötü nitelemesinin arasında beklediği örnek insanın en kabul edilemez niteliği olarak taklit vasfını görmekteyiz. Diğer yandan bu niteliğin tam tersi bir durum ise ideal mefhumu için geçerlidir. İdeal, hem etraflıca

anlaşılması gereken bir mesele hem de beklenen gençliğin doğal bir sıfatı konumundadır.

“ideal”e bir kavram olarak bakıldığında, öncelikle kendisinden türediği “idea”nın bilinmesi gerekir. İdea Antik Yunan felsefesinde ve özellikle de bu dönemin meşhur filozofu Platon’da “duyularımızla algıladığımız şeylerin, nesnelere yetkin ilk örneği, öz doğru ya da kesin bilginin nesnesi anlamına gelen bir terimdir” (Cevizci, 2000: 484). Platon’a göre idealar, zaman ve mekan içinde bulunan somut nesnelere ayrı olarak, kendilerine ait soyut varlıklar evreninde var olurlar. Bu görülenin ötesinde, bu gölge dünyadan başka, asıl ve gerçek bir dünyanın olduğu düşüncesidir.

Filozof Platon, aynı zamanda “bütün çağların en büyük eğiticisi olmuştur” (Aytaç, 1992: 36). Ona göre insan eğitimi, bütün bilimlerle felsefenin esas amacını teşkil eder. İnsanın en yüksek değerlere göre biçimlendirilmesi ve en yüksek değerler doğrultusunda devlete hizmet etmesi, Platon’da felsefe ile hümanizmin esasını teşkil eder. Platon görüntülerin gerisine erişince ulaşılabilecek olan ideallerin özüne gerçek varlık niteliği atfetmektedir. O yüzden bu özleri aslı imajlar, ideler olarak adlandırmakta ve ideler aleminin gerçek dünyayı ve gerçek varlığı teşkil ettiğini öne sürmektedir.

İdeal ise felsefe lügatlarında, “yalnızca düşüncede var olup gerçekte olmayan şey; türünün tek örneği olup kopya edilecek, kendisine öykünülecek model; aktüel olanın kendisini hayata geçirdiği oranda anlam ve değer kazandığı standart” (Cevizci, 2000: 485) gibi anlamlara karşılık gelir. Bu anlamda ideal, arzu ya da istemenin hedefi olan yetkin nesnedir. Karakter ve eylem bakımından olana karşı olması gerekeni gösteren bir temel ölçüttür. Bu bağlamda, filozof ya da düşünürlerin, var olan düzen karşısındaki hoşnutsuzluklarının bir sonucu olarak tasarladıkları düzene, insanların tam olarak gelişebilecekleri, gerçek mutluluk ve refaha ulaşabileceklerini düşündükleri toplum düzenine, gerçeklikte değil de sadece düşüncede var olan düzen anlamında ideal düzen adı verilir.

Necip Fazıl da içinde bulunduğu düzenden hoşnutsuzdur. İdeal fertlerden mürekkep ideal bir toplum özlemindedir. Bu nedenle hayalini kurduğu ideal gençlik tasavvurunun fikir hamurunu karmaktadır. İdeal mefhumu Necip Fazıl’ın fikir aynasında Antik Yunan’dan günümüze kadar tarihi gelişimi içinde değerlendirilip

son kıymet hükmünü, “İslâm yenilenemez, anlayışı yenilemek gerekir; güneş yenilenemez, göz yenilenir” (Kısakürek, 1976: 95-96) bakış açısından alır. Bu anlamda, “her işin ve mefhumun hakikati” olarak görülen İslam dinine her an biraz daha nüfuz etmek ideal olarak görülmüştür.

İdeal, eşya ve hadiseler üzerinde kendi nakşını görmek isteyen bir fikrin belirttiği hasret, iştihak, hayal ve plandır. Eğer fikir ve düşünce bir beyin ise ideal de kalptir. Küçük ve miskin fikre dayanan hiçbir arzu, heves merak ve davranış ideal olamaz. Bir şeyin ideal olabilmesi için mutlaka cemiyet planında ulvi bir oluş ve erişe göz dikmesi lazımdır. İşte bu anlamıyla ele alındığında her ideal bir gayedir; fakat her gaye ideal değildir. Gayeler aşağılara düşebilir, idealler düşemez. Çünkü ideal, fikir ve fiil yönüyle kendini aşmış bir ruhun eseridir.

Necip Fazıl’da her inanılan şey ve bağlanılan fikir, daha ilerisini, ötesini fethettirmek için insana bir basamak üstünün, bir ufuk sonrasının cezbesini aşılır ki, ideal işte budur. Bu cezbe kara sevdaya ve divaneliğe kadar gidebilir. İşte tam bu noktada O, idealin fert planında istediği aşk, vecd, cehd ve azm hamlesine en güzel misal olarak Şirin’e kavuşmak için dağı delen Ferhat’ı gösterir. Bu anlatımdaki erkek, et ve kemikten ibaret basit bir kadın misaline talip olmanın çok üstündedir. Onun bu misalindeki Şirin mistik bir unsur, sembolik bir hüviyet, yani bir “ide”, “fikir” dir .

Meseleye bu tarzda yaklaşımıyla Necip Fazıl’ın hayalindeki örnek insan tasavvurunun her iş ve hamlesinin ideal buutlu olmasına ehemmiyet verdiği görülür. Ona göre bir subayın mareşal, bir tüccarın milyoner olma ihtiras ve gayesi ideal değildir. Fakat o subayın hayalinde bir “ Altun Ordu” nizamı yaşıyor ve o tüccarın emelinde içtimai bir davanın harcına sarf edilecek bir servet fikri hüküm sürüyorsa, bu tiplerden ikisi de ideal sahibidir. Bu durumu daha net bir şekilde ortaya koyduğu görülür:

“İdealinin kara sevdalısı ve divanesi olmayanlardan hiçbir şey beklenemez. İdeallerin ideali olan İslam’ da beş vakit namazını, çalıştığı dairenin devam defterini imzalarcasına eda eden hissiz bir Müslüman idealist olmaya uzaktır. Fakat namaz kılarken şeriata saygı ve sevgisinden kaburga kemikleri çatırdayan Bayezid Bestami en büyük idealist” (Kısakürek, 1976: 429).

Böylece yaptığı her işi aradan çıkarma, bir an önce başından savma düşüncesiyle değil de şuuruna vararak, iradenin hakkını vererek yapabilmenin o işte ideali yakalamanın önemli bir boyutu olduğu anlaşılmaktadır. Öyleyse, “bir işin hiçbir

unsuru zayi olmayacak şekilde kitaplık çapta, bir kitaba kaydediliyormuşçasına yapılması” (Kısakürek, 1982: 9) Necip Fazıl da idealist olanların davranışdır. İdeal toplum düzeni de bu idealist bireylerin bir sınıf oluşturacak kadar artmasıyla mümkün olabilecektir.

İşte böyle bir toplum düzeninin inşasına mani olacak ve bu ideal toplumun harcı mesabesinde olan idealist şahsiyetlerin yetişmesine imkan vermeyecek hastalık ise taklittir. Necip Fazıl’a göre, “Anadolu halkı, hele son yüz yıllık taklit ve izmihlal devrimizde, her an biraz daha kesifleşen bir yılgınlığa uğramış, uğratılmış ve apıştırlıp bırakılmıştır” (Kısakürek, 1976: 408). Böyle bir süreçte, bir millet ve cemiyette hareket imkanları baltalanırken, sonuna kadar ulaşacak olan, ya tam hareket, ya tam hareketsizliktir. Ona göre, bizde ikincisi olmuştur.

Ahmet Kabaklı ile yaptığı bir görüşmede ise Necip Fazıl şu tespitite bulunmuştur, “Şahsiyetsizliğin en güzel sembolü modadır” (Kabaklı, 1995: 106). Bir anlamda hiçbir oluş sancısı ve çilesi çekilmeden sadece senin için karar verileni koşulsuz, sorgusuz kabullenme, benimseme, sahiplenme anlamına gelen moda Necip Fazıl’ın fikir dünyasındaki taklit terimini karşılayan unsurlardan biridir. Çünkü her zaman ideal olanı arayan beklenen neslin fikirde, sanatta ve sosyal hayatta moda olanın geçici rüzgarıyla eğlenecek vakti yoktur. O kendi oluşunu gerçekleştirmek ödevindedir. Kendi oluşunu gerçekleştirmek için yeni neslin kendi alın teriyle kendi çaba ve gayretleriyle bu işi başarması gerekmektedir. Necip Fazıl bu gerçeği yaşadığı dönemin sosyal bir gerçeği ile biraz da ironik bir ifadeyle ortaya koyar: “yüz yıldan beri bir toplu iğne yapmaktan bile aciz yaşayan bu millet, radyosunu, otomobilini, traktörünü, dikiş makinesini, falanını filanını zorlayacak bir nizam. İstersen bunları tenekeden yap; fakat kendin yap! diyecek bir nizam” (Kısakürek, 1976: 487) ifadesiyle artık her sahada kendine ait üretim yapabilmek için harekete geçmek gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü herhangi bir sahada bir oluşun gerçekleşebilmesi için mutlaka bir sıkıntı çekilmesi gerekmektedir. Her doğum bir sancı devresinin ahirinde gerçekleşmektedir. Bu durumu ortaya koyma sadedinde Necip Fazıl, “Taklit bir şeyi üstünden, dış yüzünden kopya etmektir; çilesini çekmemek! Çilesi çekilmeyen şeyin aşkı olmaz. Aşk olmayınca, çile olmaz. Çile olmayınca ibda, meydana getirme cehdi olma, şevk olmaz, hiçbir şey olmaz, aksiyon olmaz” (Kısakürek, 1964: 32) uyarısında bulunmuştur.

Buradan hareketle, taklit hastalığının, bir ırkın, bir ırktan devşirdiği özenti hareketlerin, o ırkı kendi içinde boğacağı ve kendine ait büyük aksiyonunu körelteceğini söyleyebiliriz. Necip Fazıl'ın ideal neslinin birinci vasfı olarak yukarıda tanımlamaya çalıştığımız aksiyonculuğu ve bu bölümde tarif etmeye çalıştığımız idealistliği de kökünden sekteye uğratan ve reddeden bir durum varsa o da taklitçiliktir. Her aksiyoncu ve idealist şahsiyet sahibidir ve şahsiyetçidir. Taklit eden olamaz.

Son tahlilde, aksiyonculuğun inkılâpçılığı zorunlu kılması gibi taklitten uzak ve daima ideal peşinde olan bir şahsiyette “ıstırap ve çile” karakterinin tamamlayıcı bir vasfı olmak zorundadır. Bu yüzden, Necip Fazıl'da ideal gençlik tasavvurunun, onun hayalini kurduğu neslin koordinatlarını anlamaya çalıştığımız, bu şahsiyetin karakterinin köşe taşlarını keşfetmeyi denediğimiz çalışmamızda son nitelik olarak “çile” ele alınacaktır.

3.4.6 Çile

Necip Fazıl'ın uzun dava hayatı boyunca her vesileyle tasvir ettiği beklenen gençliğinin bu çalışmada yer alanlarla inhisar altına alınamayacağı şüphesizdir. Özellikle “konferanslar dizisi”nde, oyunlarında ve “İdeolocya Örgüsü” isimli müstakil çalışmada bilhassa öne çıkan bu ideal insan tasavvurunun pek çok niteliği bir çok başlık altında toplanabilir. Ancak daha önce de zikredildiği gibi bu ideal insanın karakterinin ana vasıflarını tanımlama gayretindeyiz. Bu anlamda, “çile” iç ve dış dinamikleriyle inşa edilmeye çalışılan yeni şahsiyetin diğer bütün niteliklerini tamamlayıcı bir vasıf olarak görülebilir.

Sözlüklerde zahmet, sıkıntı anlamına gelen çile Farsça kökenli bir kelimedir. Farsça'da “çihil” kelimesinden alınmış olan “çile”, kırk (40) anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2000: 195) Dini terminolojide ise bu kelime dervişlerin kırk gün süre ile kendilerine uyguladıkları zahmetli ve perhizli dönem olarak tanımlanır. Arapça “erbain” karşılığı olan ve “halvet” anlamında kullanılan tasavvufî bir terimdir. Müridin fitratındaki sivri noktaları törpülemek için yapılan fiili sabır telkini şeklinde bir alıştırmadır. Kurt'a göre tarikatta çile ise, sofiliğe katılanların bazen üç, genelde kırk ve bazen bin bir gün katlandıkları, maddi, manevi hazlara karşı tutulan bir oruç hali, bir nefis terbiyesi olarak tarif edilir (Kurt, 2000: 13).

Necip Fazıl, “Çile (Senfoni)” şiirinden ve şiirlerini Çile’de toplamasından çok önce çilenin içindeki insandır. Onun çilesinin başlangıcı Abdülhakim Arvasi Hazretleriyle karşılaşmasıyla olmuştur. Kutlu çileye talip bir Necip Fazıl’ın doğumunu bu karşılaşma müjdelemiştir. Bu durumu “Tam Otuz Yıl” şiirinde şöyle dile getirmiştir:

Tam otuz yıl saatim işlemiş ben durmuşum;

Gökyüzünden habersiz, uçurtma uçurmuşum...

O, bu yola çileli bir arayışın talibi olmakla kavuşmuştur. Bunun için hayatını çileye vakfederken, sanatını da hayatına uygun olarak tefekkür çilesiyle yoğurmuştur. O, ferdi çapta yaşadığı çilesini sosyal yapıdan gelen ıstıraplardan, uzaklaştırmak istememektedir. Çilesinde, kendi ruh inkılâbını tamamlamak olduğu kadar, bunun içinde bütün fert ve cemiyeti tek hakikate çağırma gereğini de duymaktadır. Necip Fazıl, bir “Ben”in içinde çile çekmesine rağmen, bu çilesi sadece ve yalnız başına kendini kurtarma sevdasından kaynaklanmamaktadır. Çünkü “Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak” diyen O’dur. “Büyük Doğu”su ile bir dâva ve cemiyet adamı olarak da çilenin içindedir, çileyi yaşamaktadır.

İnsan felâketlerle karşılaştığı, ruhu acılar içinde olduğu zaman; geçmiş, hâl ve gelecek konusunda tefekkürü yoğunlaştırma mecburiyetini hisseder. Dolayısıyla acı ve ıstırap, insan zekâsını kendi görevini yapmaya davet ederek, onun gelişmesine de büyük yardımda bulunur. Bu durumu Armaner (1980: 127): “bir kimse zaman zaman kendini ıstırapla karşı karşıya bulacaktır. Kendisine özgü yeteneklerin noksan oluşu ya da çeşitli olaylarla karşılaşması o kimsenin ıstırap çekmesine yol açacaktır” şeklinde ifade etmektedir. Ona göre, kişilik kazanmak ve kişinin kendisini bulması için cesaretli olmalı ve kendi kanılarına dayanarak ruhsal doyum yolunu seçmelidir (Armaner, 1980: 127). Peygamberlerden sonra sahabînin, büyük velîlerin, büyük sanatkârların hayatlarında yaşadığı tablolar da bizi bu gerçeğe götürmektedir. Nitekim Necip Fazıl da “gaiplerden gelen bir ses”le bu ıstıraptan payına düşeni almış, hayatında bunun çilesini çekerken, eserlerine de aksettirmiştir. Kanlı Sarık’da, Türk Şehbenderi, Mazlum Hoca’ya: “Kars Halkı sizi gözbebeği sayıyor. Ona bu sırrı anlatacaksınız! Onu acı çekmeye, acıdan ayrılmamaya, ıstırapı anlamaya, ıstırapı sevmeye davet edeceksiniz” demektedir. Aslında bu düşünceler Necip Fazıl’ın kendi öz fikrinden başkası değildir. Çünkü o şahsiyetinde “ben”liğin acısını çekerken, cemiyette gördüğü ve karşılaştığı tezatları varlığında duyarak, ıstırapı anlama

derecesinde kalmayarak onu sevmiştir. Eserlerindeki derunî metafizik ürpertilerde bu ıstırap ve çile daha bir anlam kazanmaktadır.

Necip Fazıl toplumun her sahasına ayna tutan fikir haykırılarıyla, bir çığlığa dönüşen memnuniyetsizliğiyle toplumu mevcut durumunu düzeltme çilesi çekmeye, bu yolda terlemeye davet etmektedir. Bu derdini bir görüşmelerinde, hayattayken yakınlarından biri olan Ahmet Kabaklı'ya şöyle özetlemektedir: “Şimdilik yalnız ıstırapı azizleştirebilsek yeter! Keşke esirler kampı gibi çitle çevrilmiş bir mustaripler kampımız olsa” (Kabaklı, 1995: 52). Toplumun acı hali karşısında şakaklarına sancılar girecek, karnı ağrıyacak, baş ağrısı tutacak divanelere kendini toplumun atan nabzı çarpan kalbi mesabesinde gören divane mizaçlı insanlara ihtiyaç duyulduğunu her vesileyle söylemektedir. Ona göre, cihanda büyük ve ulvi insan olarak kim gelmişse hepsi de müspet cepheden birer divanedir. Aşkın zıvanadan çıkardığı insan olarak, divane olmadan iş görebilmeye, bir hamle gösterebilmeye imkân yoktur (Kısakürek, 1976: 475). Tabiatıyla bu niteleme, bir fikir veya his tarafından kavranıp, sınımsız yakalanıp, başka tarafa bakmaya, başka bir şey düşünmeye imkân ve mecali kalmamış insanlar hakkında kullanılmaktadır. Kendilerini bir davaya kaptırmış, gönüllerini yalnız o dava ile doldurmuş kahramanların vasfı akla gelmektedir.

Bu yaklaşım, psikolojide hümanist yaklaşımın öncülerinden sayılan ve insanı bütüncü bir yaklaşımla ele almış olan Maslow'un tespitlerini benzetmektedir. O, davranışlarda temel ihtiyaçların hiyerarşik etkileşimine inanmış, çevre ilişkilerinin kendini gerçekleştirme güdüsündeki rolünü kabul etmiştir. Maslow insanın sağlığa yönelik tabiatını ele almış, normalliği ideal durum olarak değerlendirmiştir. Maslow'un teorisinin önemli kavramları kendini gerçekleştirme ve doruk deneyimdir (Mehmedoğlu, 2004: 65). Necip Fazıl da bu kendini gerçekleştirme ve doruk deneyimi yaşamının yolu sürekli bir çile halinden geçmektedir. Kendinden bir memnuniyetsizlik psikolojisidir. Necip Fazıl'ın ifadesiyle bir “Hafakan” ve en üst semalarda olmak arzusunun bitimsizliğidir. Bu yüzden, Necip Fazıl'ın ideal gençliği aksiyonunu, nefis mücadelesini, ruhunu hürriyetine kavuşturma mesuliyetini, idealini hep bu çileyle birlikte yoğurmaktadır.

BÖLÜM 4: SEZAI KARAKOÇ'TA İDEAL GENÇLİK

TASAVVURU

4.1 Sezai Karakoç'un Gençliğe Genel Bakışı

20. yüzyıl başında Osmanlı Devletinin yıkılışından sonra tüm İslam Dünyası bir sömürgecilik içine sürüklenmiştir. Bu dünya için tam anlamıyla yıkılışların, dağılımların, parçalanmaların ve sömürülerin hızının zirve noktalara ulaştığı bir dönemdir. Bu süreçte İslam Dünyasında, artık hayat oyunun kuralları dış mihraklar tarafından belirlenir olmuştur. Birçok ülkenin sınırı bile sömürge devletleri tarafından cetvelle çizilmiştir. Yer altı ve yer üstü kaynakları başka devletlerin kullanımına bağlanmış, içtimai yaşama hayat veren eğitim, adalet, yönetim gibi devleti oluşturan tüm unsurların kaideleri o topraklarda yaşamayanlar ya da bu topraklar da yaşayıp yabancı değerlerin bekçiliğini yapanlar tarafından tesis edilmiştir. İşte bu hengâmda, bir yandan da bir doğuş ve ayağa kalkış olmalıdır. Sezai Karakoç tam bu noktada, bu yeniden doğuşu ifade etmek için “diriliş” mefhumunu tercih ediyor. Dirilişin özünde, kendi içinden kendi medeniyet birikiminden yükselme bulunmaktadır. Kendi medeniyetine topyekûn sırtını dönme değil, onu önemseme vardır.

Çalışmada Sezai Karakoç'un özgün gencinin, “diriliş erinin” koordinatlarını ortaya koymaya çalışmaktayız. Onun ideal gencinin kişilik tipini müşahhaslaştırma gayreti içindeyiz. Sezai Karakoç'un eserlerinin tamamına yakınına yayılan bir çağrısı vardır. O, bir insan tipini çağırır ki kurtuluş bu insan tipinin gelmesiyle olacaktır. onun ideal nesli, kendi medeniyetinden sürgün, etrafına örülmüş sahte hayata yabancı, kendi değerleriyle öremediği bir zaman diliminde tutsaktır. Tüm bunlara rağmen Sezai Karakoç'un bu çağda bize de hayat hakkı tanınır mı, biz kimiz ki, diye bir endişe yoktur. O, kendi medeniyetinin değer yargılarını Batı'yla mukayese etmiş, dünyamızı çepeçevre saran tüm fikirleri süzmüş ve ondan sonra İslam ve etrafında halkalanan medeniyetin eteklerinde mefkûresini inşa etmiştir. Değerlerin hızla tüketildiği bir çağda dirilişten bahsetmek, samimi bir duruş sergilemek çok önemlidir. İnce ve şairane bir üslupla kaleme aldığı düzyazılarında da bu diriliş erinin portresini resmetmiştir. Özgüveni sağlam, estetik anlayışa sahip örnek ve güzelliklerle dolu bir insan tipidir bu.

Nasıl ki “Asım” Mehmet Akif’in umudu müşahhaslaştırmasıdır ve yeni bir gençlik inşa etme arayışıdır, Karakoç’un “diriliş eri” de bunca özünden savruluşların, yoldan çıkışların olduğu bir dönemde, aşağılık kompleksinin ve kendini küçük görmenin hastalık derecesine ulaştığı bir vasatta umudun tekrar doğuşudur. “Masal” şiirinde Karakoç, bu durumu sanatının gücüyle anlatmıştır. Bu şiirde bir babanın yedi oğlundan bahseder. Bu babanın yedi oğlunun her birinin vasıflarını da son yüzyılda görürüz. İslam ülkelerinin çocuklarının batıyla her karşılaştıklarında onlara benzedikleri hüznü lisanıyla anlatılır. Baba artık yedinci oğlunu batıya vermek istemez. Bir anlamda Sezai Karakoç’un davası, en kısa ifadeyle bu yedinci oğlu batıya kaptırmama mücadelesidir. Ona kendini tanıtmaya uğraşır ve şiirin sonunda şöyle seslenir yedinci oğul:

“Altı oğlunu yuttuğunuz
Bir babanın yedinci oğluyum ben
Gömülmek istiyorum buraya hiç değişmeden
Babam öldü acılarından kardeşlerimin
Ruhunu üzmem istemem babamın
Gömün beni değiştirmeden
Doğulu olarak ölmek istiyorum ben” (Karakoç, 2004: 413)

Yaşarken büyük bir üne kavuşmasına, şiirde yeni bir çığır kabul edilen “ikinci yeni”nin öncülerinden kabul edilmesine rağmen o kendine münhasır, en belirgin özelliği tevazu ve mahviyet olan bir hayat sürmektedir. O, diriliş nesline destan yazan bir söz ustası değildir, bizzat kendi yaşantısıyla da hareketini ortaya koyan bir aksiyonerdir.

4.2 Diriliş Mefkûresi

Kıyamet gününde ölümlerin diriltilmesi, ölümden sonra dirilme şeklinde dilimize çevrilen Arapça “ba’sü ba’del-mevt” ifadesinden hareketle seçilmiş olabileceği ihtimalini akıllara getiren “diriliş”, daha çok uyanış, yeni bir hayata başlayış anlamlarında kullanılmıştır.

Sezai Karakoç, kendine özgü bir ekol kurmuş ve bu ekolün temsilciliğini yürüten; yürütmekte olan bir düşünce adamıdır. Bu ekolün temel dinamiğini oluşturan düşünce sisteminin İslam’dan başka bir şey olmadığını en başta vurgulamak gerekir.

Ne var ki adeta İslam'a yeni ve çağa has bir yorum getirmiş; daha doğrusu çağı, İslam'a ayarlamaya çalışmıştır. O, dini, “varlığın temel kaynağı, varoluş sebebi, dünya görüşü ve metafizik bir sistem” olarak anlamış, benimsemiş; bu şekilde anlaşılması için çaba sarf etmiştir. Geliştirdiği bu düşünce akımına da Diriliş adını vermiştir. Artık bu kelime, Karakoç'un ismiyle adeta müsemma olmuş; onun adının zikredildiği yerde “diriliş”, diriliş'in söylendiği yerde de Sezai Karakoç hatırlanır olmuştur.

Diriliş, İslam'dan ayrılışın sona eriş, ona yeniden kavuşmanın başlangıcıdır. Şüphesiz insan tabiatı gereği en yüce hakikatlere bile bir zaman sonra ülfet peyda eder. Hakikat aynasında yıldızlar gibi parlayan bazı ulvi hakikatler insanın alışkanlık duygusuna kurban gider. Hakikatin pusula olamadığı akıllar da ve gönüller de sönükleşir. Bu anlamda, bir takım yüce hakikatlerin asrın idrakine göre yeni laflarla yeni yaklaşımlarla, değişen ve gelişen farklı materyallerle tekrar sunulması onun tekrar ışıldamasına yarayacak çok önemli bir vazifedir. İşte, diriliş eri de, böyle bir derdi olandır. Bu durumu sezmiş, tetkik etmiş ve tedavi için kendini yetiştirmekle vazifeli bilen kişidir. O zaman eskimez hakikatleri özü mahfuz tutularak yeniden asrın idrakine sunma gayretini ortaya koymak diriliş erinin omuzlarının yüküdür. O, bu mukaddes yükün gönüllü hamalıdır. Diriliş, bir düşüşten çıkış ve kurtuluştur; acı deneylerden sonra varoluşun gerçek anlam ve amacına dönüşür. Diriliş, sadece bir duygu, düşünce, ya da “eylem tazeleme” davası değildir. Lafzın ötesine ve arka planına inerek, oradan ruhu, gönlü ve bütün davranışları, hakikatin yüksek fırınında yeniden öz benliklerine kavuşturma çilesidir.

Sezai Karakoç'a göre, Diriliş yeniden inanmak, yeniden düşünmek, yeniden duymaktır. Kalbin çılgınlıklarını bastırarak yaşamaya ve hayata yeniden anlam kazandırmaya başlamaktır. Bu kelimenin toplayıcı anlamında, İslam dünyasının yeniden inanç dünyasını kurma; düşünce dünyasını, estetik dünyasını canlandırma zorunda olduğu özetlenir. Diriliş bir sevgi devrimidir. Ruhun ölümünü hazırlayan öçlerin, ezmelerin, çekememezliklerin devrilmesi yoluyla sevgide ruhun dirilişini gerçekleştirme yöntemidir (Karakoç, 1977: 156).

Turan Karataş'ın, çalışmamız sırasında oldukça istifade ettiğimiz Sezai Karakoç düşüncesi hakkında etraflı bir çalışmanın ürünü olan doktora çalışmasında bu mefkûre için kısaca şöyle denmektedir: Dirilişçilik, “çağın sarhoş gemisi”ne

çizilecek bir rota; kendini arayan insanın ansızın göreceği fecirdir (Karataş, 1998: 131). Dirilişçilik, kolayı ister ama kolaya kaçmaz. Kolaya kaçmayı hep reddeder. Güçlüğün aşığı değildir; ama güçlükten de kaçmaz. Dirilişe, güçlüğü kolaylığa çevirme sanatı da denebilir.

Rasim Özdenören'e göre de, Dirilişi herhangi bir gazete ya da dergi olarak görüp değerlendirmek yanlış olur. Öyle ki, diriliş başlı başına bir mekteptir. Bugün yetişmiş ya da yetişmekte olan Müslüman aydınların çoğunun yetişmesinde "Diriliş mektebi"nin dolaylı dolaysız etkisi olmuştur. "Diriliş bir düşünce yöntemi getirmiş, olaylara müslümanca bakış tavrını kazandırmıştır. Genç insana, gençliğe yeni umutlar aşılamış, yeni ufuklar göstermiştir"(Mavera, Sa.5 Nisan 1977).

4.3 Sezai Karakoç'un İdeal Gençliğinin Ana Vasıfları

Çalışmamızın amacı Sezai Karakoç'a ne methiyeler düzmek, ne de onun hakkında söylenmiş birçok sitayişkâr ifadeyi bir demet halinde sunmak. Diriliş mefkûresinin mimarı, bir haritada yeri çeşitli koordinatlar verilerek anlatılan bir hazine gibi bize çeşitli vasıflarını sunarak işaret ettiği bir ideal insandan bahseder. Bu ideal insanın kimi zaman bir yönünü başka bir zaman daha başka bir yönünü önüne çıkarır. Adeta yap-bozun farklı parçalarının bir araya getirilmesinde oluşan tek resim gibi biz de eğer bu vasıfları tek tek bir araya getirebilirsek Sezai Karakoç'un ideal gençlik tasavvuruna ulaşılabileceği kanaatindeyiz. Çalışmamızın da bu anlamda bu yolda yapılacak daha etraflı bir çalışmaya basamak olacağı düşüncesindeyiz. Belki ileride araştırmacılar tarafından yapılacak doktora çapında bir çalışma bahsettiğimiz ideal gençlik tasavvurunu tam manasına yakın resmedebilecektir.

Bu bağlamda, Sezai Karakoç'un düşünce, fikir ve sanatında koordinatlarını bize gösterdiği ideal insan tasavvurunun köşe taşlarını anlamak onun dünyasındaki o ideal insana yaklaşmak demek olacaktır. Öyleyse öncelikle belki biraz uzun bir cevap bekleyen soru şudur: Sezai Karakoç'un ideal gençliğinin ana vasıfları nelerdir? Ancak bu sorunun cevabı verildikten sonra onun özlemini duyduğu insan tipolojisi ortaya çıkacaktır.

4.3.1 Değişim

Değişme, “duyumsal ve içebakışsal deneyimimizin en belirgin, temel ve özsel yönlerinden biri; var olanların başka bir şekle ya da duruma girme süreci” (Cevizci, 2000: 224) olarak tanımlanmıştır. Değişme kavramı, zaman içinde ard arda gelişi; bir özün sahip olduğu özellikler bakımından sergilediği farklılıkları ya da belli bir yöne ve doğrultuya ilerleyişi içerir.

Değişme problemini ayrıntılı biçimde ele alan ve felsefenin önemli bir problemi haline getiren filozof, değişmenin ezeli ve ebedi olduğunu, evrenin zorunlu ve tartışılmaz bir olgusuna karşılık geldiğini kabul eden Aristoteles olmuştur. Ona göre dış dünyamızda gördüğümüz her şey sürekli değişmektedir. Bundan dolayı değişme dış dünyaya ilişkin tecrübelerimizin en temel olgularından biridir. Değişme, nicelik ve nitelik bakımından değişmeye, harekete ek olarak varlığa geliş, büyüme, çürüme ve yok oluş anlamına gelir. Ona göre, “her değişme başka bir form ya da hale ulaşma yönündeki çabadır” (Cevizci, 2000: 225). Bu bağlamda, değişme potansiyel güçlerin aktüelleşmesi ya da gerçekleşmesi sürecidir. O zaman, meşe palamudu meşe ağacı olduğunda, tırtıl kozasını delip kelebek olduğunda değişim süreci gerçekleşmesini tamamlar. Böylece değişme, değişen başka bir form alabilme potansiyeline sahip olduğu müddetçe devam eder.

İnsan fitratının âdeta âşık olduğu bir durum vardır: Değişim. Mutasavvıfların, insanın hareket ve davranışlarının membaı olarak gördükleri kalbin, kelime anlamının değişmek ve değişim gibi anlamlar ihtiva ettiği düşünüldüğünde, “değişim” mefhumunun ne derece insanla iç içe, bağlı olduğu daha iyi anlaşılır. Tasavvufta kalp (kalb), İlâhi hitâbın mahalli, tecellî aynası, ilâhi isim ve sıfatların en mükemmel şekilde tecellî ettiği yer olarak algılanmış (Yıldırım, 2000: 238) ve cisimdeki yeri itibarıyla her insanın sol memesinin iki parmak altında bulunan çam kozalağı şeklinde, cismânî kalbe verilen Rabbânî latîfenin adı olmuştur. Bu latîfe gerçekte insanın hakîkatidir (Yıldırım, 2000: 239). İnsandaki mânevî merkezler sıralamasında kalp en öndedir.

İslam’ın batını olarak tarif edilen tasavvufun şüphesiz kalbin üzerinde böyle ehemmiyetle durması İslam Peygamberi Hz. Muhammed’in (sav) şu beyanı ile da anlam kazanır : “ Şunu iyi bilin ki, insan vücudunda küçük bir et parçası vardır. Eğer

bu et parçası iyi olursa, bütün vücut iyi olur; bozulursa, bütün vücut bozulur. İşte bu et parçası kalptir” (Buhari, İman: 39; Müslim, Müsâkât: 107,108). Böylece insanda manevi merkezler sıralamasında en önde olan kalbin değişim konusunda ne derece önem arz ettiği açıktır.

Zaten fitraten an be an değişime programlı insanoğlu Sezai Karakoç’un fikir dünyasında yepyeni bir değişime hazır olmalıdır. O, her insanda bulunan daha olgun olma potansiyelini değişim esprisi içinde ele almaktadır. Sözüne kulak verenleri kendine özgü tabirleriyle sürekli bir değişim ve gelişim yoluna davet eder:

“Diriliş erlerinin sancağı, diriliş pirlерinin, erenlerinin yaşam öykülerinden süzölmüş hakikat billurlaşmalarıdır. Bu yol, diriliş eri olmakla başlar, sonra Allah nasip ederse diriliş ereni olmanın kapısı açılır. Son büyük derece de diriliş piri olmak. Diriliş pirlерinden gelip diriliş pirleri doğurmaya giden bir yol bu, diriliş yolu. Diriliş ereni, piri olmanın iddiasında olma değil, hakikatinin peşinde olma yolu” (Karakoç, 1995: 24).

Değişim onun dirilişinin özünü teşkil eder. Diriliş insanın kurtuluşa ermesi için, içine gireceği değişimdir. Diriliş insanın İslam’la dirilmesi ve İslam’la kurtulması demektir. Diriliş bin bir çiçeği dolaşarak kendine gerekeni toplayıp onların özünü seçen arı gibi, seçenlerin ihya yolunu arayanların yoludur. O zaman diriliş mefkûresinin büyük kapısının ismi bellidir: değişim. Diriliş ameliyesinin niyeti değişimdir. Bir büyük değişime “evet” denmeden diriliş başlayamaz Sezai Karakoç mefkûresinde.

4.3.2 Özgürlük

Sözlüklerde, herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî olarak ifade edilen özgürlük kavramı (Cevizci, 2000: 729), diğer yandan her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet olarak da tanımlanır.

Özgürlük bir bütün olarak ele alındığında oldukça geniş bir kavramdır. Biz çalışmamızda Sezai Karakoç’un ideal gençlik tasavvurunun öne çıkan bir niteliği olarak özgür oluşu ekseninde bir değerlendirme yapmak çabasıındayız. Yalnız biliyoruz ki belki insanlık kadar eski olan bu kavram üzerinde bir hayli söz söylenmiştir. O yüzden nerdeyse tamamı tanınmış filozoflar tarafından söylenmiş bu fikirlerden bahsederek konuyu takdim etmenin faydalı olduğunu düşünüyoruz. O

zaman evvela tarih seyri içinde bu kavram üzerinde değerlendirmelerde bulunan görüşleri irdelemek gerekir.

Öncelikle Platon özgürlüğü, “seçme özgürlüğü olarak nitelemiştir. Ona göre herkesin kendi yaşam tarzını seçmesi elindedir ancak seçtikten sonra o hayat tarzının gerektirdiklerini yapmak zorundadır. Seçmedeki özgürlükle ondan sonraki zorunluluk arasında bir çelişki yoktur. Çünkü o zorunluluğu ben kendim seçiyorum. Suçlayacağım hiç kimse yok. Eğer olsaydı özgürlükle çelişirdi. Soğuk suya bile bile atlıyorsam üşüyeceğimi kabul ediyorum demektir. Herkes seçtiği hayatın sonucuna katlanmalıdır. Herkes tek tek eylemlerinden sorumludur.

Aristo’da ise özgürlük yine Platon’daki tarifindedir: “seçme özgürlüğü”. Ancak O, insanın eylemlerini ikiye ayırır: istekli olarak yapılanlar ve isteksiz olarak yapılanlar ki ikincisi bir zor altında yada bilgisizlik yüzünden yapılan eylemler de olabilir. Eğer eylemin nedeni yapanın dışında ise yapanın eylem üstünde hiçbir etkisi yoksa o zaman eylem, zor altında yapılmış eylemdir. Zor altında istemeyerek yapılmış eylem, acı verir. Sadece acı, pişmanlık getiren eylemler istemeyerek yapılan eylemlerdir. Aristo felsefesinde, hedefi istediğimize ve hedefe götüren yolları düşünüp yeğlediğimize göre bu yollar ile ilgili eylemler tercihe dayanır ve isteyerek yapılır. Bu yüzden de hem erdemli olma hem de kötü olma bizim elimizdedir.

Tercih, isteyerek yapılır ve insanın yalnız kendi çabalarıyla elde edeceğini düşündüğü şeyler için söz konusudur. İstek ise sonuçla, tercihi sonuca götüren yollarla ilgilidir. Tercih, enine boyuna düşünülerek varılan karardır. Yapma gücü elimizde olan şeyler üzerine enine boyuna düşünürüz. Bilgisizlikten dolayı, enine boyuna düşünemediğimiz için iyiye ulaşmak istesek de kötüye ulaşabiliriz. Erdem de erdemsizlik de isteyerek meydana gelebilmektedir. İyi ya da kötü olmak elimizdedir. Eylemlerimizden sorumluyuzdur. Herkes tek tek bütün eylemlerinden sorumludur. Aristo’da ‘yapmada’ da ‘olmada’ da ontolojik anlamda özgürlük vardır.

Zihinlere kazınan unutulmaz “düşünüyorum, öyleyse varım” ifadesinin sahibi Fransız Filozof Descartes özgürlük kavramını ele alırken bir başka detaya dikkat çekmektedir. Ona göre anlama yetisi ve isteme duygusunun işleyişi özgür eylemin yorumlanmasında önemlidir. İsteyebilmek insanın davranışlarının karar vericisi konumunda olduğunun bu anlamda özgür olduğunun ispatıdır. Ancak

anlamlandırabildiğimiz isteklerimizin daha özgür olduğunu savunmaktadır. Anlama yetisinin sınırları daha dar. İstememizin ise sonsuza uzanabilecek kadar geniştir. Descartes'e göre anlama yetimizin sınırları dar olduğu için istememizi de kullanarak, açık seçik şeyler üzerine yargıda bulunmaktayız. Açık seçiklik anlama yetisinin bir özelliğidir, çünkü sınırları daha dardır.

Bulanıklık, yanlışlık ise istemenin bir özelliğidir, çünkü sınırları geniştir. Ancak istememiz, anlama yetisinin onayını alırsa açık seçik olana ulaşır. Sadece istememizle hareket ettiğimizde, bilgilerimiz bulanık oluyor ve hata yapıyoruz. Her ne kadar tanrı tarafından belirlenmişse de tanrı bize anlama yetimizle hatalarımızı ortadan kaldırmayı da vermiştir. Hata yapıp yapmamakta özgürüz.

Tam bu noktada şöyle bir soru yöneltir Descartes: “Madem tanrı her şeyi önceden ayarlamış, o halde nasıl oluyor da yine istememiz bizim elimizde oluyor? Açık seçik olanları onayladığımızda hata yapmayız. Çünkü biz gerekeni yaparsak Tanrı bizi aldatmaz. Descartes’de bir kozmolojik özgürlük vardır. İsteme ve irade özgürlükleri vardır. Bu özgürlüklerden etik sonuçlar çıkarabilir.

Diğer yandan, yukarıda geçen üç filozofa biraz aykırı bir ses olarak Spinoza’ya göre İrade özgürlüğü yoktur. Bunu şu sorusuyla sorgular: Tanrının kendisi hür fakat eserlerini neden irade özgürlüğü içinde yaratmıyor? Ona göre, bizim yapip etmelerimizi özgürlük içinde yaptığımız aslında bir sanıdır. Gerektirilmiş nedenlerden dolayı öyle davranıyoruz. Zorunluluk vardır ama biz görmüyoruz. Önemli olan insanın bu zorunluluğun farkına varmasıdır. Bunun farkına varan insan; bilge insandır.

Bu paralelde düşünen bir diğer filozof da Hegel’dir. “ide” kavramını ortaya atmıştır. Ona göre, gerçekliğin en temel ögesi ‘ide’dir. Ortaya çıkan her şey idenin bir görünümüdür. Gerçekliğin yapısı idedir. Oluşmayı sağlayan ilke ise diyalektiktir. İde, kendisinde ve kendinde hakiki olandır. Hem bir kavram hem de gerçek olandır. Her şey onun görünümüdür. Varlık bakımından ilk şey, bilinme bakımından ise son şeydir. Hegel’e göre her şey işlerliğini zorunlulukla yapıyor. Önemli olan bu zorunluluğun bilincine varmak. İnsanı özgür kılan bu bilinçtir.

Şimdi tüm bu değerlendirmelerin ışığında Sezai Karakoç’un “diriliş mefkuresi”nin erleri olarak nitelediği “diriliş süvarileri”nin özgürlüğe bakışı nasıl olacaktır. Onlar,

özgür olduklarına ya da olmadıklarına nasıl karar vereceklerdir? Hangi durum onları özgürleştirir ya da hangisi olarak esir kılar?

Diriliş, özgür bir ses, özgürlük sesi ya da doğrudan özgürlüğün sesidir, özgürlüğün ta kendisidir. Tanrı'ya inandığı için özgürdür Diriliş. Kölelikten, esirlikten ya da onların ters tarafından özbenliğe geçirilen “ten giysileri” olan gururdan, bencillikten kurtulup var olma, özgürlüğüdür. Bu bağlamda, dirilişe bir özgürlük kültürü ve uygarlığı demek mümkündür.

Nurettin Topçu'daki “irade ve isyan ahlakı” da tamamen insanın bedeni, cismani bir takım ihtiraslardan kurtulup hakiki özgürlüğüne kavuşmasını hedeflemektedir. Her iki şahsiyette de Allah'a teslim olan kişi özgürdür. Şahsiyetini ihtiraslardan sıyırap ideal olan hakikatin peşine takamayan her iki şahsiyette de özgür değildir.

Diriliş insanı, Tanrı'ya bağlandığı için özgürdür. Özgürlük bu insan için adeta bir sorumluluktur. Tanrı'ya karşı sorumlu olduğu için, kişileri, eşyayı, düşünceleri putlaştırmanın amansız düşmanıdır”. Diriliş mefkûresinin ruh ve fikir mimarı olan Karakoç bu durumu bir eserinde şöyle ifade etmiştir: “Diriliş nesli, özgürlüğün neslidir. Şartların elleri kolları bağlayan zincirleri ne kadar sıkı ve kımıldatmaz olursa olsun, ne kadar ağır durumlarda olursa olsun, ne kadar ağır durumlarla çevrelenilmiş olunursa olunsun, diriliş kuşağı, özgürlüğü solur. Özgürlük onun hayat tarzıdır. O, zindanda da özgürdür, sarayda da”(Karakoç, 1985a: 26).

Yukarıda da belirtildiği gibi o özgürlüğe kilitlenmiştir ve ne pahasına olursa olsun hangi şartlar içinde yaşarsa yaşasın özgürlük idealini gerçekleştirecektir. Onlar için Tanrı'ya hakkıyla inanış tüm esaretlere, gurur ve bencilliğe veda ediş anlamını taşımaktadır. Dirilişçi, eşyayla, parayla, malla, ünle özgür olmayı düşünmez. Belki, onları da özgür kılmayı, özgür olarak insanların kuracağı ülkü sitesinde yararlı olmalarının ortamını hazırlamayı, kendi özgürlüğünden onlara da bir hayat ve anlam saçmayı, kendi özgürlüğünün gül kokusuyla onları da yücelik korosuna, senfonisine katmayı düşler. Ama bu düş, bir fantezi, bir hayal değil, bir görevdir. Bu gerçekleştirilmesi bir görev olan düştür.

İnsanların ancak daha çok tüketerek ve daha fazla biriktirerek değerli olduklarını düşündükleri bir çağda Sezai Karakoç'un neslinin eşyayla, parayla, malla, ün, makam, mansıp, şöhretle özgürleşilemeyeceğinin ilanı daha bir anlamlıdır. Böylece

çok şeye sahip olarak rahat edebileceğini, mutlu olabileceğini düşünen insan modelindense, diriliş medeniyetinde başkalarının mutluluğunu önceleyen ve topluma faydalı olmak için çalışan bir insan modelinin öne çıktığını görülmektedir. Bu hal onun için yaşamının kaçınılmaz ödevidir. Karakoç'a göre, diriliş eri, yaşamını, ödeviyle, misyonu ile özdeşleştirmiştir. O, ödevi için yaşar, daha doğrusu ödevini yaşar. Yaşama başladı mı ödev başlamış, ödev bitti mi yaşama da bitmiştir. Öyle yaşar ki, sanki var olan yalnız ödevdir. Ödev onda kendini yaşar (Karakoç, 1985a: 40).

4.3.3 Ruh Terbiyesi

Günümüzde ahlâkî değerleri, insandaki iç derinliğini, kalbî ve ruhî hayatın önemini dudak bükerek karşılayanların yanında, hakikî insanlığa giden yolun bu değerlerden geçtiğine inanlar da kefenin diğer tarafında epeyce bir yekûn oluşturmaktadırlar. Bugün içtimaî, iktisadî, siyasî, kültürel değişik bunalımlarla iki büklüm ve sırtında birkaç kamburu birden taşıyan çağın insanını, üst üste buhran ve tazyiklerden kurtaracak çarelerden biri de yine bu dinamiklerin hayata geçirilmesi olarak görülmektedir. Böyle hayatî bir misyonun gerçekleşmesi ise ancak, hiçbir zaman kendini düşünmeyen ve düşünecek olursa da, kurtuluşunu başkalarının kurtarılmasında gören ruh terbiyesi almış adanmış insanla sayesinde mümkün olabilecektir. Olmaktan çok görünmenin, iç olgunluğundan çok dış görünüşün değer kazandığı günümüzde, kıymet ölçüleri ruhî bir terbiyeye göre şekillenecek nesillerin çağımıza söyleyecek çok sözü olsa gerektir.

Karakoç, insan ruhuna, ruh terbiyesine, ruh güzelliğine çok önem verir. İnsan ruhunu bir şehre benzetir. İnsan ruhu bir şehri andırdığı için, toplum ruhu da şehirlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir büyükşehir gibidir. İşte tıpkı elle tutulan mekan şehirler gibi, insan ruhunun da ustaları işçileri ve mimarları vardır. Bunlar sayesinde ruhun güzelleşmesi sağlanır. Karakoç'a bu bağlamda bir "ruh mimarı" denebilir. İnsan ruhu da taştan ve topraktan oluşan şehirler gibi sürekli olarak yıkılmakta ve yakılmaktadır. "Kendi haline bırakırsanız çökmeye, yabancılaşmaya, harap ve virane olmaya yüz tutar. Medeniyetlerin her yönüyle şehirlerde görünmesi gibi, inanç düşünce ve davranışların sistemleri insan ruhunda belirir"(Karakoç, 1979: 107).

Ancak ve ancak Tanrı'nın insanı olan, Tanrı yolunun insanı olan, gerçek özüyle dolu islamin insanı olan diriliş eri, maddeye değil, ruha üstünlük ve öncelik tanır; üne değil hizmet erdemine, kendine değil, başkasına öncelik tanır. Eşyada kendi egosunu görmemeye çalışır. O, yaşamayı tanrıya tapma amacı olarak anlar ve bu eksen üzerinde hayatını sürdürür.

Diğer yandan düşünce tarihi boyunca ruh ve ruh terbiyesi konularıyla alanlarına girmesi münasebetiyle en çok ilahiyatçılar, din adamları ve mutasavvıflar ilgilenmişlerdir. Örneğin, Mevlana, Mesnevi'de insan tabiatında ruhun vazgeçilmez bir yeri olduğunu vurgularken, “Ruh karanlık içindeyse, yolunu bulmak için aklın aydınlığına ihtiyaç duyar. Fakat ruh aydınlanmamışsa, kimse aklın kandilini aramaz” şeklinde ifade etmiş ve bir anlamda ruhun sıhhatinin ya da terbiyesinin önemini ortaya koymuştur. Sezai Karakoç da ruhun önemini birçok metaforla anlatmıştır eserlerinde. Bunlardan birinde, “senin ruhun Tanrı'nın gizli kalesidir. Gece gündüz gözünü kırpmadan onun bekçiliğini yapmalısın. Kem gözlerden saklamasını bilmelisin sırrını” (Karakoç, 1985c: 8) şeklinde ifade ederek ruhun müdafaa edilmesi gereken bir kale hassasiyetiyle korunması gereken bir konumda olduğunu ortaya koymuştur. Diriliş eri hayatta bir anlam mücadelesi vermektedir. Bu anlamda erdem amaçla dirilmekte ve ruhu sürekli diri kılmaktadır. Bu arada ruh terbiyesiyle dirilmiş şahsiyetler Karakoç'un meselenin daha iyi anlaşılması noktasında sıkça başvurduğu yollardan biridir. Bu örneklerden birisi de Fatih'tir. Fatih Karakoç fikriyatında ruh terbiyesiyle şahlanmış eşsiz örneklerden biridir. Fatih, önce kendi nefisini yendiği için maddi zaferi aşmış, ruhun zaferine ulaşmıştır. Bu bağlamda, “ona şehirlerin kapısını açan, maddi imkanları elde etme hırsı değil, hazineler, saraylar değil, yeni bir insan kavramına ulaşma, ruhun zaferini insanlığa tanıttırma idealidir” (Karakoç, 1979: 101). Bu takdirde Sezai Karakoç'ta Fatih, kahraman taş kale veya surların kapısını açan olmadan önce kendi ruhunu ve ruhları fetheden, insanların ufkunu açan ve genişletendir. Kısaca, diriliş erinin ayrılmaz vasıflarından biri olarak ruh terbiyesini bir yaşam biçimine dönüştürmesi görülmektedir.

4.3.4 Gurur ve Tevazu

Sezai Karakoç'un sıradan, gösterişsiz bir yaşayış tarzı olduğu söylenebilir. Ne fildişi bir kule ne bir otel lobisi ona göre değildir. O, yaşanan hayatın ne tam içinde ne de tam manasıyla dışındadır. Gündemin geçici her tesirine refleks gösteren biri olmamış

kendi aksiyonunu ortaya koymuştur. Görünüşte toplumdaki sıradan insanlar gibi herhangi biri gibi yaşasa da, ideallerinden ve hayallerinden kurulmuş kendine özgü bir dünyası vardır. Kendini beğenip gurura kapılmaz. Gururun ne tehlikeli bir uçurum olduğunu bilir ve bilinmesi için çırpırır:

“Gurur, insanoğlunun saplandığı, sarktığı en tehlikeli uçurumdur. Gurur, ruhun felç olması demektir. Gurur ruhu dondurur ve kaskatı hala getirir. Gurur ruhu ve kalbi katılaştırır. Gurur insanın kendi kendisini putlaştırmasıdır. İnsanoğlunun Allah’a rakip olma isteğinin gülünç denemesidir” (Karakoç, 1979: 107).

Sezai Karakoç bu kanser misali tehlikeyi bertaraf etmek için nefsin kontrolünü yani otokritiği önerir. “Gurur, öldürücüdür, alçakgönüllülük, diriltici, ona göre. Çünkü: birincisi ona Tanrı’nın yaratış evreninin kapılarını kapar; gözlerini kör edici bulur onu. Tevazu ise, kapıları açan tek anahtardır. Diriliş maymuncuğudur, tevazu, onun gözünde” (Karakoç, 1977: 138). Bu bağlamda, gurur zehrinin panzehiri olarak otokritik yani özeleştirici tavsiye edilmiştir. Bu zehrin insan karakterini terk etmesiyle ortaya çıkan yeni durumun ise tevazu olacağı sonucuna varılabilir.

Gurur, şeytanın insanoğluna mirasıdır. İnsanın yaratılmasından ötürü başkaldırmasından kalma mirasıdır. Şeytan gururu insan yaratılmasın diye kullanmıştır. Şeytan burada meleklikten gurura, gururdan alçalışa doğru bir ruh grafiği çizmiştir. İnsansa bunun tam tersi bir durumdadır. Mütevazı bir yaratılıştan yükselerek en yüksek olgunluklara erişebilir. Topraktan yaratılış da bunu sembolize etmektedir.

Gurura düşen insan, olayları bizzat kendi şartları içinde ve bağımsız olarak ele almaz, farkında olmadan mutlaka kendisiyle ilişkili düşünür. Olup bitene hep kendi açısından bakar. O zaman giderek toplumla ruh ilişkisi giderek kısılr. Sezai Karakoç gurur hastalığına otokritikle tedavi edilip tevazuya ulaşılması gerektiğini vurgularken Muhyiddin-i Arabî’nin hatırasıyla açıklar. Bu hatıradaki Muhyiddin-i Arabî: “Benim bir şeyhim vardı. Gündüz işlediklerini gece yazar, üzerinde düşünürdü. Bense yalnız işlediklerimi değil, işlemediklerimi de, yani aklımdan geçenleri de yazdım ve üstünde durdum” (Karakoç: 1979: 109). Otokritik, nefsin tartılması, ölçülmesi, hesaba çekilmesi nasıl yapılır bunun mutlaka öğrenilmesi gerekmektedir.

Karakoç'un ideal gençliğinin yolu, tarihî-sosyolojik perspektifiyle, uygarlığı ve insanlığı, islâm ruhunun özünden gelen aşkla ve bu anlayışla yeniden ıştırma yolu ve yordamıdır. Gelmekte olan yeni dönemi, ruhunun ve alnının terleyiş yeteneğini, sonuna kadar, bu yüce oluşun çağrısıyla yoğuracak olan bu gençlik yolunda ilerlerken bir el feneri misali tevazuyu yanından hiç ayırmayacaktır.

4.3.5 Otokritik ve Çile

Sezai Karakoç düşünce sisteminde Otokritik ve çilenin, gurur ve bencillik tuzaklarından koruyucu bir işlev üstlendiğini görülmektedir. Buradaki, “otokritik” ifadesinin tasavvuf ıstılahındaki “muhasabe ve murakabe” ile neredeyse eş anlamlı olduğunu söylemek gerekir. Sheikh'e (1996: 146) göre, sürekli değişen zihni, bilgeliğe yönelten ve varoluşsal cevaplar üreten bir yeniden doğuş sanatı olarak da tanımlanan tasavvuf da iç sorgulama ve iç gözlem yoluyla kişi nefsi emarenin tuzaklarına karşı daima uyanık kalır ve o tuzaklardan korunur. Böylece insan ruhu temizlik ve safiyetini muhafaza eder. Ruhun saf ve temizliğini koruyabilmesi Sezai Karakoç'ta ise çok önemlidir. Karakoç bu durumu: “Sen de, Meryem gibi ruhunu saf hale getir ki, onun Cebrail soluğuyla gelen Kur'an'la karşı karşıya gelmesinden ruhumuzun İsa'ları doğsun. Bu İsa'lar doğduğu an, her türlü doktrini, her türlü silahıyla Batı karşımızda, senin karşında ey arkadaş, âciz hale gelecektir” (Karakoç, 1987: 47) ifadesiyle yeni bir başlangıcın ancak öncelikle ruhun temiz tutulabilmesiyle, safiyetin korunabilmesiyle mümkün olacağını ortaya koymaktadır.

Çile ise “halvet anlamında kullanılan tasavvufi bir terimdir. Müridin fitratındaki sivri noktaları törpülemek için yapılan fiili sabır telkini şeklinde bir alıştırmadır (Yılmaz, 2000: 195). İnsanda kötü huy ve istenmeyen sıfatların kaynağı sayılan nefsin terbiye edilmesi hususunda başvurulan riyazet ve mücadele yollarından biri olan “çile”de, tarikata giren sâlikin belirli bir zaman sonra şeyhinin gözetiminde karanlık bir yere çekilerek az yemek, az uyumak suretiyle devamlı ibadetle meşgul esastır.

Sezai Karakoç düşüncesindeki “çile”yi böyle anlamak oldukça güçtür. Onun ideal gençliğinin adı olan diriliş eri, bir çile insanıdır. Yalnız onun halvethanesi karanlık bir oda değil toplumun içidir. Psikoloji literatüründe kişilik gelişiminin aşamaları olarak anlamlandırılan “nefs”in terbiye edilmesi Karakoç'un diriliş erinin de bir görevidir ancak bunu az yemek az uyumak ve konuşmakla değil taşıyıcısı olduğu

misyonda sergilediği aşkın, insanüstü gayretle yapar. Bu misyon ise şüphesiz İslam dinin tün safiyetiyle yaşanmasıdır. İkbâl'e (1984: 242) göre de yüksek ulvi anlamda din, daha geniş ve kapsamlı bir hayatı aramaktan ibarettir. Bu itibarla din insan şuurunu aydınlatan bir gayedir. Diğer yandan din, insanın kişiliği şekillenirken ona etkide bulunan çevresel ve psikolojik faktörlerin en önemlilerinden biri olarak görülmektedir. İnsanın sağlıklı bir ruh yapısına sahip olmasında ve olumlu kişilik özellikleri kazanmasında dinin etkisi büyüktür. Dinler, özellikle İslam dini, uyulduğu taktirde insanları olumlu kişilik özelliklerine sahip kılacak esaslar içermektedir (Hökelekli, 2005: 111). Kişiliğe yeni boyutlar kazandıran din insanda barış, ahenk ve doygunluk hissi, dünya ve benliğe ilişkin derin şuur hali, bireysel hürriyet duygusu, ferdi ölümsüzlüğe inanç, şahsi bütünlük, iyimserlik, neşe ve manevi haz, dış dünya ile açık bir iletişim, diğer insanlara karşı saygı ve şefkat hislerini ortaya çıkarır (Yaparel, 1987: 29).

Sezai Karakoç diriliş'in şartı olarak, otokritiği ve çileyi görür. Özü olarak da, Tanrı'ya ulaşmanın yeni – doğumunu görmektedir (Karakoç, 1977b: 137). Diriliş yolunda otokritik ile yürünmezse ve bu zor yolun sıkıntılarına göğüs gerilmezse, bu şartlara bağlı kalınmazsa dirilişin tamam olmayacağı ve dolayısıyla Sezai Karakoç'un ideal gencinin şahsiyetinde koca bir delik açılacağı söylenebilir.

4.3.6 Çalışma

Çalışmak, bir şey üretmek için bedensel ve zihinsel olarak çaba harcamak, bireyi ve toplumu değiştiren, geliştiren en önemli tutkulardan biridir. Hatta doğada bütün canlıların yaşamlarını sürdürmek, değişmek ve gelişmek için mücadele etmeleri bilim adamlarınca çalışmanın doğal bir dürtü olarak değerlendirmesine sebebiyet vermiştir. Hiçbir iş yapmadan oturan, yatan ya da uyuyan insanda bile bütün organların işlevini sürdürdüğü düşünülürse, insanın da bedensel ve ruhsal yapısının hiç durmadan çalışacak biçimde düzenlendiği görülmektedir. Bu manada, tüm canlı yaşama bir çalışma ve faaliyet etrafında dönmektedir.

“Çalışmak hem yaşamın sürdürülmesi hem kişiliğin gelişmesi için vazgeçilmez bir gereksinimdir” (Köknel, 1984: 222). İnsan çalışıp ürettikçe, ürettiklerini gördükçe kendisine güven duyar. Yaptıkları ve ortaya koyduklarıyla da saygınlık kazandıkça kendisini gerçekleştirme olanağı bulur. Üretim sürecine etkin biçimde katılan insan

böylece kendini içinde yaşadığı toplumun bir parçası hissedebilir. Hem özel hem de toplumsal varlığının onaylandığını tecrübe eder. Toplumla bütünleşen kişi hayat içinde kendi duruşuna bir anlam yükler. Hayatı anlamlandırır. Bu bağlamda, çalışmak ruh sağlığının sürdürülmesinde önemli kaynaklardan biridir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: "Boş kaldın mı hemen başka bir işe koyul ve yalnız Rabbine yönel" (İnşirah, 94/7-8) ayeti bazı müfessirlerce bitirilen bir işi, tatilin değil de yeni bir işin takip etmesi olarak anlaşılmıştır.

Çalışan ve verimli olan insan kendini ruhsal anlamda sağlıklı görür. Toplumumuzda uzun çalışma yıllarının ardında emeklilik dönemini hasretle bekleyenlerin çalışma yaşamlarının bitmesinin ardından bir takım sıkıntılar yaşadıkları bilinmektedir. Aktif geçirilmeyen bir emeklilik döneminin de sıkıntılar doğurabileceği anlaşılmaktadır. Çalışmayan insanın kendisine ve yaşadığı topluma karşı saygısı azalabilir. Davranış ve uyum bozuklukları ile kötü alışkanlıklar bu durumu takip edebilir.

İşte kısaca özetlemeye çalıştığımız, çalışmak ve çalışmamak meselesi canlı yaşamında, insan hayatında böylesi hususi bir anlama sahiptir. Bu durumu tespit eden Sezai Karakoç diriliş mefkûresinin ana burçlarından birini alın teri ve çalışmak olarak görmektedir. Çünkü diriliş erinin görevlerinden biri çalışma sonucunda elde edilecek netice değil çalışmanın bizzat kendisidir. Karakoç çalışma meselesine böylesine inanır. O, "ah, arı olsaydım. Çiçeklerden çiçeklere koşsaydım. Çiçeklerin özünden bir dünya kursaydım, gelecek kuşaklar için. Hayvanlar için ve insanlar için. Ruhumun değişmez düzen geometrisini çiçek tozlarının tatlı sakızına geçirebilseydim" (Karakoç, 1977b: 16-17) derken çalışkanlık denilince ilk akla gelen canlı olan arı gibi olmak istemektedir.

Sezai Karakoç ideal gençlik tasavvurunu şube şube tüm yönleriyle inşa ederken çalışma konusunda çok hassastır. Devlet memuru olarak çalıştığı dönemde Anadolu'nun çeşitli yerlerine yaptığı seyahatlerde gördüğü "çalışamama hastalığına" tutulmuş toplum karelerinin bu durumu tetiklediği düşüncesindeyiz. Nitekim o yıllarda, II. Dünya Savaşı'ndan nerdeyse ülkelerinin tamamı yıkılarak çıkan mağlup devletler bile bir şeyler üreterek devletler muvazenesinde söz sahibi olurken Anadolu üretememe, çalışamama, hareket edememe vebasına tutulmuş gibidir. O yüzden Sezai Karakoç fikriyatında her şeye alın teri dökerek sahip olmak hayati öneme sahiptir:

“Diriliş eri, bir alınteri adamıdır. O, alının teriyle gelmeyen her nesneden şüphelenir. Diriliş eri, davası yolunda alınteri dökmekle yükümlüdür. Bundan ötesine karışmaz. Bundan ötesi ona ait değil. Bu yüzdendir ki, diriliş eri kendini insanlardan soyutlamaz. Onun bütün problemlerine eğilir. Ezbercilik onun yaraşığı ve yakışığı değildir. O, insanlığın, İslâmı, gerçek anlamında özdeş olduğunu bilir; her çağda insanları hakikat yolunda sağlam tutacak en güzel biçimleri ve muhtevaları o bulur. Bunu da ter dökerek başarır” (Karakoç, 1985a: 48-50).

Düşünürün yukarıda da açıkça ifade ettiği gibi alınteri ile çalışma Sezai Karakoç düşünce sisteminin mihengi konumundadır. Ezbercilik kesin bir dille reddedilir. Diriliş yolunun önemli bir niteliği çalışmadır ancak bu sadece kendi gelişim ve değişimini düşünen bir çalışma değildir. Bu amansız çalışma kendi bataklığına saplanmak, kendi “ego kozası”nda boğulmak için değil, insanın kendi kendisini aşması ve kendi uygarlığını diriltme uğraşdır. Bu uygarlığın ise İslamı tüm derinlik ve incelikleriyle yaşayıp yaşatma olduğu aşikârdır. Karakoç’a göre, bu çalışmanın neticesi, Tanrı’yla bir daha ayrılmamacasına buluşmadır. Bu durumu, “Tanrı yoluna daha kaymamacasına ayak basması demektir” şeklinde ifade etmiştir (Karakoç, 1982: 32).

En başta söylendiği gibi Karakoç’un çalışma meselesinin unutulmaması gereken en önemli yanlarından biri çalışmanın bizzat kendisinin görev olarak bilinmesidir. Bu durum Karakoç’un “Diriliş eri, yolunu elbet alınterine indirgemez. Ama, alınterini yoluna yol yapar” (Karakoç, 1985a: 50) ifadesiyle daha da belirginleşir. Naci Kula’nın, ergenlerde kimlik ve din ilişkisi üzerine yaptığı bir araştırmaya göre dindarlık seviyelerine göre gençlerin çevresinde özdeşim örneği olarak bulunan kişilerin model alınma sebeplerine ilişkin değerler incelendiğinde en yüksek oranın özdeşim örneğinin örnek alınabilecek davranışlarının olması gerektiği yönünde şekillendiği anlaşılmaktadır (Kula, 2001: 93). Bu değerler örnek alınacak şahsiyetin kendi alınterinin ürünü olan işler yapmasının geçler tarafından önemsendiğini belirtmektedir.

Diğer yandan, Northbourne de dinin ameli yönü üzerinde durur. Ona göre din sadece soyut bir Allah inancına değil, aynı zamanda O’nun kendisini açmasına yani biçim almasına inanmayı da gerektirir. Bu biçimin taklidi, böylece dinin somut ve pratik yönü haline gelerek onun dünyada gerçekleşip etkili hale gelmesinin aracı olur (Northbourne, 1995: 13).

O zaman Karakoç'un ideal gençliğine düşen, gece ve gündüz demeden çalışmak, kendilerine ulaşmış hakikatı, çevrelerine, duruma göre en yakın ya da en uzağa yaymak ve sonra gelecek zamanda olacak olanı sabır ve tevekkülle beklemektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Buraya kadar ele alınan temel mesele, üç şahsiyetin ideal gençlik tasavvurlarının nasıl olduğu ve hangi ana unsurları taşıdığıydı. Bu anlamda, çalışmamızın varsayımların ispatlanması için, kim hangi değerleri öne çıkarmış? Neden bazı nitelikler daha çok önemsenmiş? Önemsenen ve yeni ifadelerle tekrar dile getirilen değerlerin zamanlaması nasıldı? gibi pek çok sorunun tartışılması gerekmektedir. Bir şahsiyeti, hayatını, fikirlerini ve eserlerini anlayabilmek için yaşadığı devrin özellikle siyasal ve kültürel boyutlarını iyi analiz etmek gerekmektedir. Diğer yandan insanın fikir ve düşünce dünyasının oluşmasında mizacının, ailesinin, içinde yetiştiği toplumsal koşulların, yapmış olduğu seyahatlerin, almış olduğu eğitimin, hocaları ve bağlı olduğu inancın temel kaynaklarının tesirleri dikkate alınmalıdır. Bunlara ilaveten, hayatının kırılma anları diyebileceğimiz önemli olaylar, bu olayların tesirlerinin algılanış şekli ve süresi gibi sayabileceğimiz pek çok etken oldukça önemlidir. Dahası, tüm bu sayılan durumlar insanın şahsiyetini inşa eder. Bizim bu bölümde yapmak istediğimiz şüphesiz bu üç önemli fikir düşünce ve aksiyon insanının genel anlamda fikirlerinin nasıl bir vasatta filizlendiğini ortaya koymak değil; sadece ortak ıstırapları olan yeni bir gençlik yetiştirme idealinin çeşitli yönlerini ortaya koyarak karşılaştırmada bulunmaktadır.

Öncelikle, üç şahsiyetin ideal gençliğinin ilk ortak ve özgün yönünün millilik, Anadolu'luluk olduğunu vurgulayarak başlamak gerekmektedir. Değişik yoğunluklarda olsa da sırasıyla Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç tasavvurunda ideal gençliğin ana deseni millilik, Anadolu'luluk niteliklerine sahip olmasıdır. Topçu'nun ideal gençlik tasavvurundan en çok bahsettiği eserlerinin başında gelen Ahlak Nizamı ve Yarınki Türkiye eserlerinde özellikle millilik yönü üzerinde çok hassasiyetle durmuştur. Yeni kurtarıcı neslin Anadolu topraklarına ekilecek tohumlardan filizlenmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yüzden, Anadolu'nun maddi ve manevi kuvvetlerinin membalarına inmek suretiyle yeniden canlandırarak bu işe başlanılabileceğini belirtmiştir. Anadolu köylüsünden müstahsil bir zümre vücuda gelecek ve bu sınıf kendi içinden tüccardan memura, hâkimden doktora her örneği çıkaracak ve Anadolu'da bir millet kuvveti yaratacaktır. Topçu ve Onun Hareket Felsefesine olan eğilimini, içinde bulunduğu siyasi şartlar ve bu şartlar karşısında oluşan fikir akımları çerçevesinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Aynı zamanda Anadolu gerçeğinden ayrı ve İslam'ın dışında da onu ele almanın imkânı yoktur. Topçu'yu önemli kılan, şahsiyetli bir duruşun sembolü haline getiren de Topçu'nun Anadolu gerçeğini bilmesi, kendi tarihi ve kültür dünyasının farkında olmasının yanında batı felsefesine de olan hâkimiyeti sonucunda oluşturduğu bir sistematiktir. Kendi kültür dünyasının problemlerine hâkim olmak, hafıza kaybına uğramadan batıyı da mülk edinebilmek onu orijinal hale getirmiştir, denilebilir. Çünkü eserlerine bakıldığında bu orijinallik açık bir şekilde kendisini göstermektedir.

Necip Fazıl'ın da 1962 yılından itibaren hemen hemen tüm Anadolu şehirlerinde verdiği konferansları, bir anlamda düşüncelerinin aksiyonudur. Bu tarihten sonra onun için Anadolu'yu şehir şehir kucaklayan bir konferans çığırı açılır. Maddi yeterlilikten uzak salonlarda, onlarca ilde, kendisini dinleyen binlerce kişiye seslenir ve her biri birbirinden farklı alanlardaki onlarca konferansını verir. Necip Fazıl Anadolu'yu, düşüncesinin yetişeceği mümbit zemin gibi görmektedir ve burada çoğu zaman "Büyük Doğu Nesli" diye tabir ettiği ideal gençliği büyüyeceğine inanmaktadır.

Diğer yandan, Topçu ve Necip Fazıl'da bir çığlık şiddetinde olan bu millilik ve Anadolu'luk vurgusu Sezai Karakoç'ta ise diğer iki şahsiyete nazaran daha orta düzeylidir. Dolayısıyla belki de her üç şahsiyet Anadolu'daki halkın eğitimine onların içinden ülkeyi yönetecek insanların çıkmasına büyük önem vermişlerdir denebilir.

Üç şahsiyet de belli nispetlerde siyasetle ilgilenmişlerdir. Necip Fazıl, davasının ideallerini gerçekleştirecek güçlü bir argüman olarak siyaseti kullanmak istemiştir. Çalışmamız sırasında, davasını anlatabilmenin ve mümkün olduğunca çok insana ulaştırabilmenin ıstırabını çekmiş olan Necip Fazıl'ın, belki kitle iletişim araçlarının bunca çok ve etkili olduğu günümüzde yaşasa bu derece siyasetle meşgul olmayabileceği ihtimalini araştırdık. Acaba Necip Fazıl gelişen kitle iletişim araçları, örneğin, sinema, internet, televizyon gibi teknolojik araçlar sayesinde insanlara ulaşmanın daha kolay olduğu günümüzde yaşasaydı siyaseti daha az mı düşünürdü? Fakat onun hayatını incelediğimizde, davasını anlatma aracı olarak sadece gazete ve dergiye odaklanmış birini değil; döneminin kitleler üzerinde en çok etki uyandıran araçlarından biri olan sahne sanatlarında da oldukça önemli sayıda ve nitelikte eserler

verdiğini görmekteyiz. Hatta bu yönüyle farklı dünya görüşünde de olsalar dönemin en ünlü sahne aktörü olan Muhsin Ertuğrul'u kendine hayran bırakmıştır. Kısacası, siyaseti beklenen gençliğine yaşam zemini hazırlayacak güçlü bir argüman olarak algılamış ve belli bir mesafede her zaman bu alanla organik bir bağı olmuştur.

Sezai Karakoç'un Diriliş Mefkûresi, bir düşünce hareketinin günlük politikaya karışmaması anlamında Büyük Doğu davasından ayrılmaktadır, çünkü Büyük Doğu nesli, Necip Fazıl gibi aktüalitenin tam içindedir. Buna rağmen, 1992 sonrası parti kurulmasıyla o zamana kadar partiler üstü bir konumda olan Diriliş mefkûresi bir anlamda kendisiyle çelişmiştir. Diriliş Mefkûresi, her ne kadar siyasete de kendi değerleriyle girse de; aktüalitenin tam ortasında yer almak demek olan siyaset, bu mefkûrenin söylemlerinin aksi gibi görülmüştür. Böylesi bir duruma, neden siyasete girildiği konusuna Sezai Karakoç'u doktora çapında kitaplık çapta çalışanlar dahi net bir cevap bulamamışlardır. Hatta Sezai Karakoç'un kendisi de böylesi bir durumu sevenlerini tatmin edercesine izah edememiştir.

Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'un ideal gençlik tasavvurlarının diğer benzer bir yönü ise her üç şahsiyetin de hayalini kurduğu neslin birleştirici mistik bir ahlâk anlayışına sahip olmasıdır. Her üç şahsiyet de bütün uygarlık hamlelerini, insanın mistik güçlerinin dört dörtlük dinamizm kazandığı irrasyonel duygusal süreçlerin eseri olarak görmektedir. Bu bağlamda, Necip Fazıl'ın "divanelere muhtacız" diyerek aradığı, Karakoç'ta "diriliş eri" olarak isimlendirilen, Topçu külliyyatının önemli bir kısmını oluşturan ideal insan tasvirleri bu mistik güçlerin dinamizmi içerisinde hayatı algılayan, anlayan ve yaşayan şahsiyete işaret etmektedir.

Bu noktada, tasavvuftan üç şahsiyet de oldukça istifade etmektedir. Onlarda tasavvuf hayatın teorik ve pratik bütün bağlamlarına oturur. İslam mutasavvıfları İslam dışında kalan pek çok dinin ve mistik inançların ortak birikimlerinden yararlanmak yoluna gitmişlerdir. Bu yaklaşım içerisinde ele alınan üç şahsiyet de Mevlana'nın Konya'da sağladığı, Hıristiyanları Müslümanlarla kaynaştıran mistik ahlâkın ve yaşayışın ilkelerini temsil etmektedirler. Topçu, Kısakürek ve Karakoç'un bu tarihsel kültür mirasının yirminci yüzyıldaki yaşatıcılarından olduğu görülmektedir. Bu bakış açısı günümüzde de üzerinde çok tartışılan bir konu olan "birlikte yaşama kültürü" meselesine önemli katkılar sunabilir. Bu ahlak, kendi kültürünün önemine inanır ve

güvenirken diğer kültürlerle de var olma, yaşama ve kendini ifade şansı tanımaktadır. Böylece, toplumsal bütünleşmede bu kuşatıcı ahlâk anlayışı önemli bir rol oynayabilir.

Bu tasavvufi bakış açısının etkisinin daha başka kavramlar üzerinde de görüldüğü Nurettin Topçu, Necip Fazıl Kısakürek ve Sezai Karakoç'ta ideal gençliğin birbirine çok yakın anlamlarda kullanılan diğer niteliği ruh olgunlaşması ve nefis terbiyesidir. Üç şahsiyette de belli bir nefis terbiyesi görmeyen ruhun olgunlaşmayacağı inancı vardır. Bu yüzden kendini eğitmeyen insanın, tasavvuf ıstılahında nefis-i emareye denk gelen yani insanın sürekli kötü ve fena şeyleri emreden ve fiiliyata dökülen bu fenalıklar karşısında herhangi bir pişmanlık duymayan bir ruh halinde kalacağı görüşü hâkimdir. Ancak bahsedilen terbiyenin ya da ruhu olgunlaştırma eğitimin her üç şahsiyette de tasavvuf geleneğinde olduğu gibi bir halvethaneye kapanıp az yemek, az uyumak, az konuşmak ve çok ibadet etmek suretiyle nefsi terbiye ederek tekrar hayata geri dönmek şeklinde olmadığı açıktır. Her üç şahsiyette de tasavvuftaki bu usul bilinmesine rağmen ideal genç bir rehber bulmaya zorlanmaz. Nefsi terbiye ve ruhu olgunlaştırma vazifesi sürekli bir iç ve dış tebliğ anlayışı içerisinde toplumun tam ortasında yaşamın akışı içerisinde devam eder.

Ele alınan şahsiyetlerin hepsinde, ortak bir tarih bilinci, birbirlerine çok yakın bir tarih anlayışı vardır. Onlar, İslam'ın tıpkı zirve devirler olarak görülen asr-ı saadet ve hemen sonrasında olduğu gibi tüm derin ve incelikleriyle kendi zamanlarında da yaşanabilmesini en önemli dava olarak algılamalarına rağmen tarihi Hz. Peygamber'den başlatmazlar. Onlar için asıl olan hakikattir, hakikat tarihidir. Bu yüzden kimi zaman Sokrates, Platon, Aristo, kimi zaman Paskal, Bergson, Kant, Blondel yaşadıkları zamana bakılmaksızın hakikat noktasında değerlendirilmeye tutulmuşlardır.

Hürriyet meselesine ise Necip Fazıl'ın, konu üzerinde derin tahliller yaptıktan sonra "hakiki hürriyet, İslamiyet'e esarettir" anlayışı çerçevesinde bir ön koşul olarak yaklaştıkları görülmektedir. Sezai Karakoç da aynı minvalde düşünmekle birlikte, yöntem olarak insanın sanki imanını kaybetmiş de tekrar bulmak için, yeniden ona kavuşmak için olağanüstü araştırma ve girişimlere dalmasını tavsiye etmektedir. Böylece özgürlüğüne kavuşacağını düşünmektedir. Nurettin Topçu ise bize toplum tarafından öğretilen her şeyin, din de dâhil her şeyin bir kenara bırakılıp tekrar ele

alınmasını savunmaktadır. Özgür insan bilincinin bu şekilde inşa olacağını düşünmektedir. Burada Topçu, insana çaba harcamadan şuarsuz bir şekilde öğretilen her şeyin tekrar kontrolden geçirilmesini istemektedir. Topçu, kimliklerimizdeki din hanesine yazılanın bile bize verilmiş bir şey olduğunu oysa bizim çaba harcayarak onu kendimizin elde etmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, Topçu'nun ideal insanı taklitten kurtarıp tahkike ulaştırmak istediği görülmektedir.

Hareket felsefesinin ülkemizdeki temsilcilerinden olan Topçu'da "hareket", Necip Fazıl Kısakürek'te "aksiyon", Sezai Karakoç'ta ise "çalışma ve alinteri" kavramalarıyla ifade edilen benzer anlamlar taşıdığını görmekteyiz. Bu kavramlarla, bir düşünce ve fikrin, bir gaye ve idealin muradına bağlı olarak yürütülen iş kastedilmektedir. Dolayısıyla onlar, hiç yerinde durmayan ya da sürekli hareket eden birini kastetmemektedirler. Davalarının sürekli emek, gayret ve hamle isteyen yönünü ortaya koymaktadırlar. Anadolu'da her anlamda bir durguluğun yaşandığı dönemde, her üç şahsiyetin de felsefelerini böyle kavramlar üzerine oturtmaları manidardır.

Yine tasavvuf ıstılahında insanın, her gün, her saat, iyi- kötü, yanlış-doğru, günah-sevap, yaptığı şeyleri gözden geçirip hayırları güzellikleri şükürle karşılaması; inhirafları, günahları istiğfarla gidermeye çalışması olarak tanımlanan "muhasabe" kavramı, her üç şahsiyetin ideal gençliğinin önemli bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Topçu'da bu kavram "iç gözlem terbiyesi" olarak ifade edilir. Sezai Karakoç'ta "otokritik", Necip Fazıl'da ise nefis "sorgulaması" şeklinde adlandırılan ifadeler "muhasabe" ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu kavram, Onların ideal gençliğinin, karakterine mal etmesi gereken önemli bir niteliktir.

Topçu'nun ideal neslinin oluşabilmesi, Karakoç'un diriliş sitesinin kurulabilmesi, Kısakürek'in büyük doğu neslinin gelmesi için ideal fertlerin mizaçlarında taşıması zorunlu olan bir vasıf vardır. Bu özellik ıstıraptır. Her üç şahsiyette de bu nitelik çok değerli görülmektedir. Her üç şahsiyette de, başkalarının saadeti ya da gönül verdiği davası için ıstırap çekenler nazara verilmektedir. Bununla, bir kenara çekilip ağlayıp sızlanmak kastedilmemektedir. Burada kastedilen, toplumun, mefkûrenin yaşaması için ona gelen ya da gelebilecek tehlikelere karşı maddi, manevi göğüs germektir. Sürekli onların derdini derinden duymak ve muhtemel sıkıntılara çare aramaktır. Bu bağlamda her üç şahsiyetin gençliğinde de bir takım farklılıklar görülmektedir.

Nurettin Topçu'nun gençliğinin tüm bu ideal değerleri gerçekleştirme yolunda nazari yönünün kuvvetli olması diğer yönlerinden daha ağır basmaktadır. Necip Fazıl'ın geçliği ise ülküsünü gerçekleştirme yolunda daha müdahaleci, aksiyoner ve biraz da tatlı sert bir üslup taşımaktadır. Diğer yandan, Sezai Karakoç'un gençliğinin ise estetik ve sanat anlayışının diğer yönlerinin biraz önüne geçtiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, büyük ölçüde aynı ya da birbirlerine yakın dönemlerde yaşayan her üç düşünür de gençlik zümresinde belirli sıkıntılar görmüşlerdir. Gençlerde görülen bu eksik ve sıkıntıların ise ancak eğitimle ve iyi örneklerle yönlendirilerek düzeleceğini düşünmüşlerdir. Genel anlamda ülkenin içinde bulunduğu sıkıntıların, o ülkenin insan sermayesinin niteliği ile doğru orantılı olduğu paradigmasıyla hareket etmişlerdir. Bu bağlamda, yaşadıkları dönemin sorunlarının aşılmasında gençliği bir umut olarak görmüşler ve bir değişim yaşanacaksa bunun gençliğin dinamizmi ile olacağına inanmışlardır. Böyle bir yaklaşım içerisinde, bu yeni gençliğin donanımlarının neler olması gerektiği konusunda düşünce ve aksiyon üretmişlerdir. Bu çerçevede her üç şahsiyet de, birçok eser vermiştir. Dergiler, kitaplar, makaleler, yazılar yayınlamışlardır. Yurdun çeşitli yerlerinde pek çok konuşmalar yapmışlardır. Bu gayretlerin somut sonuçları olup olmadığı ise ayrı bir konu olmakla birlikte, bu kadar yoğun bir çabanın harcandığı faaliyetler ve bu kadar gayret sonuçsuz olamaz.

KAYNAKÇA

- AKTUNA, Yıldırım (1987), *Gençlik Döneminde Benlik ve Kimlik Gelişimi*, 1. Milletlerarası Gençlik Konferansı, Konya.
- ARISTOTELES, *Politika*, Çev. Mete Tunçay, Remzi Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul, 1993, s. 11.
- ARMANER, N. , (1980), *Din Psikolojisine Giriş*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- ATAÇ, Fisun (1991), *İnsanın Yaşamında Psikolojik Gelişim*, İstanbul.
- AYTAÇ, Kemal (1992), *Avrupa Eğitim Tarihi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- BAŞAR, Alaaddin (2007), *Risale-i Nur'dan Kelimeler Cümleler II*, Zafer Yayınları, İstanbul.
- CANWALLADER, E. H., (1991), Depression and Religion: Realities, Perspectives and Directions , *Counseling & Values*, Vol. 35, No. 2, p. 271.
- CEBECİ, Suat (1997), *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- CEVİZCİ, Ahmet (2000), *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul.
- CHAPMAN, Gary (2002), *Gençler İçin Beş Sevgi Dili* (Çev. Elif Akbaş), Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, Doğan (2004), *İçimizdeki Biz*, 38.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- CÜCELOĞLU, Doğan (2000), *İnsan ve Davranışı*, 10.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇUHADAR, Cengiz (2007), *Hürriyet Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme*, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 12.
- DOĞAN, Z. Hasan (1985), *Üniversite Gençliğinin Sorunları*, Uluslar arası Terörizm ve Gençlik Sempozyumu.
- DOKSAT, Recep (1986), *Gençlerimize Örnek olacak Şahsiyetler Sunulmuyor, Altınoluk Dergisi*, İstanbul.
- EGEMEN, Z. ,(1952), *Din Psikolojisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

- EKŞİ, A. (1990) , *Çocuk, Genç, Ana Babalar*, Özel Dizi, No: 27, Bilgi Yayınları, Ankara.
- ERDOĞAN, F. , (1977) , *Üniversite öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu*, Basılmamış Doktora Tezi, A. Ü. İ. F. , Ankara.
- FRANKL, Victor (2009), *İnsanın Anlam Arayışı*, (Çev. Selçuk Budak), Okuyan Us Yayınları, İstanbul).
- GOLEMAN, Daniel (2004), *Duygusal Zekâ*, (Çev. Banu Seçkin Yüksel) Varlık Yayınları, 26. Basım, İstanbul.
- GÜLEN, M. Fethullah (2009) , *Kalbin Zümrüt Tepeleri*, Nil Yayınları İzmir.
- GÜNGÖR, Erol (2000), *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- GÜRÜN, O.A (1991), *Psikoloji Sözlüğü*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- HÖKELEKLİ, Hayati (2008), *Psikolojiye Giriş*, Düşünce Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- (2005), *Din Psikolojisi*, 6. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- (2002), *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- HURLOCK, E.B. (1987) *Ergenlikte Beden Gelişimi*, (Çev. G.Günce), Hacettepe Taş Yayıncılık, Ankara.
- İKBAL, Muhammed (1984), *İslamda Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*, çev. Ahmet Asar, İstanbul
- İMAMOĞLU, Vahit (1996), *Mehmet Akif ve İnanan İnsan*, Ravza Yayınları, İstanbul.
- JAMES, W. (1942), *The Varieties of Religious Experience*, Imprint Academic, London.
- (1956), *The Will to Believe*, Dover Publication, Second Edition, London.
- KABAKLI, Ahmet (1995), *Sultanü's Şuara Necip Fazıl*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- KARA, İsmail (2005), *Sözü Dilde Hayali Gözde*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

KARAKOÇ, Sezai (2004), *Gün Doğmadan*, 4.Baskı Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1995a), *İslâm 'ın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1995b), *Diriliş Neslinin Amentüsü*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1987), *Çağ ve İlham I*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1985a), *Diriliş Muştusu*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1985b), *İslâm*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1985c), *Makamda*, 2. Baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1979), *Sûr*, 2. Baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1977a), *İnsanlığın Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1977b), *Ruhun Dirilişi*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1977c), *Çağ ve İlham II*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1976), *İslâm 'ın Şiir Anıtlarından*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

----- (1975), *Sütun I*, Diriliş Yayınları, İstanbul.

KARATAŞ, Turan (1998), *Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.

KASATURA, İlkay(1998), *Ergenlik ve Bağımlılık*, Evrim Yayınevi, İstanbul.

KISAKÜREK, Necip Fazıl (2007), *Dünya Bir İnkılâp Bekliyor*, 9.Basım, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

----- (1999), *Çile*, 41.Baskı, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

----- (1982), *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

----- (1976), *İdeolocya Örgüsü*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul.

----- (1964), *İman ve Aksiyon*, Bedir Yayınevi, İstanbul.

----- (1??), *Tohum*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul

----- (1??), *Bir Adam Yaratmak*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul

- (1???), *Künye*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul
- (1???), *Sabır Taşı*, Büyük Doğu Yayınları, İstanbul
- KÖKNEL, Özcan (1984), *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- (1979), *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*, Baha Matbaası, İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan (2000), , *Ergenlik Psikolojisi*, Remzi Kitabevi, 3.Basım, İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan (1985), *Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul:İ.Ü. Edebiyat Fakültesi
- KURT, İhsan (2000), *Çiledeki İnsan Necip Fazıl*, Nobel Yayınları, Ankara.
- MARDİN, Şerif (1983), *Din ve İdeoloji*,2.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- MEHMEDOĞLU, Ali Ulvi (2004), *Kişilik ve Din*, Dem Yayınları, İstanbul.
- MEVLANA (1990), *Mesnevi*, çev. Veled İzbudak, MEB Şark Klasikleri, İstanbul.
- MONTESQUIEU (1998), *Kanunların Ruhu I*, 2. Baskı Çev. Fehmi Baldaş, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- MUHASİBİ, Haris (2005), Çev., Abdülhakim Yüce, *Kalb Hayatı*, Işık Yayınları, İzmir.
- NORTHBOURNE, Lord (1995), *Modern Dünyada Din*, çev. Şahabeddin Yalçın, İnsan Yayınları, İstanbul.
- NURSÎ, Said (2005), *Sözler*, 6.Basım, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul.
- ONUR, Bekir (2000), *Gelişim Psikolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- (1985), *Ergenlik Psikolojisi*, Hacettepe Taş Yayıncılık, Ankara.
- ÖZBAY, Haluk ve Emine Öztürk (1993), *Gençlik*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- PARLATIR, İsmail (2009) *Osmanlıca Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- PEKER, H. , (1993) , *Din Psikolojisi*, Sönmez Matbaa ve Yayıncılık, Samsun.

- ROUSSEAU (1996), *Toplum Sözleşmesi*, Çev. Alpagut Erenulu, Emel Matbaası, Ankara.
- SAYAR, Kemal(2008), *Sufi Psikolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- (2005), *Olmak Cesareti*, Karakalem, İstanbul.
- SAYGILI, Sefa (2009), *Çocuk Psikolojisi, 16. Baskı*, Nesil yayınları, İstanbul.
- (2006), *Ergenlik Sorunları*, Elit Kültür Yayınları, İstanbul.
- SCHELER, Max (1962), *İnsanın Kozmostaki Yeri*, Çev. Tomris Mengüşoğlu, İstanbul Matbaası, İstanbul.
- SENEMOĞLU, N. (1997), *Gelişim Öğrenme ve Eğitim: Kuramdan Uygulamaya*, Spot Matbaacılık, Ankara.
- SEVİNÇGÜL, Ömer (2006), *Özel Lûgat*, 3.Baskı, Zafer Yayınları, İstanbul.
- SEZEN, Yümni (1988), *Sosyoloji Açısından Din*, M.Ü.İ.F.V.Y., İstanbul.
- SHEIKH, Anees A. (1996), *Sufism: Universal Way To Self*, John Wiley and Sons Inc., New York.
- STANTON, F.T. (1962) *Dynamics Of Adolescent Adjustment*,The MacMillan Company, New York.
- STEKEL, William (2004), *Gencin Annesine Mektuplar* (Çev. Ali Çankırılı), Zafer Yayınları, İstanbul.
- ŞEMİN, R.U. (1992), *Gençlik Psikolojisi*, 3.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul
- ŞİMŞEK, Ümit (2005), *Sade Hayat*, Zafer Yayınları, İstanbul.
- TARHAN, Nevzat (2009) *Var Mı Beni Anlamak İsteyen*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- (2009b), *İnanç Psikolojisi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- TOPÇU, Nurettin (2008a), *Ahlak Nizamı*, 5.Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- (2008b), *Büyük Fetih*, 5. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- (2007), *Yarınki Türkiye*, 6. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- (2006a), *İsyan Ahlakı*, çev.Mustafa Kök, Musa Doğan Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (2006b), *Türkiye'nin Maarif Davası*, 5. Baskı Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (2006c), *Mehmet Akif*, 3. Baskı Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (2004), *Kültür ve Medeniyet*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (2002), *Bergson*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (2003), *Psikoloji*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (1998), *İradenin Davası - Devlet ve Demokrasi*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

----- (1968), *İradenin Davası*, Hareket Yayınları, İstanbul.

TÜİK (2006), *Aile Yapısı Araştırması*, TÜİK Matbaası-11, Ankara.

YAVUZER, Haluk (1999), *Çocuk Psikolojisi*, Remzi Yayınevi, İstanbul.

YAZGAN, Yankı (2007), *Ergenlikten Gençliğe*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

YILDIRIM, Ahmet (2000), *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları Ankara.

YÖRÜKOĞLU, Atalay (1993), *Gençlik Çağı: Ruh Sağlığı Eğitimi ve Ruhsal Sorunlar*, 8. Basım, Özgür Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Sakarya'da doğdu. 1994 yılında Sakarya Ahmet Akkoç İlköğretim okulundan mezun oldu. Aynı yıl başladığı Sakarya Figen Sakallıoğlu Anadolu Lisesi'nden 2001 yılında mezun oldu. 2002-2006 yılları arasında Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği bölümünde okudu. Halen, Sakarya Ahmet Akkoç İlköğretim okulunda İngilizce Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.